

Økonomiske analyser

Nr. 6 — 1986

Konjunkturtendensene i utlandet

Virkningstall for norsk økonomi

Det europeiske gassmarkedet

Investeringer i oljesektoren

Statistisk Sentralbyrå

Postboks 8131 Dep. N-0033 Oslo 1 – Tlf. (02) 41 38 20

Økonomiske analyser

utgis av Forskningsavdelingen i Statistisk Sentralbyrå og kommer normalt med 10 nummer i året. Første nummer i året vil inneholde Økonomisk utsyn over året som gikk. Publikasjonen vil ellers inneholde konjunkturten- densene og aktuelle konjunkturtall for norsk og internasjonal økonomi. Kvartalsvise og årlige nasjonalregnskapstall vil bli publisert og kommentert etter hvert som de foreligger. Publikasjonen vil også bringe kortere artikler med samfunnsøkonomisk innhold og oversikter over publikasjoner fra forskningsvirksomheten i Statistisk Sentralbyrå.

Statistisk Sentralbyrå ønsker videst mulig spredning av data og analyser som offentliggjøres i Økonomiske analyser. Gjengivelse er tillatt uten restriksjoner. Av hensyn til leserne ber imidlertid Statistisk Sentralbyrå om at kilde blir oppgitt – publikasjonsserie og årgang/nummer – og at forfatterens navn framgår der det er aktuelt. Synspunkter i artikler med navngitt forfatter kan ikke uten videre tas som uttrykk for Statistisk Sentralbyrås oppfatning.

Redaksjon: Olav Bjerkholt, Ådne Cappelen, Per Richard Johansen, Olav Ljones, Svein Longva, Lorents Lorentsen.

Redaksjonssekretærer: Kirsten Hansen (artikkelstoff), Lisbeth Lerskau Hansen (konjunkturoversikter mv.).

Forsknings- avdelingen

ble opprettet i 1953 og er i dag organisert i fire enheter:

- o Seksjon for nasjonalregnskap
- o Økonomisk analysegruppe
- o Sosiodemografisk seksjon
- o Seksjon for ressurs- og miljøanalyse.

Statistisk Sentralbyrå har lange tradisjoner som forskningsinstitusjon, og forsknings- og analysevirksomheten har etter hvert fått et betydelig omfang. Virksomheten omfatter blant annet:

- o Nasjonalregnskap
- o Samfunnsøkonomi, makroøkonomiske modeller, konjunkturanalyse, skatteforskning, kryssløpsanalyse og økonomiske studier
- o Befolkningsutvikling, fruktbarhetsstudier, arbeidsmarked og utdanning
- o Naturressurser, energianalyse, arealregnskap, miljøøkonomi, miljø og levekår
- o Petroleumsøkonomi
- o Regional analyse

Økonomiske analyser

Nr. 6 — 1986

INNHOLD

Side

KONJUNKTURTENDENSENE I UTLANDET

Sammendrag	3
Råvareprisene	6
Sverige	7
Storbritannia	10
Forbundsrepublikken Tyskland	12
USA	15
Japan	17

VIRKNINGSTALL FOR MODIS IV FRA 1974 TIL 1984

Av Paal Sand	20
--------------------	----

DET VEST-EUROPEISKE GASSMARKEDET - PERSPEKTIVER MOT ÅR 2000

Av Kjell Roland og Knut Thonstad	36
--	----

INVESTERINGSAKTIVITETEN PÅ KONTINENTALSOKKELEN ETTER OLJEPRISFALLET

Av Pål Espen Søybe	45
--------------------------	----

TABELL- OG DIAGRAMVEDLEGG

59

Statistisk Sentralbyrå

Postboks 8131 Dep. N-0033 Oslo 1 – Tlf. (02) 41 38 20

KONJUNKURTENDENSENE

Arbeidet med Konjunkturtendensene utføres ved Økonomisk analysegruppe i Statistisk Sentralbyrås Forskningsavdeling. Rapporten i denne utgaven av Økonomiske analyser omhandler konjunkturtendensene i utlandet. Forespørsler om konjunkturutviklingen i utlandet kan rettes til Kjell Wettergreen og om utviklingen i Norge til Adne Cappelen eller Per Richard Johansen.

Arbeidet med denne rapporten ble avsluttet tirsdag 24. juni.

Oversikt over publiseringstidspunkter

Konjunkturtendensene	Utlandet	Norge
- senest publisert	ØA nr. 6 - 1986 (juni)	ØA nr. 4 - 1986 (april)
- neste publisering	ØA nr. 8 - 1986 (september)	ØA nr. 7 - 1986 (august)

KONJUNKURTENDENSENE I UTLANDET

SAMMENDRAG

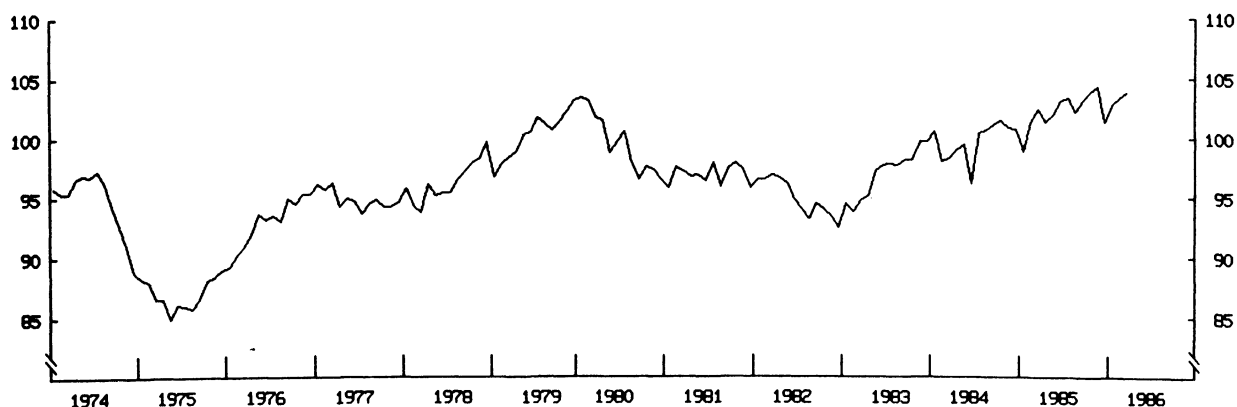
Konjunkturoppgangen i de vestlige industri-landene har vart uvanlig lenge - siden vinteren 1983. Det ser nå ut til at oppgangen også vil kunne fortsette i det neste halvannet år, og at den kanskje også vil kunne forsterke seg noe. Bakgrunnen for de bedre utsiktene er i første rekke det sterke fallet i oljeprisene, men også - om enn i mindre grad - den svake utviklingen av prisene på andre råvarer. Prisfallet på olje tar etter vært til å slå igjennom i konsumprisene og vil føre til en klar forsterking av konsumetterspørselen i de fleste land.

I USA - der den planlagte reduksjonen av budsjettunderskuddet var ventet å ville få sterke bremsevirkninger på produksjon og sysselsetting - ser det nå ut til at budsjettreduksjonen vil kunne gjennomføres med atskillig mindre skadevirkninger enn tidligere antatt. De kontraktive effektene av budsjettreduksjonen vil motvirkes av økt privat forbruksetterspørsel som følge av nedgang i prisstigningstakten. Samtidig vil

utenriksøkonomien gi vekstimpulser som følge av nedgang i dollarkursen. Investeringsutviklingen vil kunne stimuleres både av oppsvinget i konsumetterspørselen og av rentenedgang. Rentenivået i USA har sunket betydelig hittil i år, og det er ventet at nedgangen vil fortsette; reduksjonen av budsjettunderskuddet kan bidra til å presse renten nedover.

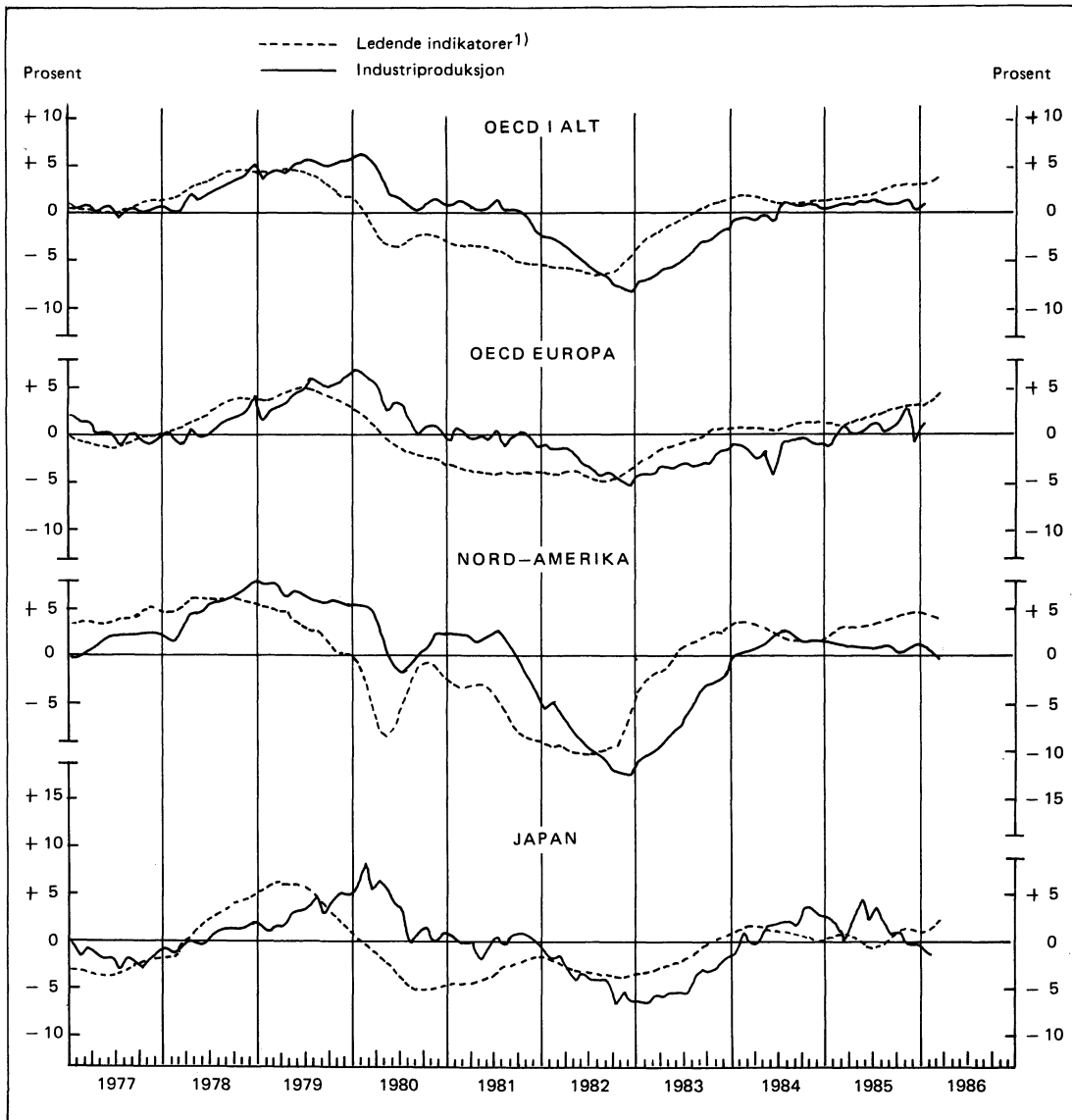
Dette er bakgrunnen for at OECD i mai foretok en viss oppjustering av sine vekstprognoser for USA. Organisasjonen venter nå en vekst i USA's bruttonasjonalprodukt på 3 prosent i 1986 og 2,5 prosent i 1987, mot 2,2 prosent i 1985. I desember ventet OECD at bruttonasjonalproduktet i USA ville stige med 2 3/4 prosent fra 1985 til 1986. Produksjonsveksten vil fortsatt ikke være sterk nok til at arbeidsløsheten kan reduseres vesentlig; arbeidsløshetsprosenten vil trolig fortsatt ligge nær opptil 7 prosent både i 1986 og 1987. Konsumprisene ventes å stige svakere enn tidligere antatt - med bare 2 3/4 prosent i 1986 og 2 1/2 prosent i 1987, mot 3,2 prosent i 1985.

Industriproduksjonen i Vest-Europa. 1)
Sesongjustert. 1980=100.

1) Kilde: OECD Main Economic Indicators.

LEDENDE INDIKATORER OG INDUSTRIPRODUKSJON I OECD-OMRÅDET (Prosentvis avvik fra trend)

1) En økonomisk indikator som er ledende i forhold til industriproduksjonen er en indikator som med større eller mindre regelmessighet passerer konjunkturtopper og konjunkturbunner tidligere enn industriproduksjonen. Den stiplede linjen i figuren representerer gjennomsnittlig avvik fra trend for et utvalg av ledende indikatorer.

Kilde: OECD Main Economic Indicators, mai 1986.

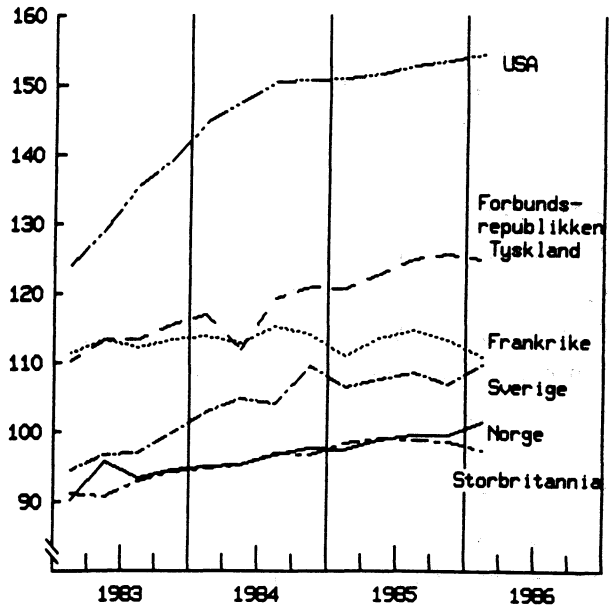
Etter OECD's desemberprognoser ville konsumprisene stige med 3 1/4 prosent fra 1985 til 1986.

Også i Vest-Europa har konjunkturoppgangen nå vart uvanlig lenge - men her har samtidig veksten vært uvanlig svak til en konjunkturoppgang å være. Den svake veksten har sammenheng med en meget forsiktig økonomisk politikk, som har prioritert hensynet til reduksjon av de offentlige budsjettunderskuddene og begrensning av prisstigningen fremfor etterspørselsstimulerende tiltak. Derfor har den siste konjunkturoppgangen manglet flere av de typiske kjennetegn som innvarsler omslag nedover, f.eks. høy kapasitetsutnyttning og sterk prisstigning. Men produksjonen har vært for svak til å redusere den høye arbeidsløsheten.

Også for Vest-Europa vil oljeprisfallet -som er i ferd med å slå igjennom i forbrukernes realinntekter - føre til betydelig øking i det private konsumet. Denne etterspørselsfaktoren vil bli den sterkeste drivkraften i de aller fleste land i tiden framover. Konsumøkningen vil - trolig sammen med rentenedgang - gi vekstimpulser til investeringene. Fallet i dollarkursen vil derimot gi lavere eksportvekst for de fleste vest-europeiske land enn tidligere, men bremsevirkningene fra utenriksøkonomien vil sannsynligvis bli mer enn oppveid av de ekspansive virkningene av oljeprisfallet på innenlandsetterspørselen. For Vest-Europa har OECD oppjustert sine vekstprognoser for bruttonasjonalproduktet i 1986 fra 2 1/4 prosent i desember til 2 3/4 prosent i mai. For 1987 venter OECD en vekst på 2 1/2 prosent. Men veksten vil fortsatt være for svak til å redusere arbeidsløsheten, som ventes å ville holde seg på et rekordnivå (rundt 11 prosent av arbeidsstyrken).

Som følge av fallet i oljeprisene og

Industriproduksjon uten bergverksdrift og kraftforsyning i utvalgte land. 1) Sesongjustert. 1975=100.

1) Kilde: OECD

dollarkursen har OECD justert sine prognoser for konsumprisene nedover. OECD venter nå en stigning i konsumprisene for Vest-Europa under ett på 5 prosent fra 1985 til 1986 og 4 3/4 prosent i 1987. I desember ventet OECD en prisstigning på 6 1/4 prosent i 1986. For Vest-Tyskland ventes prisstigningen å bli nær 0 i begge årene.

I de senere år har myndighetene i de store industrilandene i Vest-Europa søkt å øke veksttakten gjennom tiltak som tar sikte på å bedre næringslivets evne til å tilpasse seg markedsforholdene. Formålet med en slik "tilbudsorientert" politikk er å få til en sterkere vekst uten å øke prisstigningstakten. Det har lyktes å redusere prisstigningstakten, godt hjulpet av svak prisstigning på råvarer og prisfall på olje, men det har ikke lyktes å øke veksten tilstrekkelig til å redusere arbeidsløsheten.

Forholdene skulle nå ligge uvanlig godt til

rette for en mer etterspørselsstimulerende politikk: Kapasitetsutnyttningen er moderat og arbeidsløsheten stor. Prisstigningstakten er lav, i noen land til og med negativ, og underskuddene på de offentlige budsjettene er i nedgang. De fleste vesteuropeiske land har også overskudd på driftsbalansen overfor andre land. Hvis enkelte land alene i denne situasjon legger om sin økonomiske politikk i ekspansiv retning, vil de likevel kunne oppleve problemer med utenriksøkonomien, men dette trenger ikke å bli tilfelle dersom det kan oppnås internasjonal enighet om en samordnet omlegging.

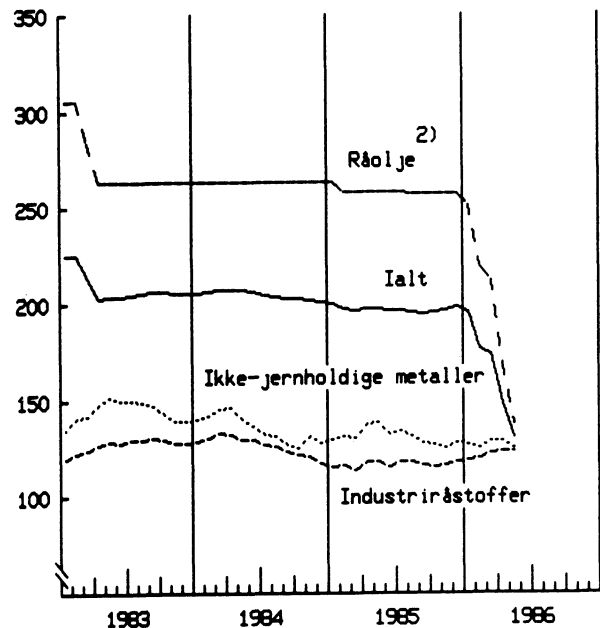
Til tross for visse tendenser til en noe mindre restriktiv politikk i enkelte land i det siste, virker det imidlertid som om det tvert i mot fortsatt er enighet om at en fremdeles skal konsentrere seg om tilbudssiden i den økonomiske politikk. Det er derfor sannsynlig at den høye arbeidsløsheten i Vest-Europa vil vedvare i årene framover. Når virkningene av oljeprisfallet ebber ut og konjunktorene snur nedover igjen er det fare for at arbeidsløsheten vil øke ytterligere. En ny prisstigning på olje vil kunne gjøre arbeidsløshetsproblemet enda alvorligere.

RÅVAREPRISENE

Prisene på råvarer utenom olje stiger fortsatt bare svakt; råvaremarkedene er fremdeles dominert av stor overskuddskapasitet og store lagre av metaller og jordbruksvarer. Det er små sjanser for at utviklingen på råvaremarkedene på kort sikt vil kunne bidra til at prisstigningen i den vestlige verden tar seg opp igjen.

Den sterke nedgangen i dollarkursen siden mars 1985 ville isolert sett ført til en betydelig øking i nominelle råvarepriser

1)
INDEKSER FOR RÅVAREPRISER PÅ VERDENSMARKEDET.
1975=100.

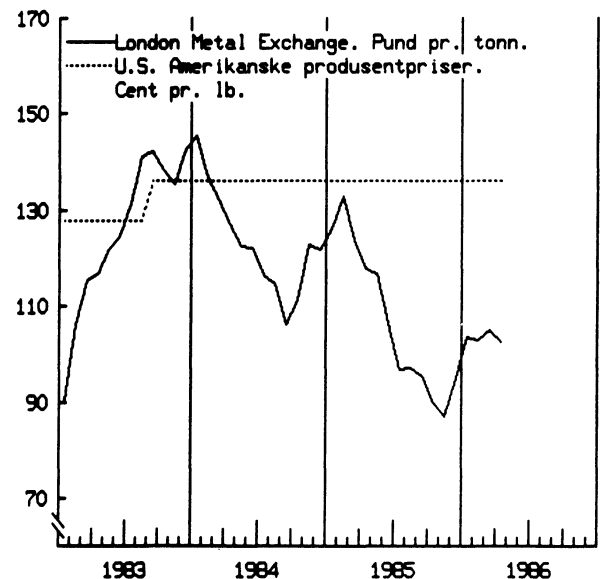

Kilde: IMA-Institut für Wirtschaftsforschung.

1) På dollarbasis.

2) Offisielle eksportpriser.

INDEKSER FOR ALLUMINIUMSPRISER. 1979=100.

Kilde: World Metal Statistics, mai 1986.

regnet i dollar. Likevel har dollarbaserte råvarepriser utenom energipriser bare vist små endringer hittil i år. Hamburginstituttet HWWAs dollarbaserte indeks lå omtrent på samme nivå ved utgangen av mai i år som ved utgangen av desember i fjor og bare 4 prosent høyere enn i mai i fjor. Sett i forhold til eksportprisene på industrivarer fra OECD-området lå råvareprisene utenom olje lavere enn bunnpunktet i 1982. Da var råvareprisene var så lave at de utløste en internasjonal gjeldskrise.

De svake råvaremarkedene har vært en viktig faktor bak nedgangen i inflasjonstakten i den vestlige verden. I motsetning til i tidligere konjunkturoppganger, som normalt omfatter en betydelig prisstigning på råvarer, har råvareprisene gjennomgående gått litt ned siden det siste konjunkturrelle bunnpunktet (rundt årsskiftet 1982/83). Bortsett fra i det aller siste har høye rentesatser bidratt til å bremse prisutviklingen for råvarer; de høye kostnadene ved lagerhold har gitt forbrukere og produsenter motiv til å redusere lageretterspørselen til et minimumsnivå, og svikten i lageretterspørselen har aksentuert presset på prisene. Prispresset har vært spesielt sterkt på etterspørselsfølsomme varer som metaller og råvarer til jordbruket.

Prisene på industriråstoffer, regnet i dollar, endret seg lite gjennom storparten av 1985 og har senere steget svært moderat. Ved utgangen av mai lå HWWAs dollarbaserte indeks for industriråstoffer bare 2,8 prosent høyere enn ved utgangen av 1985 og 4 prosent høyere enn ett år tidligere. The Economists' dollarbaserte indeks for industriråvarer lå 10. juni 1,2 prosent lavere enn ett år tidligere. Som følge av kursnedgangen på dollar var nedgangen betydelig sterkere regnet i pund, nemlig hele 18 prosent. Målt i Pengefondets internasjonale be-

talingsenhet SDR var nedgangen bortimot 16 prosent. For metaller lå The Economists' dollarindeks den 10. juni omtrent på samme nivå som ett år tidligere, men viste en nedgang på 17 prosent målt i pund og 15 prosent målt i SDR.

Etter en viss stigning i månedene omkring siste årsskifte har aluminiumsprisene endret seg lite utover vinteren og våren.

Det er mulig at kursfallet på dollar vil kunne føre til en viss oppgang i råvareprisene i månedene fremover, men senere venter OECD at råvareprisene vil endre seg lite. For året 1986 under ett kan de ventes å stige med 4 prosent og holde seg på dette nivået i 1987. Ved utgangen av 1987 venter OECD at råvareprisene sett i forhold til prisene på industriråvarer ikke vil være høyere enn ved slutten av 1985. Råvareprisene vil derfor sannsynligvis fortsatt bidra til å redusere prisstigningstakten i OECD-området. På den annen side vil en slik utvikling gjøre situasjonen alvorligere for utviklingsland med stor gjeldsbyrde, og som allerede er i betydelige vanskeligheter.

SVERIGE: SVAKERE PRISSTIGNING OG ØKT VEKST I PRODUKSJON OG ETTERSPORSSEL

Også i Sverige har oljeprisutviklingen ført til at konjunkturoppgangen har fortsatt; nedgangen i oljeprisene ga en markert bedring av handelsbalansen og nedgang i prisstigningstakten, mens lønnsstigningen har fortsatt i om lag samme takt som før; både utenlandsetterspørselen og den innenlandske konsumetterspørselen er fremdeles i stigning. Industriproduksjonen har vært i oppgang siden i fjor høst, og bruttonasjonalproduktet har økt med anslagsvis 4 prosent (sesongjustert årlig rate) fra 4. kvartal i fjor til 1. kvartal i år. Etter de

S v e r i g e: Bruttonasjonalproduktet og dets hovedkomponenter. Volumøkning fra året før.
Prosent

	1985 1)	1986		1987	
		OECD	FD 2)	OECD	OECD
		des. 85	april 86	mai 86	mai 86
Privat konsum	2,8	0,8	2,7	2,2	2,0
Offentlig konsum	0,9	1,0	1,3	1,2	1,5
Investeringer i fast realkapital ...	6,3	-2,8	1,9	0,8	0,2
Eksport	2,0	3,3	5,3	4,0	3,2
Import	8,1	3,0	6,7	3,5	1,5
Bruttonasjonalprodukt	2,2	0,5	2,0	2,0	1,8

1) Det svenske finansdepartementet og Konjunkturinstitutet.

2) Finansdepartementet.

siste konjunkturbarometerundersøkelsene å dømme vil ekspansjonen i industriproduksjonen fortsette resten av året. Også OECDs ledende indikatorer for mai peker mot økt produksjon i Sverige i de nærmeste månedene.

Fra 4. kvartal i fjor til 1. kvartal i år økte industriproduksjonen med hele 8,6 prosent (sesongjustert årlig rate). Ordretilgangen til industrien er fortsatt sterk. Særlig gjelder dette eksportordrene, men i løpet av første kvartal har også innenlandsetterspørselen tatt seg noe opp. Omslaget oppover har vært markert for bl.a. treforedling og jern- og stålindustri. Produksjonen i jern-, stål- og metallverk lå i januar-mars hele 8 prosent høyere enn samme kvartal i fjor, mens produksjonen i verkstedindustrien utenom skipsverft økte med 6 prosent.

Den sterkere produksjonsveksten har ikke i særlig grad påvirket arbeidsmarkedet; arbeidsløsheten fortsetter å svinge mellom 2,5 og 3 prosent. I april var 2,5 prosent av arbeidsstyrken uten arbeid, dvs. som i april

i fjor. Antall personer som er sysselsatt gjennom arbeidsmarkedstiltak var imidlertid i april 13 000 færre enn ett år tidligere, men er fortsatt høyt.

Etter detaljomsetningen å dømme er det private konsumet fortsatt i klar oppgang. I første kvartal lå salgsvolumet anslagsvis 3-4 prosent høyere enn i samme kvartal i fjor. Stigningen i konsumet henger som nevnt sammen med at nedgangen i prisstignings-takten foreløpig ikke er blitt fulgt av svakere lønnsstigning. Dessuten har forbrukskredittene økt betydelig hittil i år.

Også investeringsetterspørselen er i oppgang, blant annet som følge av en mindre restriktiv kredittpolitikk. Diskontoen har siden i fjor sommer blitt senket gradvis fra 11,5 prosent til 8 prosent i april i år. Volumet av nye ordrer på metallvarer lå i 1. kvartal hele 16 prosent (sesongjustert årlig rate) høyere enn i 4. kvartal i fjor og lå i mars 13 prosent høyere enn i mars i fjor. På den annen side viser igangsetting av nye boliger sterk nedgang.

Handelsbalansen har som nevnt bedret seg betydelig; i de første fire månedene av 1986 viste den et overskudd på 11,1 milliarder kroner, eller 9,4 milliarder mer enn i samme periode i fjor. Om lag halvparten av bedringen skyldes prisnedgangen på olje. Eksportprisene har steget noe, mens importprisene har gått ned. Regnet i volum har eksporten av varer utenom olje og skip økt med anslagsvis 2-3 prosent, mens importen har økt med 1-2 prosent fra januar-april i fjor til januar-april i år.

Som nevnt har oljeprisfallet ført til en betydelig nedgang i prisstigningstakten; i mars i år var importprisindeksen 11 prosent lavere enn ett år tidligere. Også en nedgang i dollarkursen med nær 20 prosent i samme periode bidrog til importprisnedgangen. Nedgangen i importprisene har dempet stigningen i innenlandsprisene. Den svenske industriens produsentpriser lå i mars bare 3 prosent høyere enn i mars i fjor, mens tilsvarende stigningstakt ett år tidligere var 7,5 prosent. Også stigningstakten for konsumprisene er atskillig lavere enn tidligere og er nå den laveste på 15 år. I april var konsumprisindeksen 4,5 prosent høyere enn i april i fjor, og i tremånedersperioden februar-april lå konsumprisindeksen bare 4,2 prosent (sesongjustert årlig rate) høyere enn i foregående tremånedersperiode.

Pengepolitikken har blitt noe mindre restriktiv etter hvert som handelsbalansen har bedret seg. Finanspolitikken fortsetter imidlertid å være stram.

OECD venter at nedgangen i stigningstakten for priser og rentesatser vil gi fortsatt oppgang i det private konsumet. Etter OECDs maiprognoser vil det private konsumet øke med 2,2 prosent fra 1985 til 1986 og med 2 prosent året etter, mot 2,8 prosent i 1985.

På den annen side venter OECD at tap av markedsandeler og nedgang i bedriftenes fortjenestemarginer vil begrense investeringsveksten. For 1986 venter OECD en oppgang i investeringene i fast realkapital på 0,8 prosent og i 1987 på bare 0,2 prosent.

Som følge av betydelig vekst i Sveriges viktigste eksportmarkeder venter OECD at volumet av vare- og tjenesteeksporten vil øke sterkere (med 4 prosent) fra 1985 til 1986 enn året før (2,0 prosent). Importvolumet ventes derimot å øke noe svakere i 1986 (3,5 prosent, mot 8,1 prosent i 1985). I 1987 vil eksportveksten etter OECDs prognoser gå noe ned, til 3,2 prosent, først og fremst som følge av tap av markedsandeler. Importveksten vil imidlertid etter OECD-prognosene gå enda mer ned, nemlig til 1,5 prosent. Denne etterspørsels- og importutviklingen vil gi en øking i bruttonasjonalproduktet på 2,0 prosent i 1986 og 1,8 prosent i 1987.

Det svenske finansdepartementets aprilprognose for 1986 viser også en vekst i bruttonasjonalproduktet på 2 prosent, men prognosene for de enkelte etterspørselskomponentene er noe forskjellig fra OECDs mai-prognose. Innenlandsetterspørselen ventes å øke sterkere enn etter OECD-prognosene. Etter Finansdepartementets prognoser vil importvolumet øke sterkere enn eksportvolumet, mens det omvendte vil være tilfelle etter OECDs prognoser. For det private konsumet venter Finansdepartementet en vekst på 2,7 prosent og for investeringene i fast realkapital en vekst på 1,9 prosent, mens eksporten ventes å øke med 5,3 prosent og importen med 6,7 prosent.

Det antas at prisstigningen vil fortsette å gå ned, særlig i 1986, som følge av lavere energipriser og bedre produktivitetsutvikling. Etter OECDs prognoser vil stignings-

takten for konsumprisene gå ned fra 7,2 prosent i 1985 til 3,5 prosent i 1986 og 3 prosent i 1987.

Driftsbalansen vil etter OECDs siste prognoser bedre seg fra et underskudd på 0,8 milliarder dollar i 1985 til et overskudd på 3/4 milliarder dollar i 1986 og 1 1/4 milliarder dollar i 1987.

Arbeidsløshetsprosenten, som lå på 2,8 i gjennomsnitt for 1985, vil etter OECDs prognoser holde seg omtrent uendret i 1986, men gå litt opp, til 3 prosent, i 1987.

STORBRIANNIA: SVAKERE PRODUKSJONSVEKST, MEN KONSUMETTERSPØRSELEN TAR SEG OPP.

I Storbritannia ser det ut til at konjunkturoppgangen er i ferd med å svekkes noe. Industriproduksjonen passerte et toppunkt i fjor sommer og har senere stort sett vært i moderat nedgang. I 1. kvartal lå indeksen for industriproduksjonen 4,8 prosent

lavere (sesongjustert årlig rate) enn i 4. kvartal i fjor og var i april 1,6 prosent lavere enn i samme måned i fjor.

For året under ett venter NIESR (National Institute of Economic and Social Research) en stigning i bruttonasjonalproduktet på 1,9 prosent fra året før (3,4 prosent i 1985), mens OECD venter vekst på 3 prosent. Dette er en oppjustering fra OECD's desemberprognoser (2,3 prosent). Arbeidsløsheten holder seg høy. Hittil i år har arbeidsløshetsprosenten vært rundt 13.

På etterspørselssiden er det særlig prognosene for eksporten og investeringene i fast realkapital som vurderes betydelig mer optimistisk av OECD enn av NIESR. Men ifølge begge prognosene er det private konsumet den viktigste drivkraften bak oppgangen (3,1 prosent og 3,8 prosent vekst i 1986 etter henholdsvis NIESRs og OECDs prognoser). Utviklingen av detaljomsetningen viser også at konsumet tok seg sterkt opp utover våren. I tremånedersperioden februar-april lå volumet av detaljomsetningen 5 prosent

S t o r b r i t a n n i a: Bruttonasjonalproduktet og utvalgte hovedkomponenter. Volumendring fra året før. Prosent

	1985	1986		1987		
		NIESR	OECD des. 85	OECD mai 86	NIESR mai 86	NIESR mai 86
Privat konsum	2,8	3,7	3,8	3,1	3,0	3,5
Offentlig konsum	0,5	0,8	0,8	1,1	1,0	0,5
Investeringer i fast realkapital ...	1,0	2,0	4,5	0,1	0,7	2,8
Eksport	6,0	2,0	4,5	0,7	2,4	2,0
Import	3,0	4,0	5,0	2,3	4,7	5,3
Bruttonasjonalprodukt	3,4	2,3	3,0	1,9	1,7	2,3

Kilde: OECD Economic Outlook og NIESR (National Institute of Economic and Social Research.)

(sesongjustert årlig rate) høyere enn i foregående tremånedersperiode. Siden løningene har en tendens til å reagere senere enn prisene, vil oljeprisfallet føre til øking i forbrukernes realinntekter. På denne bakgrunn venter både NIESR og OECD en sterk konsumøkning også i 1987 (henholdsvis 3,0 prosent og 3,5 prosent).

Etter OECD's vurdering vil det være en sterk konsentrasjon av investeringer i fast realkapital i 1. halvår som følge av at finansielle stimulanse tiltak vil opphøre ved halvårsskiftet. Dette vil trekke gjennomsnittstallet for investeringene i 1986 opp, men OECD venter en lavere investeringstakt i 2. halvår. De siste investeringsundersøkelsene for industrien og svikt i tilgangen på nye ordrer i verkstedindustrien peker i denne retning. I tremånedersperioden desember-februar lå tilgangen på nye ordrer til verkstedindustrien 1,3 prosent (sesongjustert årlig rate) lavere enn i foregående tremånedersperiode. Også boliginvesteringene viser svikt; i første kvartal lå tallet på påbegynte boliger hele 32 prosent (sesongjustert årlig rate) lavere enn i 4. kvartal i fjor.

Volumet av de samlede investeringene i fast realkapital vil etter OECDs maiprognoser øke med 4,5 prosent i år, mens NIESR bare venter svak vekst. For 1987 ventes en investeringsvekst på henholdsvis 0,7 prosent og 2,8 prosent etter NIESRs og OECDs prognoser.

Eksportverdien har siden våren 1985 vært i sterk nedgang, og i tremånedersperioden februar-april lå den hele 20 prosent (sesongjustert årlig rate) lavere enn i foregående tremånedersperiode. Den sterke nedgangen henger i første rekke sammen med oljeprisfallet. Regnet i volum venter NIESR en øking i samlet vare- og tjenesteeksport fra 1985 til 1986 på 0,7 prosent, mot 6 pro-

sent året før, og en vekst på 2,4 prosent i 1987. OECD er mer optimistisk for 1986, med en ventet vekst på 4,5 prosent i eksportvolumet, dvs. en oppjustering fra 2 prosent i desember. Oppjusteringen henger sammen med oljeprisfallet, som har gjort det nødvendig å endre forutsetningene for prognosene. OECDs nye prognoser bygger på en oljepris på 15 dollar pr. fat og på de valutakursene som gjaldt tidlig i april. Kursen på pund hadde da gått betydelig ned siden annet halvår 1985. For 1987 er derimot NIESR mest optimistisk; for dette året venter instituttet en eksportvekst på 2,4 prosent, mens OECD bare regner med en stigning på 2 prosent.

For importvolumet ventes en vekst i 1986 på 2,3 prosent og 5 prosent av henholdsvis NIESR og OECD. Begge venter en importstigning på rundt 5 prosent i 1987.

Fjorårets nedgang i importprisene og det sterke oljeprisfallet i år har dempet stigningstakten for konsumprisene. Etter en stigning på 5,4 prosent i fjor venter OECD en stigning på 4 prosent i 1986 og 3 3/4 prosent i 1987.

Etter NIESR's prognoser vil driftsbalansen som følge av nedgangen i oljeprisene forverres fra et overskudd på 3 milliarder pund i 1985 til 0,1 milliarder i 1986 og et underskudd på 2,2 milliarder i 1987.

OECD mener det er for tidlig å si noe sikkert om hvordan britisk økonomi alt i alt vil reagere på det sterke oljeprisfallet, men antar at virkningene vil bli svakere enn tidligere ventet. Betalingsbalansen vil som nevnt bli klart svekket. Oljeprisfallet vil imidlertid gi positive stimulanser til bl.a. det private konsumet, og foreløpig vurderer OECD derfor den samlede nettoeffekt av oljeprisvirkningene som positiv også for britisk

økonomi.

Sett under ett vil den økonomiske politikken trolig bremse produksjonsveksten, selv om det siste budsjettet karakteriseres som svakt ekspansivt. På denne bakgrunn, og med de tekniske forutsetninger om uendret valutakurs og en oljepris på 15 dollar pr. fat fra april og gjennom hele prognoseperioden, venter OECD en nedgang i veksttakten for bruttonasjonalproduktet i 1987 til 2,3 prosent. Mer omfattende arbeidsmarkedstiltak vil kunne føre til en marginal nedgang i arbeidsløsheten. Som følge av betydelig sterkere stigning i arbeidskostnadene pr. produksjonsenhet enn i de fleste andre land ventes Storbritannias konkurransevne å bli svekket. Til dette bidrar også valutakurspolitikken, som tar sikte på relativt høy pundkurs.

Det britiske finansdepartementet vurderer utsiktene for etterspørsel og produksjon mere optimistisk enn NIESR og OECD. Fra 2. halvår 1985 til 1. halvår 1987 venter Finansdepartementet at bruttonasjonalproduktet vil øke med en årlig rate på 3

prosent pr. år, mens NIESR venter en vekst på bare 2 prosent. Noe av bakgrunnen for Finansdepartementets mer optimistiske vurdering er at det regner med skattereduksjoner på 2 milliarder pund neste år, mens NIESRs prognoser er basert på uendret økonomisk politikk. NIESRs prognoser ville imidlertid ha vært mer pessimistiske enn Finansdepartementets selv om også NIESR hadde forutsatt en skattereduksjon på 2 milliarder pund.

Etter NIESRs oppfatning er budsjettet ikke så ekspansivt som det burde vært, selv om det fører til en svak nedgang i arbeidsløsheten. Pengepolitikken er etter NIESRs vurdering for stram, og de høye rentene vil bremse veksten i både eksport og investeringer.

FORBUNDSREPUBLIKKEN TYSKLAND: STERK VEKST I KONSUMETTERSØRSELEN

Samlet etterspørsel og produksjon i Forbundsrepublikken Tyskland er fortsatt i oppgang, men veksten i industriproduksjonen

Forbundsrepublikken Tyskland: Bruttonasjonalproduktet og dets hovedkomponenter. Volumendring fra året før. Prosent.

	1985	1986		1987
	OECD juni 86	OECD des. 86	OECD juni 86	OECD juni 86
Privat konsum	1,7	3,0	4,5	4,0
Offentlig konsum	2,1	1,5	2,8	2,8
Investeringer i fast realkapital	-0,3	4,8	4,5	6,5
Eksport	7,2	5,0	2,8	2,0
Import	4,7	5,0	5,5	6,0
Bruttonasjonalprodukt	2,4	3,3	3,5	3,0

Kilde: OECD Economic Outlook.

gikk i fjor ned fra en årlig rate på rundt 8 prosent i 3. kvartal til omtrent 2 prosent i 4. kvartal, og produksjonen endret seg lite utover vinteren og våren i år. Den svake produksjonsutviklingen hittil i år henger trolig i stor grad sammen med tilfeldige forhold. IFO-instituttets indikator for industriens konjunkturvurdering ("Business climate indicator") har stort sett vært i nedgang hittil i 1985, mens indeksen for forbrukernes konjunkturvurdering har vist markert bedring.

Til tross for at sysselsettingen øker med omtrent 1 prosent årlig rate, har arbeidsløsheten holdt seg høy utover vinteren og våren, omkring 9 prosent; tilbudet av arbeidskraft har økt omtrent like mye som etterspørselen. I mai gikk arbeidsløsheten ned til 8,5 prosent (mot 9 prosent i april), men denne nedgangen er trolig sesongbetinget. I samme måned i fjor var arbeidsløsheten også 8,5 prosent.

Konsumetterspørselen er i betydelig stigning, etter å ha vist en viss svikt mot slutten av fjoråret. Den er nå den viktigste drivkraften bak oppgangen. Utsatt etterspørsel etter biler som følge av usikkerhet omkring reglene for eksosutslipp har bidratt til økningen i konsumetterspørselen. Volumet av detaljomsetningen økte med 7,1 prosent (sesongjustert årlig rate) fra 4. kvartal i fjor til 1. kvartal i år. Offentlig konsum har også økt noe.

Lønns- og prisutviklingen peker mot sterkere konsumvekst i tiden fremover. Lønnskравene i den pågående forhandlingsrunden har ligget på 6 til 7 prosent. Lønnsoppgjøret for offentlig sektor, som vanligvis danner mønster for andre sektorer, har gitt lønnsforhøyelser på vel 4 prosent. Samtidig går konsumprisene ned. Under påvirkning av oljeprisfallet og nedgang i dollarkursen har

importprisene vist sterk nedgang, og dette har påvirket utviklingen i konsumprisindeksen, som i mars-mai lå 1,5 prosent (sesongjustert årlig rate) lavere enn i desember-februar, og i mai omtrent på samme nivå som ett år tidligere.

De bedre utsiktene for inntektsutviklingen har ført til oppjustering av prognosene for konsumutviklingen. Etersom de pågående lønnsforhandlingene ikke ser ut til å bli særlig påvirket av nedgangen i prisstigningstakten, vil reallønnen øke betydelig i år, og disponibel realinntekt vil øke enda sterkere som følge av iverksettingen av det første trinnet i skattereduksjonene (se ØA nr. 3, 86). Men i løpet av 1987 antas lønnsutviklingen å bli tilpasset prisstigningstakten, og økingen i de realdisponible inntektene vil da bli noe svakere. Virkningen på konsumet av den ulike utviklingen i realinntektene i 1986 og 1987 vil trolig bli dempet av svingningene i spareraten, som antas å ville stige sterkt i år, for senere å falle tilbake til det lave fjorårsnivået. Samlet privat konsum er etter OECDs juniprognoser ventet å øke med 4,5 prosent i 1986, mot 3,0 etter desemberprognosene, etter en vekst på 1,7 prosent i 1985. For 1987 ventes en konsumøkning på 4,0 prosent.

Investeringene i maskiner og utstyr økte sterkt mot slutten av fjoråret, og stigningen fortsatte utover i 1986. Tilgangen på nye innenlandske ordrer på investeringsvarer økte med 12 prosent (sesongjustert årlig rate) fra november-januar til februar-april. Investeringene i byggevirksomhet tok seg opp igjen utover i 1985 etter et kraftig fall i vintermånedene, men gikk ned igjen mot slutten av året, og tilgangen på nye ordrer til byggevirksomheten lå i 1. kvartal hele 15 prosent lavere (sesongjustert årlig rate) enn i foregående kvartal.

Investeringene i samlet byggevirkosomhet vil trolig fortsette å utvikle seg svakt, mens investeringene i maskiner og utstyr ventes å øke betydelig også i tiden fremover. Investeringsplanene i industrien er blitt justert oppover for 1986, men veksttakten i industriinvesteringene vil trolig bli noe svekket igjen i 1987. Samlet investeringsaktivitet ventes alt i alt å fortsette å øke sterkt, stimulert av oppsvinget i konsumeterspørselen. Selv om kapasitetsutnyttningen etter OECDs vurdering fortsatt er forholdsvis lav, har den allerede oversteget nivået i 1979. Samlete investeringer i fast realkapital er etter OECDs juniprognoser ventet å øke med 4,5 prosent i 1986, dvs. omtrent som etter desemberprognosene. For 1987 ventes en øking på hele 6,5 prosent.

Verdien av vareeksporten passerte en topp i fjor sommer og har senere stort sett vært i moderat nedgang. I tremånedersperioden februar-april lå den 4 prosent lavere enn i foregående tremånedersperiode og i april 3,5 prosent høyere enn på samme tid i fjor. Volumet av vareeksporten har derimot økt med en årlig rate på omtrent 5 prosent gjennom 1. kvartal, og for 1986 og 1987 venter OECD en stigning i volumet av samlet vare- og tjenesteeksport på henholdsvis 2,8 prosent og 2,0 prosent, mot 7 prosent i 1985; kursstigningen på tyske mark har ført til tap av markedsandeler.

Importverdien i februar-april lå hele 11 prosent lavere (sesongjustert årlig rate) enn i foregående tremånedersperiode, og i april 4,8 prosent lavere enn ett år tidligere. Nedgangen henger sammen med det sterke fallet i oljeprisene. Importvolumet er derimot i stigning. Det ventes nå å øke med 5-6 prosent både i 1986 og 1987.

Finanspolitikken i Forbundsrepublikken har i de siste fire årene tatt sikte på å redusere

det offentlige budsjettunderskuddet, og dette har i betydelig grad lyktes. Nedgangen i budsjettunderskuddet er planlagt å fortsette både i år og i 1987, men i svakere takt enn tidligere. Etter OECD's vurdering vil finanspolitikken likevel være svakt ekspansiv i år, men svakt restriktiv neste år som følge av økte skatter. Det offentlige budsjettunderskuddet var i 1985 6 milliarder tyske mark lavere enn i året før, da det utgjorde 1,2 prosent av bruttonasjonalproduktet.

Kredittpolitikken ser ut til å ha blitt noe mindre restriktiv. Diskontoen ble satt ned til 3 1/2 prosent i mars, og i april var rentenivået det laveste siden 1978 som følge av nedgangen i prisstigningstakten. Derimot var realrenten fortsatt høyere enn i midten av 1985.

Til tross for nedgangen i veksttakten i utenlandsetterspørselen antar OECD at bruttonasjonalproduktet vil øke med 3,5 prosent, eller litt mer enn etter desemberprognosene. Bakgrunnen for oppjusteringen er bl.a. at en nå venter at den økonomiske politikken vil bli litt mindre restriktiv enn tidligere forutsatt. Men først og fremst må oppjusteringen ses på bakgrunn av den senere tids nedgang i oljeprisene, som vil øke realinntektene og den innenlandske etterspørselen.

For 1987 ventes en stigning i bruttonasjonalproduktet på 3 prosent. Nedgangen i produksjonsveksten i 1987 henger sammen med ventet svakere vekst enn året før både for det private konsumet og for eksporten.

Produksjonsutviklingen i 1986 vil føre til nedgang i arbeidsløsheten for første gang i 80-årene. I samme retning trekker nedgang i tilbudet av arbeidskraft, bl.a. som følge av demografiske forhold.

Den betydelige bedringen i bytteforholdet vil føre til en sterk stigning i overskuddet på driftsbalansen i år, til tross for svakere vekst i eksportvolumet og sterkere vekst i importvolumet. I 1987 er det ventet at volumutviklingen for eksport og import vil bidra til å redusere overskuddet noe igjen. For 1986 vil driftsoverskuddet etter OECDs siste prognoser øke til 28 1/2 milliarder dollar (fra vel 13 milliarder i 1985) og gå ned til bortimot 22 milliarder i 1987.

USA: OLJEPRISFALLET VIL GI STERKERE PRODUKSJONSVEKST OG SVAKERE PRISSTIGNING ENN VENTET.

I USA er konjunktorene fortsatt i oppgang, men industriproduksjonen utvikler seg svakt. I motsetning til i 1985, da vareeksporten sviktet som følge av høy dollarkurs, har utenriksøkonomien i 1. kvartal i år bidratt betydelig til veksten i bruttonasjonalproduktet (3,7 prosent sesongjustert årlig rate, men etter foreløpige pressemeldinger

ser det ut til at dette tallet - og enkelte av tallene for etterspørselsveksten, se nedenfor -nylig er justert noe ned.) Volumet av vare- og tjenesteeksporten økte med hele 12 prosent og importvolumet gikk ned med 3,6 prosent (sesongjusterte årlige rater), i første rekke som følge av kursnedgangen for dollar. Samlet innenlandsk etterspørsel gikk også ned i 1. kvartal i år; stigende boliginvesteringer og økt privat konsum ble mer enn oppveid av nedgang i næringslivets investeringer i fast realkapital og i offentlig konsum. Etter DRIs anslag økte samlet konsum med 4,2 prosent og boliginvesteringene med 5,3 prosent, mens investeringene utenom boliger gikk ned med hele 13 prosent. Men de ledende indikatorer har fortsatt å peke oppover, og næringslivets investeringsplaner, som hittil har pekt mot bare svak vekst i tiden framover, har nylig blitt revidert noe opp. Forbrukernes konjunkturvurderinger synes også å være optimistiske.

Etter OECDs vurdering peker flere forhold mot fortsatt oppgang, blant annet lavere

U S A: Bruttonasjonalproduktet og dets hovedkomponenter. Prosentvis volumendring fra året før

	1985		1986		1987	
	OECD mai 86	OECD des. 85	OECD mai 86	DRI juni 86	OECD mai 86	DRI juni 86
Privat konsum	3,3	2,3	3,0		3,3	
Offentlig konsum	6,0	2,8	1,0		1,8	
Samlet konsum				3,2		2,7
Boliginvesteringer	1,6	4,3	7,8	9,7	4,3	1,8
Andre investeringer	9,7	1,0	2,0	-0,3	6,3	0,4
Eksport	-3,0	3,3	5,0	5,4	8,3	10,4
Import	2,7	3,5	5,8	7,6	4,3	0,6
Bruttonasjonalprodukt	2,2	2,7	3,0	2,5	2,5	2,9

Kilde: OECD Economic Outlook og DRI (Data Resources Incorporation.)

dollarkurs og lav oljepris. Videre har en kombinasjon av nedgang i prisstigningstakten og mindre restriktiv pengepolitikk ført til en kraftig reduksjon i rentesatsene. Etter OECDs vurdering vil disse faktorene mer enn oppveie de kortsiktige negative etterspørselsvirkningene av reduksjonen av USA's budsjettunderskudd.

Industriproduksjonen var imidlertid så sent som i april i stagnasjon. I gjennomsnitt for tremånedersperioden februar-april lå den 2,9 prosent (sesongjustert årlig rate) lavere enn i foregående tremånedersperiode, og arbeidsløsheten holder seg høy, på rundt 7 prosent, som gjennom 1985.

Den sterke nedgangen i oljeprisene har mer enn oppveid virkningen på prisstigningstakten av synkende dollarkurs. I tremånedersperioden februar-april i gjennomsnitt lå konsumprisene 1,7 prosent lavere enn i foregående tremånedersperiode (sesongjustert årlig rate), og aprilindeksen for konsumprisene lå bare 1,6 prosent høyere enn ett år tidligere.

Etter den forholdsvis svake oppgangen i 1985 ventes bruttonasjonalproduktet å øke sterkere i 1986 og 1987. Veksten fra 1985 til 1986 var av OECD i mai ventet å bli 3 prosent, mot 2,2 prosent året før. Forsterkingen av veksttakten fra 1985 til 1986 henger i første rekke sammen med omslaget i eksportvolumet. Etter en nedgang på 3 prosent i 1985 vil det øke med 5 prosent i 1986 etter OECDs maiprognoser. For 1987 venter OECD at veksttakten for bruttonasjonalproduktet vil gå litt ned igjen, til 2,5 prosent.

Noen av de faktorene som har bidratt til veksten i de siste årene tar nå til å svekkes noe. Særlig gjelder dette de finanspolitiske tiltakene for å øke investeringene i næringslivet, nedgangen i spare-

raten og den sterke økingen i forsvarsutgiftene. Underskuddet på de offentlige budsjettene, som har økt med omtrent en 1/2 prosent av bruttonasjonalproduktet pr. år siden 1982, er nå i nedgang og må ventes å få en negativ virkning på etterspørselen i 1987. Men fallet i oljeprisene har bedret utsiktene betydelig, både som følge av økt kjøpekraft hos forbrukerne og som følge av virkningene på renten. Lavere rentesatser vil ikke bare påvirke investeringene i gunstig retning, men kan også tenkes å hindre en oppgang igjen i den uvanlige lave spare-raten. Kredittpolitikken antas nå å være så romslig at den muliggjør en betydelig vekst uten å presse rentesatsene oppover igjen. Med fortsatt nedgang i prisstigningstakten, og under forutsetning at Gramm-Rudman-Hollings-loven om reduksjon av budsjettunderskuddet blir gjennomført (se Økonomisk analyser nr. 3, 1986), antar OECD at langtidsrenten vil fortsette å synke også i 1987.

Fallet i oljeprisene har gjort de kontraktive virkningene av budsjettreduksjonen atskillig svakere enn ventet. Målsettingen for budsjettunderskuddet (se ØA nr. 3, 1986), vil delvis kunne oppnås gjennom lavere renter og høyere skatteinntekter enn ventet.

OECD antar at renteutviklingen vil bidra til økt vekst både i investeringer og privat konsum. De siste indikatorer peker mot fortsatt god vekst i det private konsumet; etter OECDs maiprognoser vil det stige med 3 prosent fra 1985 til 1986 og 3,3 prosent året etter, til tross for at spareraten er uvanlig lav.

Investeringene i næringslivet er ventet forbigående å øke noe langsommere enn gjennom de tre foregående årene. Men neste år vil lavere kapitalkostnader og redusert

utenlandsk konkurranse kunne føre til sterkere investeringsoppgang igjen. For 1986 ventet OECD i mai en øking i næringslivets investeringer på 2 prosent og for 1987 på 6,3 prosent.

Prisstigningstakten var før oljeprisfallet ventet å ville øke i 1986 og 1987. Men under forutsetning av at dollarkursen og oljeprisene holder seg uendret, er stigningen i konsumprisene nå antatt å ville falle til 2 3/4 prosent i 1986 og til 2 1/2 prosent i 1987 fra 3,2 prosent i 1985 og 4,1 prosent i 1984. OECD vurderer utsiktene for betalingsbalansen som mer usikre, men venter alt i alt at underskuddet vil fortsette å øke litt i 1986, til noe over 130 milliarder dollar, før det tar til å gå ned til 125 milliarder dollar i 1987.

Det knytter seg atskillig usikkerhet til OECDs prognoser. Bl.a. er det usikkert hvor sterkt nedgangen i dollarkursen vil virke på renteutviklingen. Også den uvanlig lave spareraten representerer et usikkerhetsmoment. DRIs prognoser er mer pessimistiske enn OECDs for 1986. For dette året regner DRI med en øking i bruttonasjonalproduktet med bare 2,5 prosent, dvs. bare litt mere enn i 1985. Det er særlig høyere import og lavere investeringsøkning enn ventet av OECD som er bakgrunnen for DRIs mer pessimistiske prognoser. For 1987 venter derimot DRI en noe sterkere vekst enn året før, og også sterkere enn etter OECDs prognoser. DRI venter at bruttonasjonalproduktet skal øke med 2,9 prosent fra 1986 til 1987, med en eksportøkning på hele 10,4 prosent og bare en svak øking i importen (0,6 prosent).

JAPAN: VALUTAKURSUTVIKLINGEN OG OLJEPRISFALLET GIR SVIKT I EKSPORTEN, MEN STIMULERER INNENLANDSK ETTERSPORSSEL.

Japansk økonomi har hittil i år vært preget

J a p a n: Bruttonasjonalproduktet og dets hovedkomponenter. Volumøkning fra året før. Prosent

	OECD		OECD	
	des. 85		juni 86	
	1986	1985	1986	1987
Privat konsum	3,8	2,7	3,5	4,0
Off. utgifter	2,3	2,6	2,3	2,8
Invest. i fast kap.	4,8	5,8	6,8	4,3
Eksport i alt	3,3	5,9	-2,3	0,5
Import i alt	5,3	0,5	3,0	7,0
BNP	3,5	4,6	3,3	3,0

Kilde: OECD Economic Outlook.

av oljeprisfallet og en sterk stigning i kursen på japanske yen. Kursutviklingen har svekket vekstimpulsene fra eksporten, mens særlig oljeprisfallet har bidratt til å styrke den innenlandske etterspørselen.

Som følge av svakere eksportutvikling og svikt i lageretterspørselen har industriproduksjonen gjennomgående vært i svak nedgang siden i fjor sommer. I tremånedersperioden februar-april lå indeksen for industriproduksjonen bare 0,7 prosent (sesongjustert årlig rate) høyere enn i foregående tremånedersperiode. Arbeidsmarkedet har til en viss grad vært preget av den svakere produksjonsveksten; forholdet mellom ledige plasser og arbeidsløse har gått noe ned siden i fjor sommer. Arbeidsløshetsprosenten har hittil i år svingt mellom 2,6 (februar) og 2,9 (mai), dvs. omtrent som i fjor.

Som følge av stigningen i yen-kursen og lavere råvarepriser har importprisene gått meget sterkt ned. I mars var de i gjennomsnitt 32 prosent lavere enn ett år tidligere. Konsumprisindeksen var i februar-

april 1 prosent lavere (sesongjustert årlig rate) enn i foregående tremånedersperiode, og den lå i april 0,9 prosent høyere enn ett år tidligere.

Valutakursutviklingen har ført til at overskuddet på driftsbalansen med utlandet har fortsatt å stige, til tross for synkende eksportvolum og stigende importvolum.

Kredittpolitikken har etter hvert blitt noe mindre restriktiv, og diskontosatsen har gradvis blitt senket fra 5 prosent i januar til 3 1/2 prosent i slutten av april.

Finanspolitikken tar fortsatt sikte på reduksjon av underskuddet på statsbudsjettet. Men myndighetene har likevel satt i verk visse selektive tiltak for å stimulere den innenlandske etterspørselen. Som nevnt i forrige kvartalsrapport ble det i oktober i fjor vedtatt et stimuleringsprogram, som bl.a. omfattet økt omfang av offentlige investeringer, skattelettelse for boligbyggingen og for spesielle private investeringer. Myndighetene prøver også å stimulere den private sektor til å finansiere store infrastrukturprosjekter. I april kunngjorde regjeringen ytterligere tiltak; bl.a. vil avgiften på energi bli redusert fra juni i år som følge av lavere oljepriser.

Myndighetene vedtok i slutten av mai en ny "stimulansepakke" for å motvirke de negative effektene for eksportnæringene av den høye yen-kursen. De nye tiltakene tar bl.a. sikte på å hjelpe små eksportavhengige foretak som er skadelidende som følge av nedgangen i eksportprisene. De tar også sikte på å videreføre til husholdningene en del av prisnedgangen på råvarer.

Til tross for stadig økt innenlandsetter-spørsel er økingen i bruttonasjonalpro-

duktet ventet å bli forholdsvis beskjeden etter japansk målestokk både i 1986 og 1987, av en størrelsesorden på henholdsvis 3 1/4 prosent og 3 prosent årlig rate.

Det private konsumet er i betydelig oppgang; i 1. kvartal lå volumet av omsetningen i de store varehusene hele 15 prosent (sesongjustert årlig rate) høyere enn i 4. kvartal i fjor. Forbrukernes disponible realinntekter er anslått å ville øke med 3 1/2 prosent både i 1986 og 1987, bl.a. som følge av prisnedgangen på importvarer, mens spare-raten trolig vil gå noe ned i 1987. Det private konsumet ventes å øke med 3 1/2 prosent i 1986 og 4 prosent i 1987, eller noe sterkere enn i de nærmest foregående årene.

Økingen i realinntektene og nedgang i rentene er, sammen med stimulansetiltakene, ventet å ville føre til fortsatt ekspansjon i boliginvesteringene. Næringslivets investeringer er derimot ventet å ville utvikle seg svakere som følge av svikten i vareeksporten. Alt i alt er investeringene i fast realkapital antatt å ville øke med bortimot 7 prosent i 1986 og vel 4 prosent i 1987.

Japans eksportmarkeder er anslått å øke med 3-4 prosent i løpet av det nærmeste halvannet år, mot 5 prosent fra 1984 til 1985. Som følge av kursutviklingen vil imidlertid Japan trolig miste eksportandeler både i år og neste år, og volumet av vare- og tjenesteeksporten er ventet å gå ned med 2 1/4 prosent i 1986 og øke med bare 1/2 prosent i 1987.

Stigningen i importen av industrivarer vil trolig forsterke seg som følge av kursutviklingen og den sterke innenlandske etterspørselsveksten, men også som følge av de tiltak som er satt i verk for å liberalisere utenrikshandelen i løpet av de

siste årene. Samlet import av varer og tjenester vil etter OECDs siste prognoser øke med 3 prosent i 1986 og med 7 prosent i 1987, mot bare 1/2 prosent i 1985.

Som følge av en sterk bedring i bytteforholdet vil overskuddet på driftsbalansen fortsette å øke etter OECDs maiprognoser, fra 49,3 milliarder dollar i 1985 til hele 76,5 milliarder i 1986. I 1987 venter OECD at overskuddet vil synke noe, til 70,8 milliarder dollar.

Prognosene er basert på en oljepris på 15 dollar pr. fat for resten av 1986 og i 1987

og en nedgang i importprisene på 24 prosent fra 1985 til 1986. Med bare svakt stigende arbeidskraftutgifter er det under disse forutsetninger sannsynlig at prisstigningen vil svekkes ytterligere; konsumprisene ventes å øke med bare 1/2 prosent i 1986 og å holde seg uendret fra 1986 til 1987, mot en stigning på 2,2 prosent i 1985.

Den svake produksjonsveksten vil føre til et noe svakere arbeidsmarked, men som følge av nedgang i veksten i arbeidsstyrken er det lite sannsynlig at arbeidsløshetsprosenten vil overstige 3 prosent ved utgangen av 1987.

VIRKNINGSTALL FOR MODIS IV FRA 1974 TIL 1984

Av

Paal Sand

MODIS IV er betegnelsen på den fjerde i rekken av disaggregerte planleggings- og analysemodeller utviklet i Statistisk Sentralbyrå. Modellen har vært i kontinuerlig drift siden 1973, og har i hele denne perioden inngått som et viktig ledd i Finansdepartementets utarbeiding av de årlige nasjonalbudsjetter og de fire-årige langtidsprogram. Finansdepartementet er modellens hovedbruker, men det har gjennom årenes løp også vært gjennomført modellberegninger for en rekke andre brukere.

MODIS IV gir en svært detaljert beskrivelse av viktige trekk ved Norges økonomi, og stiller relativt store krav til modellbrukeren, blant annet gjennom det store antall eksogene variable som må anslås før modellberegninger kan finne sted. Spesielt av hensyn til andre modellbrukere enn Finansdepartementet har det derfor siden 1973 årlig blitt utarbeidet virkningstabeller. Siden 1978 har disse blitt publisert i serien "Rapporter" fra Statistisk Sentralbyrå, se f.eks. Bragstad og Ivås (1985) for virkningstabeller for 1984.

Virkningstabellene uttrykker virkninger på modellens modellberegnete (endogene) variable av isolerte endringer i de utenfor gitte (eksogene) variable. Bruk av virkningstabellene kan derfor for mange brukere gi svar på de spørsmål som det kan gis svar på ved hjelp av modellen. Vanlige modell-

beregninger kan i slike tilfeller unngås. Virkningstabellene belyser også sentrale trekk ved modellens virkemåte. Spesielt hvilke økonomiske sammenhenger som er innarbeidet i modellen, og hvilke økonomiske størrelser som må behandles utenfor modellen. En nærmere omtale av modellens oppbygging og virkemåte er gitt i Bjerkholt og Longva (1980). En mer kortfattet og populær framstilling av hovedtrekkene i MODIS IV er forøvrig gitt i Cappelen, Holm og Sand (1980).

VIRKNINGSTABELLER FOR MODIS IV

Virkningstabeller for MODIS IV viser virkninger på endogene variable av partielle endringer i eksogene variable. Siden modellen inneholder over 2.000 eksogene variable og ca. 5.000 endogene variable, har en ved utarbeidingen av virkningstabeller valgt å la de partielle endringene være endringer i grupper av eksogene variable. Slike grupper av eksogene variable betegnes virkningsvariable, og ved utarbeidingen av de årlige virkningstabellene er de eksogene variable inndelt i omlag 130 virkningsvariable. Inndelingen i virkningsvariable følger i hovedsak de aggregeringer som Finansdepartementet benytter når modellen brukes, men det er også tatt hensyn til andre brukeres behov for modellberegninger.

Tabell 1 viser en relativt aggregert virkningstabell beregnet for årene 1974, 1978, 1980 og 1984. Tabellens forspalte viser virkningene på utvalgte makroøkonomiske variable, mens utvalgte virkningsvariable, eller aggregerte virkningsvariable, er angitt i tabellhodet. En kolonne i tabellen viser virkningene av en økning på 10 prosent i den virkningsvariable på de makroøkonomiske variable angitt i forspalten. Alle virkningsvariablene er gitt en økning på 10 prosent og virkningene uttrykkes også i prosentvise endringer, såkalte virkningskoeffisienter.

Tabellen viser virkningene av i alt 15 virkningsvariable som til sammen representerer de aller fleste av de vel 2 000 eksogene variable i modellen.

Virkningskoeffisientene er beregnet på grunnlag av modellens basisår for henholdsvis 1974, 1978, 1980 og 1984. Det betyr at endringene refererer seg til nivået for hvert av disse årene, og at alle volumendringer er gitt i basisårets priser. For eksempel viser kolonnen for året 1984 for den virkningsvariable "Offentlig konsum", at en økning på 10 prosent øker volumet av det private konsumet og bruttonasjonalproduktet med henholdsvis 2,2 og 2,3 prosent mens sysselsettingen øker med 3,8 prosent.

Ved å lese tabellen radvis framgår det hvilke virkningsvariable som har spesielt sterk virkning på de ulike endogene variable. Lineariteten i modellens liknings-system gjør at de beregnede virkningene kan brukes som en første-ordens tilnærming ved alle nivåer av endringer i de virkningsvariable. Av samme grunn kan den simultane (samtidige) virkning av to eller flere virkningsvariable beregnes ved å summere virkningene for hver av dem. En samtidig

økning på 10 prosent i priser og lønnssetter ville for eksempel øke konsumprisindeksen med $6,8 + 2,0 = 8,8$ prosent for 1984. På denne måten kan en virkningstabell raskt gi anslag på indirekte virkninger på de endogene variable representert i modellen ved enhver direkte effekt av endringer i modellens eksogene variable representert ved de virkningsvariable.

Det er imidlertid viktig å understreke at virkningskoeffisientene uttrykker partielle virkninger av endringer i virkningsvariablene forutsatt at alle de øvrige virkningsvariablene forblir uendret. Dessuten er den økonomiske tilpasningen som følger av endringer i de virkningsvariable forutsatt å finne sted umiddelbart uten tregheter av noe slag. Mange av de eksogene variable i modellen er ikke nødvendigvis eksogene "i virkeligheten", men kan tenkes påvirket av andre variable gjennom sammenhenger som ikke er representert i modellen. For eksempel viser kolonnen for offentlig konsum ingen virkning på konsumprisindeksen, noe som skyldes at det ikke inngår noen tilbakekobling fra kvantumsstørrelser til prisstørrelser i MODIS IV. Dersom en har begrunnede oppfatninger om hvordan slike sammenhenger kan påvirke de eksogene variable i modellen, kan imidlertid virkningstabellene benyttes til å beregne virkninger også av slike endringer.

Finansdepartementets bruk av virkningstabeller knytter seg både til utarbeidningen av de eksogene variable til en modellkjøring og til mindre endringer i forhold til en utarbeidet økonomisk plan eller rene ad hoc analyser. Spesielt på grunn av det store antall eksogene variable som må anslås for en modellberegning, vil virkningstabellene kunne gi modellbrukeren en første mulighet til å vurdere virkningene av den samlede

input i sammenheng. Dette er særlig viktig for å unngå inkonsistente modellanslag og for å sikre konsistens med informasjon om utviklingen i variable som ikke er innarbeidet i modellsystemet, slik som tilgangen på arbeidskraft og kapasitetsutnyttelsen i bedriftene.

I Finansdepartementets kontinuerlige overvåking av den økonomiske utvikling vil det ofte være nødvendig å justere den økonomiske politikken som føres eller å foreta justeringer av de målvariable for den økonomiske utviklingen slik som utviklingen i sysselsetting, priser og inntekter. Bruk av virkningstabeller kan i slike tilfeller inndeles i følgende tre typer avhengig av de endringer som finner sted. (i) Beregnede effekter av endringer i faktiske eksogene variable. Dette vil være variable som i liten grad er avhengige av utviklingen i Norges økonomi forøvrig. Eksempler på slike variable i MODIS IV er verdensmarkedets priser for eksport- og importvarer. (ii) Beregnede effekter av endringer i modell-eksogene variable som ikke er eksogene "i virkeligheten". Slike variable behandles eksogent i modellen blant annet av mangel på gode formelle sammenhenger med andre viktige størrelser i norsk økonomi. I andre makro-økonomiske modeller, f.eks. Byråets modeller MODAG A og KVARTS, vil imidlertid slike relasjoner kunne være innarbeidet. Eksempler på slike variable er eksport, lønnsatser og investeringer. (iii) Beregnede effekter av endringer i offentlige virkemidler som skattesatser og offentlige utgifter.

Som tidligere nevnt vil andre brukere enn Finansdepartementet ofte kunne få svar på de spørsmål som stilles ved virkningstabeller. Slike spørsmål kan gjelde mer helhetlige analyser av norsk økonomi, men vil vel så ofte dreie seg om å beregne direkte og

indirekte virkninger av utviklingen innenfor en bestemt næring, varegruppe eller endringer i bestemte skattesatser og inntektsvariable. Siden modellgrunnlaget oppdateres ved hjelp av nasjonalregnskapet for sist avsluttede kalenderår, vil virkningstabellene også gi detaljert kunnskap om de strukturelle sammenhenger i norsk økonomi for dette året.

Som et eksempel på hvilke typer beregninger som kan gjennomføres ved hjelp av virkningstall, kan tabell 1 benyttes til å vise den samlede virkningen av en eksportreduksjon på 10 prosent kompensert ved økte offentlige utgifter slik at den samlede sysselsetting forblir uendret. Virkningskoeffisientene for 1984 viser i kolonnen for den virkningsvariable "Eksport, eksklusive sjøfart og oljevirkosomhet", at det private konsumet, bruttonasjonalproduktet og sysselsettingen reduseres med henholdsvis 1,0, 1,2 og 1,6 prosent. Fra kolonnen for den virkningsvariable "Offentlig konsum", finner vi at om nedgangen i sysselsettingen skal motvirkes av økt offentlig konsum må konsumet øke med 4,2 prosent. Det vil samtidig øke det private konsumet og bruttonasjonalproduktet med henholdsvis 0,9 og 1,0 prosent. Den samlede virkningen på viktige makro-

Virkninger på makroøkonomiske hovedtall av en eksportreduksjon kompensert med økt offentlig forbruk.

Virkning på	Virkning av Redusert Økt		Samlet virkning:
	trad. eksport:	off. konsum:	
	-10 %	+4,2 %	
Privat konsum	-1,0	0,9	-0,1
BNP	-1,2	1,0	-0,2
Sysselsatte	-1,6	1,6	-

økonomiske hovedtall i norsk økonomi blir at det private konsumet reduseres med 0,1 prosent og bruttonasjonalproduktet med 0,2 prosent når eksportreduksjonen kompenseres med økt offentlig aktivitet for å holde sysselsettingen uendret.

Kostnadene for det offentlige er først og fremst at utgiftene til kjøp av varer og tjenester må økes med 4,2 prosent, eller 3,5 milliarder 1984-kroner.

På samme måten kan tabellen benyttes til å beregne virkningene av en lønnsøkning gitt at de trygdede skal gis kompensasjon for prisstigningen. Virkningskoeffisientene for 1984 viser i kolonnen for den virkningsvariable "Lønnsatser", at det private forbruket, bruttonasjonalproduktet og konsumprisindeksen øker med henholdsvis 2,8, 0,8 og 2,0 prosent ved en økning av lønnsatsene med 10 prosent. Fra kolonnen for den virkningsvariable "Stønader", framgår det at en økning i trygdene med 2 prosent øker det private konsumet og bruttonasjonalproduktet med henholdsvis 0,5 og 0,1 prosent, mens konsumprisindeksen forblir upåvirket. Den samlede virkning på privat konsum blir derfor 3,3 prosent, mens bruttonasjonalproduktet øker med 0,9 prosent. Samtidig må det offentlige øke stønadene med 1,1 milliarder kroner for å sikre de trygdedes realinntekter.

Virkinger på makroøkonomiske hovedtall av en lønnsøkning etterfulgt av kompensasjon for prisstigningen til de trygdede.

Virking på	Virking av økt økte		Samlet
	lønn: +10 %	stønader: +2 %	
Privat konsum	2,8	0,5	3,3
BNP	0,8	0,1	0,9
Konsumprisindeksen	2,0	-	2,0

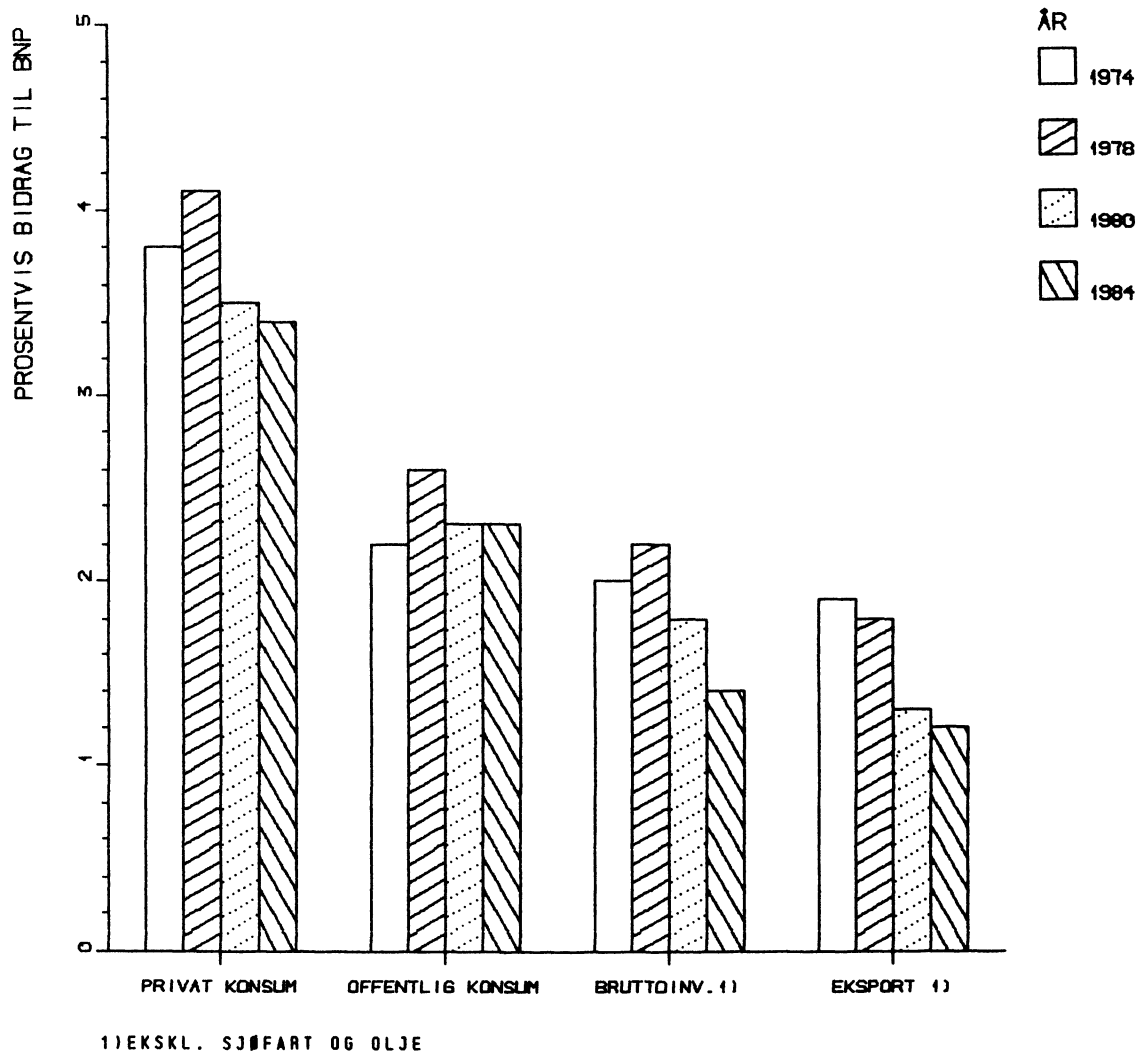
EN SAMMENLIGNING AV VIRKNINGSTABELLER FOR PERIODEN 1974-84

Tabell 1 viser virkningskoeffisienter for årene 1974, -78, -80 og -84. Virkningsstabeller for ulike år vil ikke uten videre være direkte sammenlignbare. Dette skyldes først og fremst de årlige endringer i modellen. Selv om disse hver for seg har vært relativt ubetydelige, har de samlet sett over en periode på flere år medført viktige endringer i modellutformingen. I tillegg kommer det forhold at inndelingen av eksogene variable i virkningsvariable ikke har vært nøyaktig den samme i alle år. Imidlertid har hovedtrekkene ved modellutformingen ligget fast i hele 10-års perioden, og en sammenligning - særlig av aggregerte virkningsvariable - skulle derfor i hovedsak avspeile modellens virkemåte anvendt på den økonomiske strukturen slik denne kommer til uttrykk ved modellens basisår for hvert av årene i perioden.

Hovedinntrykket fra tabell 1 er stor stabilitet i virkningskoeffisientene over tid. De fleste virkningskoeffisientene har et avvik mellom høyeste og laveste verdi på mellom null og ett prosentpoeng i 10-års perioden. Selv om dette for mange av de endogene variable kan gi svært store utslag av en initial økning i de virkningsvariable, må variasjonen i virkningskoeffisientene relateres til en tidsperiode på hele 10 år.

Virkingene for 1978 er for enkelte virkningsvariable særlig store. En hovedårsak til dette er utformingen av makrokonsumfunksjonen for dette året. I forhold til de øvrige årene ble den marginale konsumtilbøyeligheten for lønnstakere estimert til en klart høyere verdi dette året, mens den marginale konsumtilbøyeligheten for både selvstendig næringsdrivende og trygdede ble estimert til en lavere verdi. Dette vil

VIRKNINGER PÅ BNP AV EN ØKNING PÅ 10 PROSENT I :

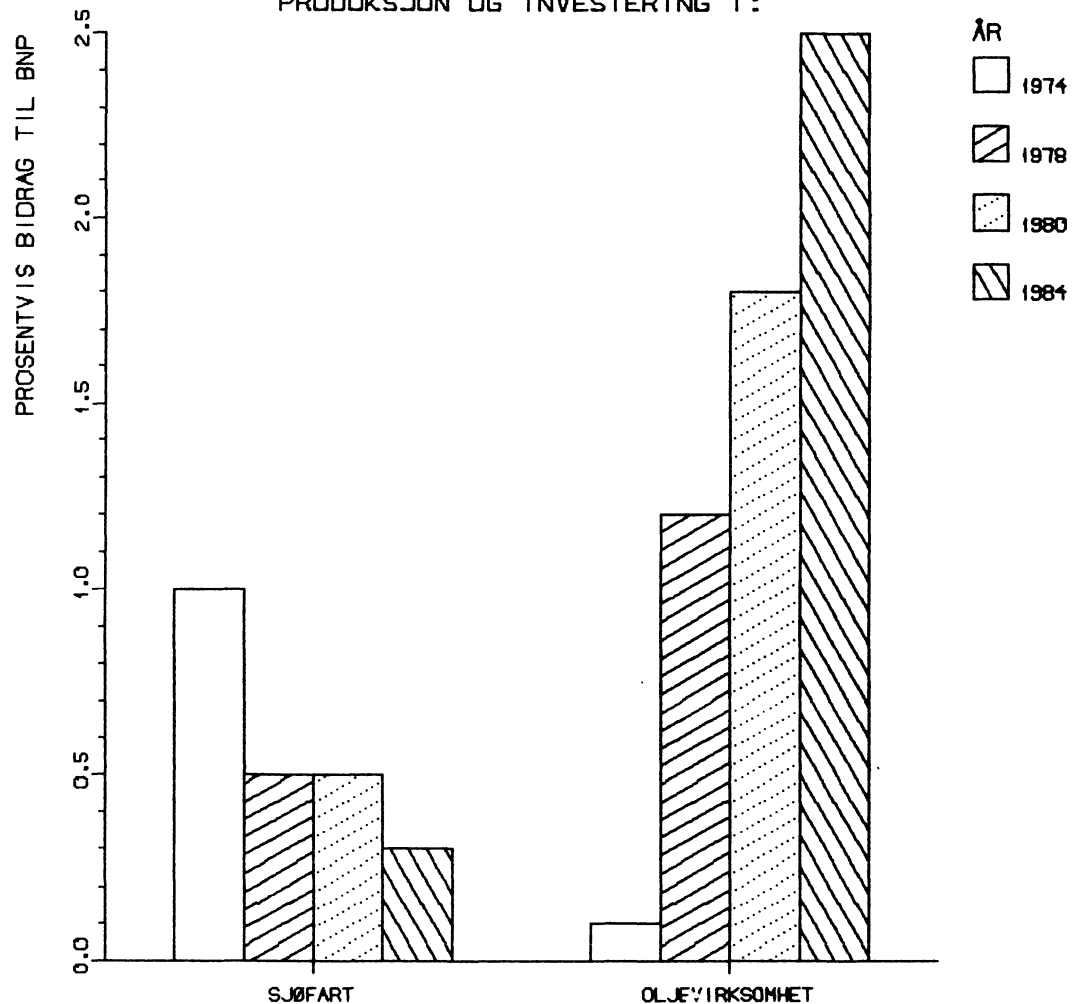
naturligvis gi spesielt sterke utslag på modellens endogene variable for virkningsvariable hvor lønnskostnadene øker mye. I det følgende gis det en kort omtale av sentrale utviklingstrekk ved virkningskoeffisientene for makroøkonomiske variable.

Realøkonomiske virkningsvariable. De virkningsvariable for privat og offentlig konsum og bruttoinvesteringer og eksport eksklusiv sjøfart og oljevirkosomhet har i MODIS IV ingen prisvirkninger, men gir en samlet økning i bruttonasjonalproduktet på 8,3 prosent i 1984, en nedgang på 1,6 prosentpoeng fra 1974. En hovedårsak til dette er

de avtakende andeler av bruttonasjonalproduktet for disse etterspørselskomponentene. Virkningene av en økning på én prosent vil derfor ikke være de samme i perioden. Bortsett fra det offentlige konsum, reduseres andelene med henholdsvis 6, 7 og 5 prosentpoeng i perioden for privat konsum, bruttoinvesteringer og eksport eksklusiv sjøfart og oljevirkosomhet.

Offentlig konsum har omlag uendret andel i perioden og har også tilnærmet samme virkning på bruttonasjonalproduktet. På den andre siden øker den samlede virkning på importen i perioden med 0,6 prosentpoeng.

VIRKNINGER PÅ BNP AV EN ØKNING PÅ 10 PROSENT I
PRODUKSJON OG INVESTERING I:

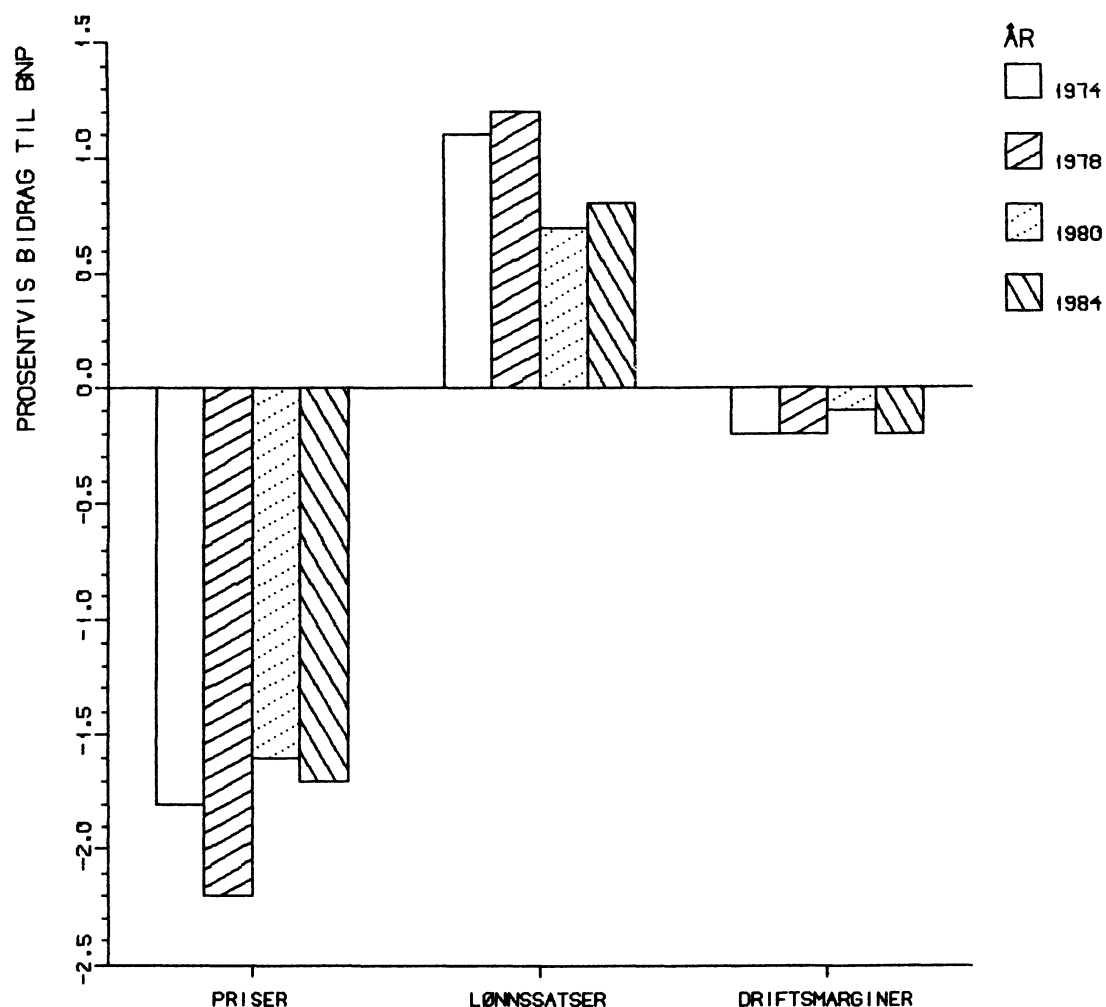
Bak denne utviklingen ligger det både en nedgang i importens andel av bruttonasjonalproduktet på 10 prosentpoeng til 38 prosent i 1984, og økte importandeler for konkurrerende importvarer. Begge disse forhold trekker i retning av økt importvirkning.

Det private konsumet er i virkningsberegningene gitt en økning på 10 prosent ved å sette den relevante endringen inn som et tillegg til konstantleddet i konsumfunksjonen. Bortsett fra 1978 viser tabellen at konsummultiplikatoren er svært stabil i perioden med et gjennomsnitt på 1,2. Forøvrig angir den økende virkningskoeffisienten for sysselsettingen ved økt offentlig konsum den kraftige syssel-

settingsveksten i den offentlige sektoren i perioden, både absolutt og relativt.

De virkningsvariable for produksjon og investering, sjøfart og oljevirkksomhet øker bruttonasjonalproduktet med henholdsvis 0,3 og 2,5 prosent i 1984. På grunn av liten sysselsetting i begge disse næringene har de virkningsvariable relativt liten virkning både på lønnskostnader, sysselsetting og privat konsum. Importvirkningen er spesielt stor for endringer av produksjon og investeringer i sjøfart, mens virkningen på importen av økt aktivitet i oljevirkksomheten varierer betydelig fra år til år. Den samlede virkning på bruttonasjonalproduktet øker med 1,7 prosentpoeng i perioden og

VIRKNINGER PÅ BNP AV EN ØKNING PÅ 10 PROSENT I:

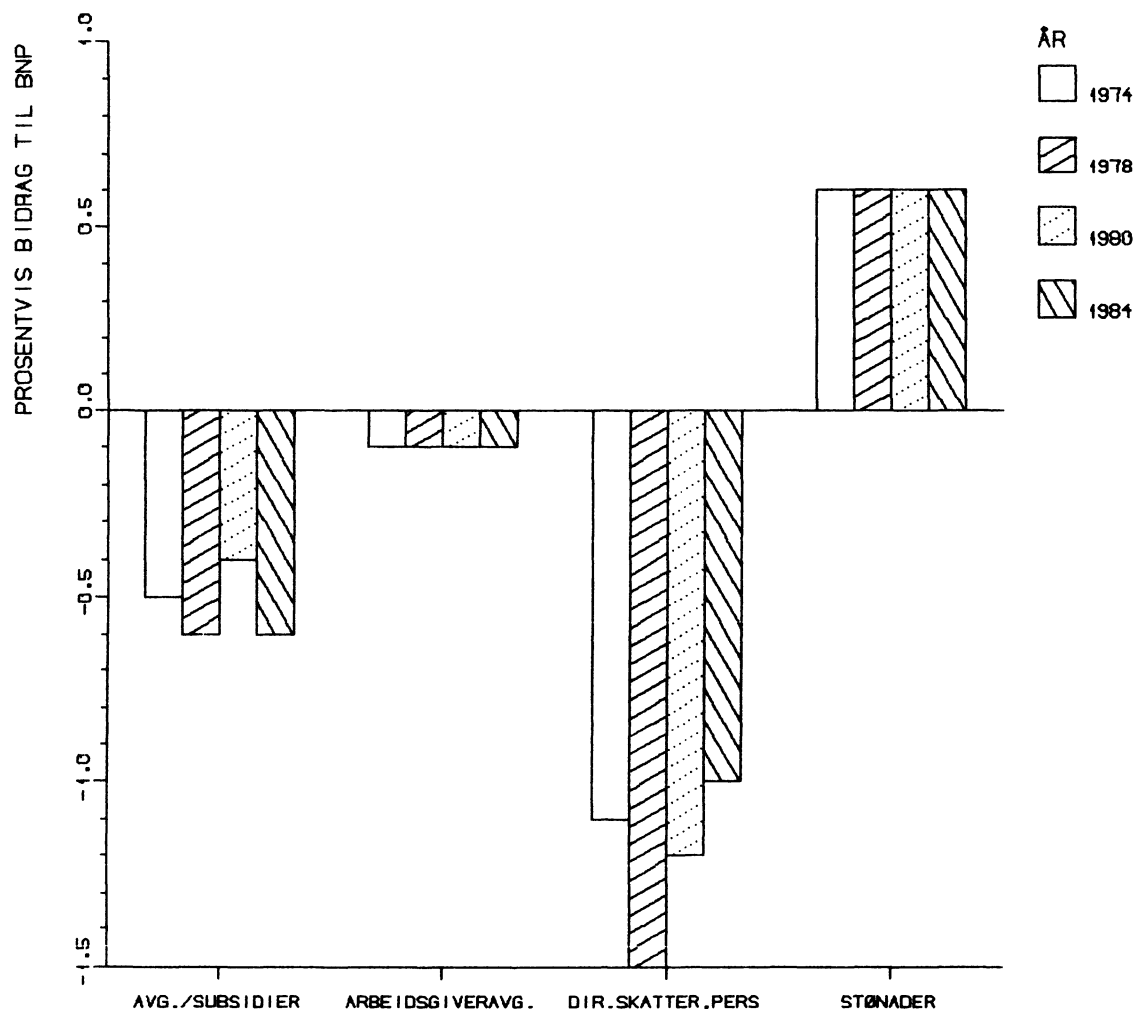
reflekterer motstykket til de avtakende andeler av bruttonasjonalproduktet for etterspørselskomponentene ovenfor. Oljevirk-somheten utgjorde 19 prosent av bruttonasjo-nalproduktet i 1984 mot bare 3 prosent i 1974. Økningen oppveier flere ganger den halveringen som har funnet sted av utenriks sjøfarts betydning for norsk økonomi; i 1984 utgjorde denne næringen bare 3 prosent av nasjonalproduktet.

Virkningsvariable for priser og inntekter. En 10 prosent økning i de virkningsvariable for priser, lønnsatser og driftsmarginer øker konsumprisene med i alt 9,8 prosent, dvs. omlag som i 1974. Økte lønnsatser betyr noe mindre for prisutviklingen i 1984

enn 10 år tidligere, mens økningen i drifts-marginene har den motsatte effekt. Dette avspeiler i noen grad økningen i drifts-resultatets andel av faktorinntekten i 80-årene, og kostnadsoverveltningen på prisene vil av denne grunn øke i perioden.

Prisene påvirker realøkonomien i MODIS IV i hovedsak gjennom konsumfunksjonen, og virk-ningene på det private konsum i 1984 utgjør i alt 4,4 prosent ved en økning på 10 prosent i priser, lønnsatser og drifts-marginer. Virkningen på prisene av økte driftsmarginer medfører en noe sterkere nedgang i det private konsumet i 1984 enn i årene før.

VIRKNINGER PÅ BNP AV EN ØKNING PÅ 10 PROSENT I :

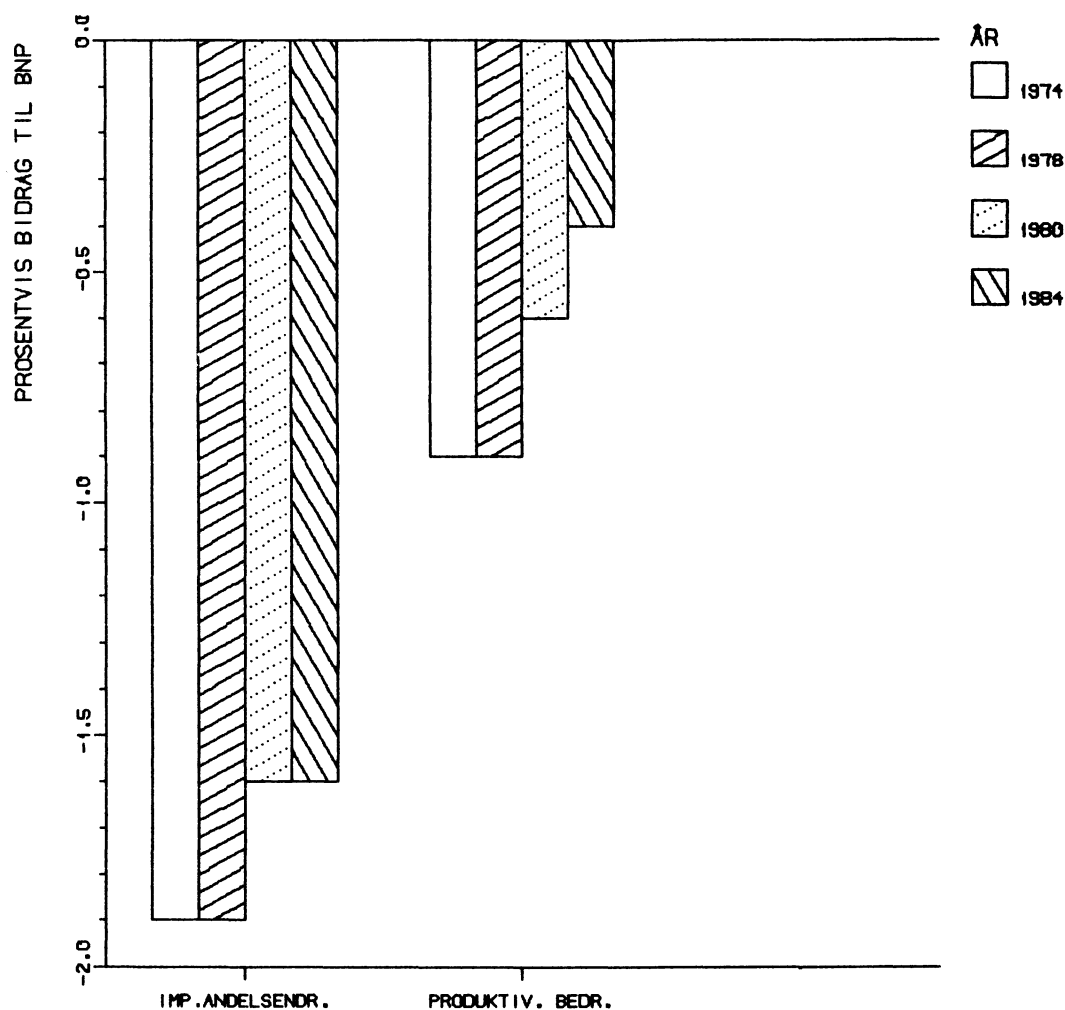

Inntektsvirkningen av de økte driftsmarginene - og dermed økte inntekter også til konsumentene - er ikke tilstrekkelig til å motvirke virkningen av en reallønnsnedgang og en nedgang i kjøpekraften for de trygdede. Virkningen på konsumprisindeksen som følger av økte lønnsatser, har den motsatte effekt på det private konsumet i forhold til virkningen av en økning i driftsmarginene. En svakere virkning på prisene gir isolert sett en mindre nedgang i det private konsumet. Den reduserte andelen som lønnskostnadene utgjør av faktorinntekten i 80-åra, medfører - sammen med økte overføringer til trygdede - relativt avtakende virkning på konsumerter-spørselen og motvirker derfor effekten av

den reduserte prisveksten ved økte lønnsatser. Et viktig moment ved selve modellutformingen trekker i samme retning idet modellen de siste årene bringer utviklingen i driftsresultatet sterkere inn i konsumerter-spørselen. Økte lønnsatser reduserer driftsresultatet og vil dermed i økende grad redusere det private konsumet i perioden.

Finanspolitiske virkningsvariable. De virkningsvariable for avgifter/subsidier, arbeidsgiveravgift, direkte skatter og stønader, øker bruttonasjonalproduktet med henholdsvis -0,6, -0,1, -1,0 og 0,6 prosent i 1984. Den samlede virkning på bruttonasjonalproduktet er nøyaktig den samme som

VIRKNINGER PÅ BNP AV EN ØKNING PÅ 10 PROSENT I:

10 år tidligere, nemlig -1,1 prosent. Tabell 1 viser at både samlet og hver for seg er virkningene av disse finanspolitiske virkemidlene svært stabile i perioden. Den samlede virkning på konsumprisindeksen bestemmes av endringene i avgifter/subsidier og arbeidsgiveravgiften, siden de andre to virkningsvariable ikke påvirker prisene.

Virkingen av arbeidsgiveravgiften på konsumprisindeksen ligger i hele perioden på 0,3 prosent, mens avgifter og subsidier regnet netto øker prisene med 1,9 prosent i 1984 eller 0,2 prosentpoeng mer enn 10 år tidligere. Dette henger nøye sammen med den økte andelen avgifter og subsidier utgjør av konsumet i 1984 i forhold til tidligere.

Dette gir sterkere utslag på konsumprisindeksen av en 10 prosents økning av den virkningsvariable, og fører dermed også til en sterkere nedgang i det private konsumet. Denne virkingen motvirkes imidlertid i sin helhet av den relativt sterke økningen i stønadene i perioden - spesielt alderspensjoner og arbeidsløshetsstrygd - en utvikling som medfører at en prosentvis like stor økning i stønadene i 1984 gir en større virkning på det private konsumet enn i årene før.

Andre virkningsvariable. Den virkningsvariable for importandelsendringer reduserer bruttonasjonalproduktet med -1,6 prosent i 1984, og dette er 0,3 prosentpoeng mindre

enn 10 år tidligere. Denne nedgangen kan imidlertid tilbakeføres til den avtakende andel importen utgjør av bruttonasjonalproduktet i perioden med en nedgang på hele 10 prosentpoeng. En økning i importandelene har tilnærmet samme virkning på importen i hele perioden, og viser i all hovedsak den direkte virkningen på importen ved å øke importandelene for konkurrerende importvarer med 10 prosent.

Den virkningsvariable for produktivitet, bedrifter reduserer bruttonasjonalproduktet med 0,4 prosent i 1984 mot hele 0,9 prosent 10 år tidligere. Siden produktiviteten - målt som produksjon pr. lønnstaker - har økt i perioden, vil en like stor prosentvis økning av produktiviteten medføre mindre nedgang i sysselsetting, lønnskostnader og produksjon i 1984 enn i de øvrige årene. Reduksjonen i bruttonasjonalproduktet av en produktivitetsøkning på 10 prosent påvirkes imidlertid i økende grad av oljevirkenshetens økte betydning i norsk økonomi siden modellens utforming er slik at sysselsettingen anslås direkte i disse sektorene istedet for produktivitet.

BRUK AV VIRKNINGSKOEFFISIENTER TIL TEST AV MODIS IV

Nytten av å anvende virkningstabeller til analyser av ulike økonomiske problemstillinger avhenger i høy grad av stabiliteten til virkningskoeffisientene. Gjennomgangen ovenfor hvor vi sammenlignet virkningskoeffisienter utarbeidet for fire av ti år i perioden 1974-84, ga som hovedinntrykk en relativt stor grad av stabilitet i koeffisientene. Ved også å ta hensyn til relative forskyvninger mellom makroøkonomiske hovedtall i norsk økonomi, ble inntrykket av stabilitet ytterligere forsterket. Siden virkningstabellene er

utarbeidet ved proporsjonale endringer i relativt store grupper av eksogene variable - virkningsvariable - vil en forskyvning mellom makroøkonomiske hovedtall i tidsperioden være én viktig årsak til variasjon i virkningskoeffisientene. Viktige årsaker til variasjon eller ustabilitet forøvrig ligger selvsagt i de endringer som gjøres av mer modellmessig karakter. Spesielt endringer i selve modellspesifikasjonen i perioden, og i de estimerte faste parametrene som inngår i modellen. Den årlige oppdateringen innebærer f.eks. at alle input-output koeffisientene fastsettes på nytt hvert år. Av andre grupper av faste parametre vil importandelene og parametrene som benyttes i makrokonsumfunksjonen og i konsumfordelingsrelasjonene være spesielt viktige. Variasjonen i virkningskoeffisientene i tabell 1 skyldes naturligvis alle disse faktorene. En sammenligning av koeffisientene over tid kan likevel betraktes som en indirekte test av den totale stabilitet i modellutformingen, de faste parameterne mv. Dette vil samtidig være en indirekte metode på hvor nyttig det er å foreta den årlige oppdateringen av modellen. På samme måte vil variasjonen i koeffisientene over tid gi viktige indikasjoner på hvor god modellen vil være i prognosesammenheng.

Et viktig spørsmål i denne sammenheng vil naturligvis være hvor stor feil en vil gjøre ved å anvende virkningskoeffisienter fra f.eks. 1978 til analyser i 1984, og sammenligne resultatene en da får ved å benytte koeffisienter utarbeidet for 1984. Avslutningsvis skal vi derfor gjøre nettopp dette i forbindelse med de to eksemplene som ble beskrevet tidligere i denne artikkelen for å illustrere mulige anvendelser av virkningstabellene.

I det første eksemplet ble det forutsatt at

en eksportreduksjon på 10 prosent ble kompensert med økte offentlige utgifter slik at sysselsettingen ble opprettholdt. Virkningskoeffisientene for 1978 viser at eksport eksklusiv sjøfart og oljevirksomhet reduserer privat konsum, bruttonasjonalprodukt og sysselsetting med henholdsvis 1,4, 1,8 og 2,0 prosent. For å sikre en vekst i sysselsettingen på 2,0 prosent, må det offentlige konsumet øke med 5,6 prosent. Den samlede virkningen på det private konsumet og bruttonasjonalproduktet blir 0,0 og -0,3 prosent når virkningskoeffisienter fra 1978 benyttes, mot -0,1 og -0,2 når koeffisienter fra 1984 benyttes. Disse virkningene på makroøkonomiske variable ser ikke så svært forskjellige ut, men virkningskoeffisienter fra 1984 forutsetter en økning i det offentlige konsumet på 4,2 prosent, mens koeffisientene fra 1978 medfører en økning på hele 5,6 prosent. Dette er en differanse på 1,4 prosentpoeng eller 1,2 milliarder 1984-kroner. Anvendelse av 1978-koeffisientene vil derfor medføre en betydelig mer ekspansiv økonomisk politikk enn det som synes nødvendig ut fra den økonomiske strukturen i økonomien og modellens virkemåte basert på data mv. for 1984. Fra tabell 1 kan det også vises at virkningskoeffisienter basert på 1980 vil redusere den nødvendige økningen i det offentlige konsumet for å oppnå uendret sysselsetting fra 5,6 til 4,7 prosent, eller en økning på bare 400 millioner mer enn ved bruk av 1984-koeffisienter.

I det andre eksemplet ble tabell 1 benyttet til å beregne virkningene av en økning på 10 prosent i lønssatsene gitt at de trygdene skulle gis kompensasjon for prisstigningen. Virkningskoeffisientene for 1978 viser at lønssatsene øker privat konsum, bruttonasjonalprodukt og konsumprisindeksen med henholdsvis 3,8, 1,2 og 2,4 prosent. En økning i stønadene på 2,4 prosent medfører

at den samlede virkning på det private konsumet og bruttonasjonalproduktet blir henholdsvis 4,3 og 1,3 prosent. Når virkningskoeffisientene fra 1984 ble benyttet, var den samlede virkning 3,3 og 0,9 prosent på henholdsvis privat konsum og bruttonasjonalprodukt etter at prisstigningen medførte en økning i trygdene på 2 prosent. Bruk av virkningskoeffisientene fra 1978 vil også i dette eksemplet gi en betydelig mer ekspansiv politikk idet stønadene nå må øke med 200 millioner kroner mer enn det som synes nødvendig ut fra modellen slik den er beregnet på grunnlag av data mv. for 1984. Denne forskjellen i trygdeutbetalingene er imidlertid ikke spesielt bekymringsfull. Langt mer dramatisk er det at veksttakten i bruttonasjonalproduktet øker med 0,4 prosentpoeng og det private konsumet med hele 1,0 prosentpoeng mer når 1978-koeffisienter benyttes. Dette er differanser som derfor lett kan føre til andre justeringer av den økonomiske politikken, men dette ligger utenfor denne drøftingen. Imidlertid viser virkningskoeffisientene fra tabell 1 at virkningskoeffisientene fra 1974 vil redusere differansene mellom å anvende 1978-koeffisienter og 1984-koeffisientene betydelig. Koeffisientene beregnet på grunnlag av 1980 vil dessuten gi tilnærmedesvis samme resultat som virkningskoeffisientene fra 1984.

Dette viser at det ikke er likegyldig hvilket år som benyttes som grunnlag for virkningsberegningene. Spesielt er det slik at virkningskoeffisientene for 1978 er særlig store for virkningsvariable som medfører stor økning i lønnskostnadene. Årsaken til dette er den spesielle utformingen av makrokonsumfunksjonen for dette året med en klart høyere verdi på den marginale konsumtilbøyeligheten for lønnstakere enn for de øvrige årene. Beregninger som er utført viser imidlertid at virkningskoeffisientene

som følger av en økning i lønnssetningene med 10 prosent, reduseres til henholdsvis 3,1, 1,0 og 2,0 prosent for 1978 når makrokonsumfunksjonen for 1978 erstattes med konsumfunksjonen for 1984. Virkningene av en 2,0 prosent økning i stønadene medfører ut fra dette en samlet virkning på det private konsumet og bruttonasjonalproduktet på 3,6 og 1,1 prosent mot henholdsvis 4,3 og 1,3

prosent når konsumfunksjonen for 1978 ble benyttet. Det samlede resultatet for sentrale makroøkonomiske variable blir med andre ord langt mindre ekspansivt, og differansen mellom virkningene av å benytte virkningskoeffisienter fra henholdsvis 1978 og for seks år seinere - 1984 - blir betydelig redusert.

REFERANSER

Bragstad, T. og E. Ivås: MODIS IV. Detaljerte virkningstabeller for 1984. Rapporter fra Statistisk Sentralbyrå. Nr. 85/27, Oslo 1985.

Bjerkholt, O. og S. Longva: MODIS IV. A Model for Economic Analysis and National Planning. Samfunnsøkonomiske studier

nr. 43. Statistisk Sentralbyrå, Oslo 1980.

Cappelen, A., I. Holm og P. Sand: MODIS IV. Virkningstabeller for 1978. Artikler fra Statistisk Sentralbyrå - Nr. 124, Oslo 1980.

Tabell 1. Virkninger på makroøkonomiske hovedtall av en økning på 10 prosent i grupper av eksogene variable. Virkningskoeffisienter for 1974, 78, 80 og 1984.

10 prosent økning av	Produksjon og investering, oljevirkosomhet				Eksport, eksklusiv sjøfart og oljevirkosomhet			
	1974	1978	1980	1984	1974	1978	1980	1984
Prosentvis virkning på								
<u>Faste priser</u>								
Privat konsum	0,0	0,6	0,4	0,7	1,2	1,4	1,0	1,0
Import	0,3	1,3	0,5	1,4	2,5	2,7	2,5	2,6
Bruttonasjonalprodukt	0,1	1,2	1,8	2,5	1,9	1,8	1,3	1,2
<u>Løpende priser</u>								
Faktorinntekt	0,1	1,5	2,3	3,1	2,4	2,1	1,5	1,5
Lønnskostnader	0,0	0,9	0,9	1,1	2,0	2,0	1,6	1,5
Driftsresultat	0,3	3,7	5,5	6,8	3,4	2,5	1,3	1,4
Påløpende direkte skatter	0,0	0,9	0,7	1,1	1,6	1,7	1,5	1,4
<u>Sysselsatte lønnstakere</u>	0,0	0,7	0,6	1,0	2,1	2,0	1,7	1,6
<u>Konsumprisindeksen</u>	0	0	0	0	0	0	0	0

Tabell 1. Virkninger på makroøkonomiske hovedtall av en økning på 10 prosent i grupper av eksogene variable. Virkningskoeffisienter for 1974, 78, 80 og 1984.

10 prosent økning av	Importandelsendringer				Produktiviteten, bedrifter			
	1974	1978	1980	1984	1974	1978	1980	1984
Prosentvis virkning på								
<u>Faste priser</u>								
Privat konsum	-1,3	-1,7	-1,4	-1,3	-2,6	-2,9	-2,2	-1,5
Import	2,5	2,4	2,4	2,4	-0,9	-1,4	-1,0	-0,8
Bruttonasjonalprodukt	-1,9	-1,9	-1,6	-1,6	-0,9	-0,9	-0,6	-0,4
<u>Løpende priser</u>								
Faktorinntekt	-2,4	-2,3	-2,0	-1,9	-2,9	-3,2	-2,4	-2,2
Lønnskostnader	-2,1	-2,3	-2,2	-2,2	-6,9	-7,0	-6,8	-6,2
Driftsresultat	-3,1	-2,2	-1,4	-1,4	9,9	11,9	6,4	5,2
Påløpende direkte skatter	-1,6	-2,0	-1,9	-1,9	-4,5	-4,7	-4,3	-4,1
<u>Sysselsatte lønnstakere</u>	-2,2	-2,4	-2,3	-2,3	-7,4	-7,3	-7,0	-6,4
<u>Konsumprisindeksen</u>	0	0	0	0	-2,0	-2,1	-2,0	-1,0

Tabell 1. Virkninger på makroøkonomiske hovedtall av en økning på 10 prosent i grupper av eksogene variable. Virkningskoeffisienter for 1974, 78, 80 og 1984.

10 prosent økning av	Priser				Avgifter/subsidier			
	1974	1978	1980	1984	1974	1978	1980	1984
Prosentvis virkning på								
<u>Faste priser</u>								
Privat konsum	-5,6	-7,0	-5,9	-6,6	-1,4	-1,6	-1,4	-1,9
Import	-2,0	-3,2	-2,5	-3,1	-0,5	-0,7	-0,5	-0,8
Bruttonasjonalprodukt	-1,8	-2,2	-1,6	-1,7	-0,5	-0,6	-0,4	-0,6
<u>Løpende priser</u>								
Faktorinntekt	3,3	2,2	3,7	3,7	-0,3	-0,2	-0,2	-0,4
Lønnskostnader	-1,3	-1,7	-1,3	-1,5	-0,3	-0,4	-0,3	-0,4
Driftsresultat	17,3	17,2	14,1	13,2	-0,4	0,5	0,1	-0,4
Påløpende direkte skatter	0,8	-0,6	-0,1	-0,4	-0,1	-0,2	-0,1	-0,2
<u>Sysselsatte lønnstakere</u>	-1,4	-1,8	-1,4	-1,6	-0,3	-0,4	-0,4	-0,5
<u>Konsumprisindeksen</u>	6,9	6,9	6,9	6,8	1,7	1,6	1,7	2,0

Tabell 1. Virkninger på makroøkonomiske hovedtall av en økning på 10 prosent i grupper av eksogene variable. Virkningskoeffisienter for 1974, 78, 80 og 1984.

10 prosent økning av	Lønnssatser				Driftsmarginer			
	1974	1978	1980	1984	1974	1978	1980	1984
Prosentvis virkning på								
<u>Faste priser</u>								
Privat konsum	3,4	3,8	2,7	2,8	-0,4	-0,4	-0,4	-0,6
Import	1,2	1,8	1,2	1,4	-0,1	-0,2	-0,1	-0,2
Bruttonasjonalprodukt	1,1	1,2	0,7	0,8	-0,2	-0,2	-0,1	-0,2
<u>Løpende priser</u>								
Faktorinntekt	5,0	5,6	4,5	4,4	0,7	0,8	0,8	0,8
Lønnskostnader	10,4	10,8	10,5	10,5	-0,1	-0,2	-0,1	-0,2
Driftsresultat	-12,3	-14,8	-7,9	-6,8	3,0	4,3	2,6	2,7
Påløpende direkte skatter	10,5	11,3	11,0	10,2	0,3	0,6	0,8	0,7
<u>Sysselsatte lønnstakere</u>	0,8	0,9	0,6	0,6	-0,2	-0,2	-0,1	-0,2
<u>Konsumprisindeksen</u>	2,3	2,4	2,2	2,1	0,8	0,9	0,9	1,1

Tabell 1. Virkninger på makroøkonomiske hovedtall av en økning på 10 prosent i grupper av eksogene variable. Virkningskoeffisienter for 1974, 78, 80 og 1984.

10 prosent økning av	Arbeidsgiveravgift				Direkte skatter, personer			
	1974	1978	1980	1984	1974	1978	1980	1984
Prosentvis virkning på								
<u>Faste priser</u>								
Privat konsum	-0,3	-0,4	-0,4	-0,4	-3,5	-4,5	-4,2	-3,6
Import	-0,1	-0,2	-0,1	-0,2	-1,1	-2,0	-1,7	-1,6
Bruttonasjonalprodukt	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-1,1	-1,5	-1,2	-1,0
<u>Løpende priser</u>								
Faktorinntekt	0,5	0,5	0,4	-0,4	-1,0	-1,3	-1,1	-0,9
Lønnskostnader	1,3	1,3	1,3	1,3	-0,8	-1,1	-1,0	-0,9
Driftsresultat	-2,1	-2,5	-1,3	-0,7	-1,5	-2,2	-1,2	-1,0
Påløpende direkte skatter	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	8,9	9,8	9,8	10,2
<u>Sysselsatte lønnstakere</u>	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,9	-1,2	-1,1	-0,9
<u>Konsumprisindeksen</u>	0,3	0,3	0,3	0,3	0	0	0	0

Tabell 1. Virkninger på makroøkonomiske hovedtall av en økning på 10 prosent i grupper av eksogene variable. Virkningskoeffisienter for 1974, 78, 80 og 1984.

10 prosent økning av	Stønader			
	1974	1978	1980	1984
Prosentvis virkning på				
<u>Faste priser</u>				
Privat konsum	1,8	1,9	2,0	2,3
Import	0,6	0,9	0,8	1,0
Bruttonasjonalprodukt	0,6	0,6	0,6	0,6
<u>Løpende priser</u>				
Faktorinntekt	0,5	0,6	0,5	0,6
Lønnskostnader	0,4	0,5	0,5	0,5
Driftsresultat	0,8	0,9	0,6	0,6
Påløpende direkte skatter	1,5	1,8	2,3	2,3
<u>Sysselsatte lønnstakere</u>	0,5	0,5	0,5	0,6
<u>Konsumprisindeksen</u>	0	0	0	0

DET VEST-EUROPEISKE GASSMARKEDET - PERSPEKTIVER MOT ÅR 2000.

AV

Kjell Roland og Knut Thonstad

INNLEDNING

Siden norsk oljeproduksjon startet opp i 1971 og produksjonen av naturgass tok til i 1975 har petroleumssektoren vokst betydelig. I 1984 var produksjonen ca. 35 millioner tonn olje og ca. 26 milliarder standard kubikkmeter gass. Bidraget til bruttonasjonalproduktet var på ca. 20 prosent, mens andelen av total norsk eksport var ca. 36 prosent hvorav 1/3 var inntekter fra salg av gass.

Gassen utgjør trolig 2/3 av totale norske petroleumsreserver. Da petroleumsreservene er store i forhold til produksjonsnivået, mens produksjonskostnadene i off-shore produksjon er høye ligger usikkerheten i fremtidige petroleumsinntekter i hvilket prisnivå som kan oppnås.

Denne usikkerheten og sektorens betydning for norsk økonomi gjør at kunnskap om både olje- og gassmarkedenes funksjonsmåte er av sentral betydning for myndighetenes økonomiske planlegging.

I denne artikkelen vil vi ta opp viktige aspekter ved det vest-europeiske naturgassmarkedets struktur og funksjonsmåte, og hvilke utviklingstrekk en synes å øyne i markedet fram mot århundreskiftet. Spesielt vil vi vurdere virkningen for Norge av at Storbritannia, som for tiden er Norges

største gasskunde, knyttes til det kontinentale gassmarkedet via en gassrørledning.

DET EUROPEISKE GASSMARKEDET - ET REGIONALT MARKED

Gassmarkedets funksjonsmåte og struktur avviker på vesentlige punkter fra oljemarkedets og markedet for de fleste andre råvarer.

- Gassen er dyrere å transportere enn olje da den enten må transporteres i rør eller nedkjølt i flytende form.
- Pga. de høye transportkostnadene eksisterer det ikke et verdensmarked slik som for olje. Mens 50 prosent av verdens oljeproduksjon omsettes over nasjonale grenser er tilsvarende andel for gass 1/8. Det har oppstått regionale gassmarkeder i Nord-Amerika, Sydøst-Asia og Europa.
- Den geografiske fordelingen av gassreservene sammen med transportkostnadene begrenser antallet tilbydere til det europeiske markedet. I de store eksportlandene er eksporten enten underlagt sterk statlig kontroll eller direkte kontrollert av statlige firmaer. Selv uten samordning å la OPEC besitter derfor de store gasseksportørene en betydelig markedsrett. En formell samordning eksportørlandene imel-

lom er imidlertid neppe gjennomførbare av økonomiske og politiske årsaker.

- Et eller få statlig regulerte selskaper står i hvert land for importen. I forbindelse med Troll-forhandlingene har selskaper fra kjøperlandene gått sammen i et konsortium. Dette indikerer en betydelig markedsmakt også på kjøpersiden.
- Gassforbruk krever utbygging av felt og et dyrt transportnett fram til markedet. Skal utbygging være regningssvarende krever det et langvarig og stabilt forhold mellom kjøper og selger. Erfaringene tilsier imidlertid at ved betydelige endringer i markedsforhold vil gasskontrakter bli brutt eller reforhandlet.
- Kjøpere og selgere tilhører i stor grad ulike politiske og økonomiske systemer. Dette forhold samt spørsmål knyttet til gasskontraktenes størrelse, handelsbalansehensyn og ønsket om å sikre energiforsyningene gjør at gassmarkedet er et politisert marked.

GASSTILBUDET MOT ÅR 2000

Det kontinentale Vest-Europa utenom Nederland hadde i 1984 kun 0,7 prosent av verdens totale reserver og 2,2 prosent av produksjonen, mens forbruket utgjorde 7,7 prosent. Til sammenlikning hadde Sovjet, Nederland, Algerie og Norge mer enn 50 prosent av verdens reserver og sto for over 2/3 av leveransene til det europeiske markedet.

P.g.a. det begrensede reservegrunnlaget vil produksjonen på Kontinentet avta fram mot århundreskiftet og markedet vil i økende grad bli avhengig av import fra de store produsentene. Vi vil derfor se nærmere på hvilke muligheter hver enkelt av disse har

for å øke tilbudet av gass.

Sovjetunionen

Med over 40 prosent av verdens reserver er det Sovjet som har det største potensialet for å forsyne Vest-Europa med gass. Av den totale sovjetiske eksporten til Vest-Tyskland, Frankrike og Italia i 1983 utgjorde verdien av olje- og gasseksporten nær 90 prosent. Sovjetisk økonomi er derfor sterkt avhengig av inntektene fra denne eksporten. Sovjetisk oljeproduksjon falt både i 1984 og 85 og det er et åpent spørsmål hvorvidt Sovjet kan opprettholde oljeeksporten på dagens nivå. Også sett i lys av prisen på olje kan gass derfor komme til å få økt betydning som inntjeningskilde for vestlig valuta.

Gasseksporten til Vest-Europa var i 1984 på 30 milliarder kubikkmeter. Den nye gassrørledningen som ble tatt i bruk i 1984 økte eksportkapasiteten til i overkant av 50 milliarder kubikkmeter. Ved å øke trykket i rørledningen kan total eksportkapasitet med små kostnader økes til nærmere 70 milliarder kubikkmeter. Pr. idag er volumet avtalt i inngåtte eksportkontrakter på 90-tallet ca. 50 mrd. kubikkmeter. Sovjet har derfor en ledig eksportkapasitet på 10-20 milliarder kubikkmeter i eksisterende rørledninger ut over hittil kontraherte volum.

P.g.a. de store reservene vil ressursgrunnlaget ikke sette noen skranke for sovjetisk gasseksport i overskuelig framtid. Sovjetisk eksportkapasitet kan økes kraftig gjennom byggingen av nye rørledninger. Dette er imidlertid kostbart da transportavstanden fra Sibir er over 4500 km. Kostnadene ved utbygging av nye felt i Sibir er også betydelige. Totale enhetskostnader på gass fra nye rørledninger vil derfor trolig ligge

over \$2 pr. MMBtu. Det høye kostnadsnivået ved nye eksportørledningsprosjekter og frykten for å presse ned prisen på allerede kontraherte volum kan begrense ekspansjonen i eksportørledningsnettene.

Et annen faktor som kan begrense veksten i sovjetisk gasseksport er anbefalingen fra IEA om at sovjetisk gass ikke bør utgjøre mer enn 30 prosent av totalt forbruk i noe medlemsland. Dersom dette vedtaket følges opp i praksis vil Sovjet trolig få problemer med å utnytte kapasiteten i det eksisterende eksportørledningsnettene på denne siden av århundreskiftet.

Dette kan være en årsak til at Sovjet har vært tilbakeholdende med nye eksportframstøt under Troll-forhandlingene. Sovjet kan oppfatte det som nødvendig at andre produsenter øker sin eksport slik at en sovjetisk markedsandel på 30 prosent kan oppnås ved et større volum.

Algerie

Algeries betalingsbalanse er helt avhengig av petroleumseksport. Siden slutten av 1970-tallet har Algerie insistert på at gassprisen i eksporthavn målt pr. varmenhet skal være lik oljeprisen. Selv om dette kravet ikke har blitt innfridd, har prisen på algirsk gass vært så høy at gassen har vært lite konkurransedyktig med petroleumproduktene hos sluttforbrukerne. Politiske og handelsøkonomiske hensyn medførte imidlertid at franske og italienske myndigheter i en periode subsidierte algirsk gass. Belgia, som også er avtaker av algirsk gass, har hatt store problemer med å få avsatt gassen til sluttforbruker. Importørene i de 4 europeiske avtakerlandene har forhandlet med det statlige algirske gasselskapet Sonatrach om en nedsettelse av prisen. Gas de France

og det spanske Enagas har i løpet av våren forhandlet seg fram til en midlertidig avtale om prisreduksjon, mens det belgiske Distrigaz og det italienske SNAM ikke greide å oppnå enighet med Sonatrach om nivået på provisoriske prisreduksjoner og bestemte seg får å betale hva de anser for å være "markedspris".

Den algirske prispolitikken har vært en hovedårsak til at rundt halvparten av Algeries LNG-prosesseringskapasitet på ca. 30 mrd. m³ i året står utnyttet.

I 1984 eksporterte Algerie ca. 12 mrd. m³ gass i form av LNG til Vest-Europa og ca. 1 mrd. m³ til USA. Via rørledningen Transmed I som har en kapasitet på 12 mrd. m³ ble det eksportert drøyt 6 mrd. m³ til Italia. Kapasiteten i rørledningen kan med relativt små kostnader økes til 18 mrd. m³ ved installering av kompressorer. De algirske gassreservene er mer enn tilstrekkelige for 100 års produksjon, mens de påviste oljereservene knapt rekker til 30 år, og det forventes et fall i oljeeksporten fram mot århundreskiftet. Derfor er det trolig at Algerie i framtiden vil legge seg på en mer fleksibel prispolitikk m.h.t. sin gasseksport, for å sikre at importørlandene vil være interesserte i avta volumopptappingen i de eksisterende kontrakter og inngå nye.

Nederland

De siste 2 år er nederlandske gassreserver blitt kraftig oppjustert p.g.a. endrete statistiske beregningsmetoder. Eksportkontraktene som tidligere var planlagt utfaset mot århundreskiftet er nå forlenget inn i neste århundre.

Storparten av de nederlandske reservene befinner seg på land i Groningen-feltet. Her

er infrastrukturen nedbetalt og produksjonskostnadene små. Til tross for dette har Nederland redusert produksjonen fra dette feltet og bygd ut mindre felt på land og små og dyre offshorefelt. Ifølge nederlandske produksjonsplaner vil denne politikken bli fortsatt fram mot århundreskiftet.

Den nederlandske politikken synes å være bestemt ut fra hensyn til at offshorefeltene har liten leveringsfleksibilitet og at disse derfor bør produseres mens Groningen-feltet kan medvirke til å sikre sesongfleksibilitet og leveringssikkerhet i tilfelle avbrudd og fungere som en strategisk reserve. Et ytterligere moment for nederlandske myndigheter synes å være hensynet til den store arbeidsløsheten. Utviklingen av offshore-industrien sikrer arbeidsplasser.

Nivået på den nederlandske produksjonen synes å være bestemt ut fra hensynet til det begrensede reservegrunnet. Mens produksjonen i 1976 var på 83 milliarder kubikkmeter, var den i 1984 redusert til 69 milliarder og er planlagt å synke til under 60 milliarder i år 2000.

Selv dette nivået vil trolig ikke kunne holde langt inn i neste århundre med mindre det gjøres nye store funn, da påviste reserver selv etter de siste års oppjusteringer bare vil holde for ca. 30 års produksjon.

Storbritannia

Storbritannia produserte i 1984 i overkant av 35 milliarder kubikkmeter gass og importerte i overkant av 13 milliarder kubikkmeter fra Norge.

Britisk Gas Corporation (BGC) er enekjøper av gass fra produsentene og har monopol

ovenfor konsumentene. Selskapet er idag statlig, men står foran privatisering. Selskapet har utnyttet sin monopsonistilling overfor produsentene til å betale ulik pris til de ulike produsentene etter deres kostnader. De gamle gassfeltene i kanalen som idag står for over 50 prosent av britisk produksjon får bare ca. 1/3 av prisen i forhold til nye kontrakter. Disse feltene vil ved århundreskiftet på det nærmeste være uttømt og produksjonen i disse feltene må erstattes av gass fra utbygging av Nordsjøfelt hvor totale kostnader trolig er nær \$2 pr. MMBtu.

Det er et ønske fra produsenter å få lagt en rørledning til Kontinentet som kan medvirke til en utjamning av prisnivået mellom Storbritannia og Kontinentet. En slik rørledning vil kunne åpne opp for import fra andre produsenter. BGCs forhandlingsposisjon vis a vis Norge vil i så fall styrkes, mens den svekkes vis a vis innenlandske produsenter.

Ulike prognoser for britisk produksjon avviker meget. Mens BGC anså det nødvendig med import av Sleipnergass, avslo den britiske regjering avtalen med den begrunnelse at britiske reserver og produksjon ville være tilstrekkelig fram til århundreskiftet.

Norge

Med påviste reserver på ca. 2500 milliarder kubikkmeter gass har Norge over 40 prosent av de påviste reservene i Vest-Europa. I 1984 eksporterte Norge i overkant av 12 milliarder m³ til Kontinentet fra Ekofiskområdet og Valhall og i overkant av 13 milliarder m³ fra Friggområdet til Storbritannia. Høsten 1985 startet prøvedrift av gass-eksport fra Statfjordfeltet. Gassleveransene fra alle disse feltene vil falle kraftig fram mot århundreskiftet. Troll-Sleipner-

avtalen med kjøpere på Kontinentet vil erstatte dette produksjonsbortfallet og øke salget til Kontinentet betydelig ut over dagens nivå dersom kjøperne avtar det kontraherte volum på ca. 20 milliarder kubikkmeter årlig. Reservegrunnlaget for økt norsk produksjon er tilstede, men kostnadene ved å bringe gass fra nye felt fram til markedet er høye, trolig over \$2 pr. MMBtu. Spørsmålet er derfor hvorvidt en kan sikre tilstrekkelig gunstige avtaler.

DET VEST-EUROPEISKE GASSMARKEDET I ÅR 2000

Utviklingen i pris og forbruk av gass avhenger i stor grad av utviklingen i oljeprisen. Den raske veksten i gasskonsumet i Vest-Europa stoppet opp i 1979, forbruket falt fram til 1982, for deretter å stige, forbruket ligger nå noe over 1979-nivå. Dette skyldes i vesentlig grad lavkonjunkturen de første år på 80-tallet og det forhold at gassprisen fulgte oljeprisen oppover i tiden etter oljeprisoppgangen i 1979-80.

EF-kommisjonen antar at brutto gasskonsum i EF-området vil vokse med 19 prosent mellom 1983 og år 2000 (Energy 2000, Bruxelles 1985). Samtidig er det trolig at produksjonen innenfor området vil falle pga. det begrensede reservegrunnlaget.

Det Internasjonale Energibyrådet (IEA) har nylig publisert en analyse av utsiktene i gassmarkedet (IEA (1986)). I "lav-etterspørselsalternativet" (basert på en gjennomsnittlig BNP-vekst på ca. 2 prosent årlig og en realpris på råolje på \$45 ved århundreskiftet) antas gasskonsumet i Vest-Europa å vokse med totalt 17 prosent i perioden 1984-2000. I "høy-etterspørselsalternativet" (BNP-vekst på ca. 3 prosent årlig og en realpris på råolje på \$30 ved

århundreskiftet) antas konsumveksten å bli 32 prosent.

Sett fra produsentsiden er utsiktene både på kort og mellomlang sikt lite lyse. Prisfallet på olje i begynnelsen av 1986 medvirker til å trekke gassprisene nedover. Til tross for at gassprisen (c.i.f.) i kontrakter mellom eksportører og importører oftest er indeksert i forhold til prisene på konkurrerende oljeprodukter, svekkes gassens konkurranseposisjon i forhold til slike produkter ved et oljeprisfall p.g.a. de høye kostnadene ved gassdistribusjon.

I dag ser det ut som om det vil eksistere ledig eksportkapasitet på tilbudssiden i lang tid framover. Nederland har forlenget sine eksportkontrakter, Sovjet har ledig eksportkapasitet i forhold til inngåtte kontrakter og Algerie ligger an til å gjennomføre en mer fleksibel prispolitikk for å få utnyttet en større andel av sin eksportkapasitet.

I artikkelen "The European natural gas market. Degrees of market power on the selling side" (Mathiesen, Roland og Thonstad (1986)), er det foretatt modellberegninger for å analysere konsekvenser av ulike utviklinger i det vest-europeiske gassmarkedet fram mot år 2000: Etterspørselssiden i modellen utgjøres av Vest-Tyskland, Frankrike, Storbritannia, Belgia, Luxemburg, Italia, Nederland og Østerrike. I modellen forutsettes det at de store produsentene Sovjet, Algerie, Nederland, Norge og Storbritannia opptre som oligopolister i eksportmarkedene og maksimerer profitten under hensyn til at økning i solgte kvanta reduserer prisnivået.

Det forutsettes i modellberegningene at realprisen på olje vil være den samme i år 2000 som i 1983. BNP er antatt å vokse med

2,5 prosent p.a. i etterspørselslandene i perioden 1983-2000.

I modellberegningene ble konsekvensene av ulike antakelser om utviklingen i markedet analysert. Det ble forutsatt en inntektselastisitet for gassetterspørsel på 0,3 for de fleste land (lav-etterspørselsalternativet) og alternativt en elastisitet på 0,8 prosent (høy-etterspørselsalternativet). I tillegg ble konsekvensene av en eventuell utbygging av en rørledning mellom Storbritannia og Kontinentet analysert. Denne problemstillingen har spesiell interesse for Norge som for tiden er den eneste eksportør til det britiske marked.

Beregningene viste at i høy-etterspørsels-

alternativet ville forbruket øke med ca. 35 prosent, i lav-etterspørselsalternativet med ca. 20 prosent sammenlignet med 1983. Realprisnivået i de to alternativene vil ligge henholdsvis ca. 4 og 8 prosent under nivået i 1983.

Modellberegningene indikerer at prisnivået i Storbritannia kan komme til å øke pga. utbyggingen av nye og dyrere britiske felt.

Med politiske begrensninger på nederlandsk produksjon og eksport, er det Sovjet og Algerie som står for tilfredsstillelsen av den økte etterspørselen i markedet. Sovjetisk eksport vil svinge rundt volumet i de inngåtte kontraktene, men også Algerie vil være istand til å øke eksporten betydelig

Tabell 1. Produksjon av gass for det vest-europeiske gassmarkedet år 2000 (milliarder m³)

	Ingen kanalrørledning		Kanalrørledning	
	Høy etterspørsel	Lav etterspørsel	Høy etterspørsel	Lav etterspørsel
Produsenter:				
Nederland	64,9	64,7	64,9	64,8
Storbritannia	43,8	42,4	41,6	39,8
Sovjet	55,7	46,0	61,8	51,6
Algerie	39,0	32,3	42,9	34,9
Norge	30,6	22,2	27,3	21,7
(hvorav til Kontinentet)	(17,2)	(13,7)	(20,4)	(16,8)
(hvorav til Storbritannia)	(13,4)	(8,5)	(6,9)	(4,9)
Andre 1)	24,1	24,1	24,1	24,1
Sum = totalt forbruk	258,1	231,7	262,6	236,9
(hvorav Kontinentet)	(200,9)	(180,8)	(198,6)	(181,2)
(hvorav Storbritannia)	(57,2)	(50,9)	(64,0)	(55,7)

1) Innenlandsk produksjonen i Vest-Tyskland (11,5 mrd. m³), Frankrike (1,3 mrd. m³), Italia (10,9 mrd. m³) og Østerrike (0,4 mrd. m³) bygger på anslag.

ved innføringen av en mer fleksibel prispolitikk, noe som er forutsatt i beregningene.

Beregningene indikerer at hverken Sovjet eller Algerie vil utbygge sin eksportkapasitet fram mot århundreskiftet; eksportøkningen kan skje ved hjelp av eksisterende anlegg, eventuelt ved økningen av trykket i henholdsvis den nye sovjetiske eksportørledningen og Transmed I-ledningen mellom Algerie og Italia. Økningen i etterspørselen selv ved høy forbruksvekst er ikke tilstrekkelig til å absorbere hele den ledige eksportkapasiteten i markedet, Sovjet vil fortsatt kunne ha en ledig eksportkapasitet på 10-20 milliarder kubikkmeter ved århundreskiftet.

Mens viktige konkurrenter kan øke sin eksport ved å øke utnyttelsesgraden i eksisterende anlegg, vil den alt overveiende delen av norsk gasseksport måtte skaffes til veie ved utbyggingen av høykostnadsfelt som må konkurrere med eksisterende anlegg med ledig kapasitet i andre eksportørland. Modellberegningene indikerer derfor at selv i det "optimistiske" tilfellet (høy etterspørsel og ingen kanalørledning) vil total norsk eksport ikke overstige 31 milliarder kubikkmeter, mens i det "pessimistiske" tilfellet (lav etterspørsel og kanalørledning) vil total eksport ligge på 22 milliarder kubikkmeter. Alle modellberegningene indikerer at norsk eksport til kontinentet vil ligge over dagens nivå, men noe under kontraherte volum (inkludert TROLL-Sleipner-avtalen). Modellberegningene indikerer at eksporten til Storbritannia vil ligge under dagens nivå. Det er imidlertid grunn til å påpeke den betydelige usikkerhet som knytter seg til fremtidig britisk produksjonskapasitet og dermed norsk eksport til dette markedet.

Konsekvenser av en kanalørledning

Utbyggingen av et rørsystem over kanalen som tillater eksport fra og import til Storbritannia vil kunne ha store konsekvenser for flere av aktørene i markedet. Det vil være lønnsomt for de ulike produsentene å foreta en byttehandel (swap) av gass framfor en unødig transport over kanalen. Et slikt system vil kunne åpne for økt konkurranse i det britiske markedet, noe som kommer britiske forbrukere til gode, men som britiske produsenter sett under ett vil tape på sett i lys av den beregnede økningen i britiske produksjonskostnader og priser fram mot århundreskiftet. Noe av tapet vil kunne kompenseres gjennom salg til Kontinentet. Dersom BGCs prisdiskriminering av gass fra gamle felt opprettholdes, vil produsenter med gamle felt få økte inntekter ved en kanalforbindelse p.g.a. de eksportmuligheter dette gir. Sett under ett vil britiske forbrukere og produsenter få en gevinst ved byggingen av et rørsystem.

Norge som idag er eneksportør av gass til Storbritannia vil tape på den økte konkurransen i dette markedet og redusere sitt solgte volum. Noe av reduksjonen kan kompenseres ved økt salg til kontinentet, men beregningene indikerer at det årlige overskuddet i norsk gassproduksjon reduseres med 2-3 milliarder kroner ved byggingen av et rørsystem over kanalen. Dersom Nederland opprettholder det politisk pålagte tak på produksjon og eksport, er det Sovjet som i tillegg til Storbritannia som vil tjene på utbyggingen av et kanal-system gjennom det at sovjetisk gass får et nytt marked. I modellberegningene hvor det ikke er forutsatt utbygging av et rørledningssystem over kanalen har Sovjet en markedsandel som svinger rundt 30 prosent i flere nasjonale markeder. En tilgang til det britiske markedet vil kunne åpne for økt sovjetisk

gasseksport, eksport som ikke vil være hindret av IEAs vedtak om sovjetiske markedsandeler på maksimalt 30 prosent.

Norsk gasseksport

Beregningene i modellen bygger på en rekke usikre antakelser. Til tross for dette peker det seg ut konklusjoner som etter vår mening er relativt robuste.

Tendensen til økt integrasjon og samarbeid på etterspørselssiden og muligheten for britisk tilknytning til det kontinentale gassnett tilsier at Norge bør legge opp til en utbyggingspolitikk som gir økte valgmuligheter med hensyn til hvilke markeder et felt kan forsyne. Pr. idag er det ingen sammenknytning av de norske transportsystemene som forsyner Storbritannia og Kontinentet.

En integrasjon av transportsystemet ved fremtidige feltutbygginger vil øke den norske forhandlingsstyrken vis a vis de ulike kjøpere av norsk gass og gjøre det lettere å tilpasse produksjonen til utviklingen i de ulike markedene.

Etterspørselsveksten i markedet fram til år 2000 vil trolig ikke være tilstrekkelig til å absorbere fullt ut den store ledige eksportkapasiteten som idag eksisterer i markedet. Dette innebærer at norsk gass fra nye felt med høye faste og variable kostnader vil måtte konkurrere med gass hvor de

variable kostnadene vil være det viktigste kostnadselement.

Dette, sammen med det forhold at Norge som andre store eksportører bør ta hensyn til at beslutninger om hvor mye man vil eksportere har innvirkning på prisnivået i markedet, indikerer at det bare er begrenset rom for økning av norske gassalg fram mot århundreskiftet.

Aktørene i gassmarkedet må basere sine disposisjoner på forventninger om utviklingen i gassmarkedet i fremtiden. Med 5-10 års avstand i tid mellom vedtak av utbyggingsplaner og oppstarting av produksjon og en felt-levetid som kan være på over 30 år er den totale tidshorisont planleggerne står overfor betydelig. I denne sammenheng er perioden fram til århundreskiftet kort.

Selv om det ikke er foretatt modellberegninger for perioden etter århundreskiftet tyder mye på at konkurransesituasjonen for Norge da vil kunne bli lettere. Etterspørselen vil vokse p.g.a. økonomisk vekst. Produksjonen av gass vil måtte falle både på Kontinentet og i Storbritannia p.g.a. det begrensede reservegrunnlaget og Sovjet og Algerie vil måtte bygge ut ny kapasitet med produksjons- og transportkostnader på norsk nivå for å kunne øke eksporten. Norge bør derfor trolig søke å inngå kontrakter som innebærer en betydelig opptrapping av norsk gasseksport fra århundreskiftet av.

REFERANSER:

BP (1985): BP review of world gas. London.

Commision of the European Communities
(1985): Energy 2000. Bruxelles.

International Energy Agency (1986): Natural
Gas. Prospects to 2010. Paris.

Mathiesen L., K. Roland og Knut Thonstad
(1986): The european natural gas market.
Degrees of market power on the selling
side. Kommer i Natural Gas Markets and
contracts. North Holland Publishing Com-
pany. Nederland.

Petroleum Intelligence Weekly 1986.

INVESTERINGSAKTIVITETEN PÅ KONTINENTALSOKKELEN ETTER OLJEPRISFALLET

Av

Pål Espen Søybye

Oljeprisen er den viktigste faktor for bestemmelsen av investeringene i sektoren olje- og gassutvinning. I denne artikkelen skal vi forsøke å svare på spørsmål om fallet i oljeprisene allerede har forårsaket endrede anslag for investeringene i 1986 og lavere anslag for 1987 enn ellers forventet.

INVESTERINGSSTATISTIKK FOR OLJESektoren

Den kvartalsvise investeringsstatistikken for sektorene olje- og gassutvinning og rørtransport tok til i 1. kvartal 1984. Sektoren olje- og gassutvinning omfatter leting, feltutbygging, felt i drift, terminaler og landbaser, mens rørtransportsektoren omfatter legging og drift av rørledninger. Investeringsstatistikken er bygget opp omkring oljeselskaperens kostnadskontrollrutiner. Et omfattende kostnadskontrollsystem er spesielt viktig for virksomheten i Nordsjøen både p.g.a. prosjektenes omfang og fordi lisensene tildeles grupper av selskaper som innehar forskjellige prosentandeler av dem. Ett av selskapene tildeles operatøransvaret. Utgifter og inntekter blir fordelt mellom selskapene med den prosentvise andel de har av lisensen som nøkkel. Investeringene må derfor godkjennes av alle innehaverne som deltar på lisensen. Kostnadskontrollrutinen består i at operatøren med jamne mellomrom rapporterer kostnader, både utførte og antatte til de andre

innehaverne. På grunn av dette systemet og fordi det dreier seg om store investeringskostnader skulle man forvente at oppgaver over de antatte investeringene er gode rent statistisk sett.

Hensikten med den kvartalsvise investeringsstatistikken var å skaffe Byrådet et redskap for registrering av den økonomiske aktiviteten i oljesektorene. Men det var også viktig å få kartlagt de avhengighetsforhold som eksisterer mellom investeringen i disse sektorene og de øvrige norske produksjonssektorer. Til dette ble det krevet en klassifisering av leveranser til operatørselskapene i samsvar med nasjonalregnskapets vare- og tjenestekategorier. Man håpet at en bedre kartlegging av dette mønsteret ville gi mer pålitelige anslag på produksjons- og sysselsettingsvirkninger av investeringer på kontinentalsokkelen slik at dette kunne beregnes med planleggingsmodellene MODIS og MSG. Byrådet ønsket seg bedre kryssløpskoeffisienter.

INVESTERINGSBEGREP

Den kvartalsvise investeringsstatistikken registrerer både påløpte investeringskostnader og realinvesteringer. Dette skillet er bare relevant for feltutbygging. De påløpte investeringskostnadene reflekterer den løpende investeringsaktiviteten. Ifølge

dette investeringsbegrepet skjer investeringene etter hvert som arbeidene skrider fram og kostnadene påløper. Dette investeringsbegrepet følger altså verken betalingene eller de bokførte utgiftene, men den fysiske aktiviteten. Ved å registrere påløpte kostnader ønsker Byrået å kartlegge det faktiske forbruk av produksjonsfaktorer verdsatt i penger.

Ifølge nasjonalregnskapets realinvesteringsbegrep regnes en plattform for investering når den taues til feltet, og alt som skjer før det regnes som produksjon for lager. Tankegangen bak dette er at byggingen av plattformer skal behandles statistisk på samme måte som bygging av maskiner og skip. Kostnadene lagerføres etterhvert som de påløper og regnes for investert når de plasseres på produksjonsstedet.

Denne føringsmetoden kan være problematisk

for både brukere av statistikken og for selve føringen av den. På grunn av enkelte feltutbyggingsprosjekters størrelse og fordi man i ett år kan ha flere uttauinger kan realinvesteringene i det ene året være svært store for i det neste å falle til et lavt nivå. Som det framgår vil derfor nasjonalregnskapets realinvesteringsbegrep kunne gi et lite dekkende bilde av investeringsaktiviteten.

For det andre kan føringen av realinvesteringene være problematisk idet felt ofte blir bygget ut ved at understell plasseres på feltet først, deretter dekk, moduler osv. Problemet er da å føre tjenestene som har påløpt på de enkelte deler som realinvestering på riktig tidspunkt. En del tjenester hører opplagt til hver enkelt del av plattformen, men det finnes også tjenester som angår hele prosjektet og som det derfor er vanskelig å fordele på de

Tabell 1. Påløpte investeringskostnader. Mill. kr.

	1984	1985*	Anslag 1)	
			1986	1987
Utvinning av råolje og naturgass	27 459	31 591	37 409	30 337
Leting	7 491	7 834	8 809	7 801
Feltutbygging	14 447	19 158	24 110	19 576
Varer	8 156	10 328	12 813	9 016
Tjenester	6 013	8 112	10 074	9 025
Produksjonsboring	278	718	1 223	1 535
Felt i drift	2 063	1 734	2 293	1 214
Varer	261	517	484	299
Tjenester	384	119	333	224
Produksjonsboring	1 418	1 098	1 476	691
Landvirksomhet 2)	3 458	2 865	2 197	1 746
Rørtransport	4 785	1 336	651	775

1) Registrert 2. kvartal 1986.

2) Omfatter kontorbygg, baser og terminalanlegg på land.

enkelte deler etterhvert som de plasseres på feltet. Av anslaget for 1986 (se tabell 1) utgjør tjenestedelen litt i underkant av halvparten av investeringskostnadene til feltutbygging. Disse problemene kan derfor ha stort omfang.

Av landene som driver oljevirkosomhet til havs i Nordsjøen, er Norge det eneste landet som regner kostnader til leting som investeringer. Letevirkosomhet blir ellers regnet som vareinnsats bortsett fra når det gjøres et funn som blir bygget ut. Da investeres letekostnadene på etterskudd og nedskrives vanligvis over 20 år. Levetiden for "tørre hull" er 1 år i Norge, dvs. hullet avskrives fullt ut i investeringsåret.

I det følgende skal det drøftes om fallet i oljeprisene har gitt seg utslag i investeringsundersøkelsens maitelling som bringer anslag for investeringer i 1987 for første gang.

Tabell 1 viser de påløpte investeringskostnadene for sektorene Utvinning av råolje og naturgass og Rørtransport. I det følgende konsentreres framstillingen om leting og feltutbygging.

LETING

Leting omfatter alle lisenser i letefasen, definert som perioden fra letetillatelsen er gitt og fram til en eventuell utbygging er godkjent av myndighetene. Alle kostnader som påløper i denne perioden regnes som letekostnader, også kostnader til administrasjon og feltutbyggingsstudier.

Etter konsesjonsrunde 10 B er det tildelt i alt 128 letelisenser, av disse er noen tilbakelevert, mens andre er bygget ut eller

under utbygging. I alt er det 101 lisenser som faller inn under definisjonen for leting. Av disse påløper det kostnader på 94. Sør for den 62. breddegrad opereres 53 lisenser og nord for den 62. breddegrad 48. Av disse er 25 på Haltenbanken og 23 på Tromsøflaket. 59 av letetillatelsene opereres av norske selskaper, mens 42 opereres av utenlandske selskaper og utenlandske oljeselskapers norske datterselskap.

De faktorer som er mest bestemmende for investeringsaktiviteten i leting er

- oljeprisutviklingen
- konsesjonstildelingene og hva slags betingelser som knyttes til disse
- forventningene om funn på de blokker som skal tildeles
- skattepolitikken
- riggleie og kostnadsnivået på de andre innsatsfaktorene.

Kursen på USD vis à vis NOK spiller også en rolle, men det er uvisst hvor stor. Forholdet er at en stor del av letekostnadene betales i USD. Man skulle derfor forvente at kostnadene til leting steg og falt med kursen på USD. Dette lar seg da også registrere hvis man ser på utviklingen fra 1980 og fram til i dag og sammenlikner den fysiske leteaktiviteten og investeringskostnadene.

Tabell 2. Borehull påbegynt. 1980-85

År	1980	1981	1982	1983	1984	1985
I alt	36	39	49	40	47	50
Undersøkkelseshull	26	26	36	33	35	29
Avgrensningshull	10	13	13	7	12	21

Kilde: Oljedirektoratet.

Tabell 3. Borefartøydøgn pr. kvartal og år. 1980-86

År	I alt	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.
1980	3 877	936	892	1 022	1 027
1981	4 031	1 030	933	1 000	1 068
1982	4 376	1 081	1 192	1 075	1 028
1983	3 900	1 084	920	944	952
1984	4 233	943	1 044	1 193	1 053
1985	4 037	906	1 019	1 128	984
1986		1 130			

Kilde: Oljedirektoratet.

Tabell 4. Boremeter, gjennomsnittlig vandedyp og totaldyp. 1980-1985

År	Boremeter i alt	Vandedyp	Totaldyp
1980	136 683	176	3 115
1981	135 054	181	3 235
1982	155 299	162	3 314
1983	135 801	201	3 155
1984	149 034	213	3 116
1985	140 778	235	3 208

Kilde: Oljedirektoratet.

Den fysiske aktiviteten målt i antall borede meter (se tabell 4) og i antall borefartøydøgn har vært nær uforandret, mens aktiviteten målt i antall påbegynte hull (se tabell 2) stiger fra 1980 til 1982 for deretter å flate ut. Kostnaden til leting (se tabell 5) har imidlertid steget fra 1980 til 1984 hvoretter den ser ut til å stabilisere seg på et nivå på rundt 7,5 milliarder kroner. Denne økningen i kostnadene er ikke parallell med en økning i den fysiske aktiviteten slik den lar seg måle i antall borede meter, borefartøydøgn eller påbegynte borehull. En del av økningen i kostnadene skyldes at det i løpet av denne perioden er

Tabell 5. Påløpte investeringskostnader til leting pr. år og kvartal. 1980-87. Mill.kr.

År	I alt	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.
1980	3 322				
1981	4 890				
1982	5 839				
1983	5 884				1 546
1984	7 491	1 231	2 002	1 906	2 352
1985	7 834	1 478	1 872	2 019	2 465
1986 1)	8 809	1 808	2 047	2 477	2 477
1987 2)	7 801				

1) Anslag for 2., 3. og 4. kvartal 1986 registrert i maitellingen.

2) Anslag registrert i maitellingen.

Tabell 6. Påløpte investeringskostnader til leting etter geografisk område 1985 - 1.kv. 1986. Mill.kr.

År	I alt	Nord for 62			
		Sør for 62	I alt	Halten- banken	Tromsø- flaket
1985	7 834	4 434	3 400	1 978	1 422
1986					
1.kv.	1 808	1 027	781	543	238

blitt boret stadig mer og lenger mot nord. Noe av økningen skyldes den generelle prisstigningen. Men det kan også være at en del av økningen kan skyldes kursutviklingen på USD vis å vis NOK. (Se tabell 7.) Fordi en stor del av letekostnadene, f.eks. riggleia, betales i USD er det grunn til å anta at denne kursutviklingen på USD gir seg utslag i form av økte kostnader i statistikkene.

Tabell 7. Kurs USD i NOK. 1980-1985

År	1980	1981	1982	1983	1984	1985
NOK pr.						
USD	4,95	5,75	6,45	7,30	8,16	8,60

Kilde: Statistisk Månedshefte.

Hvis nå operatørselskapene og partnere på lisensen hadde måttet veksle til seg USD mot NOK for å betale regningene, så hadde denne kursutviklingen ført til en reell kostnadsøkning. Oljeselskapene har imidlertid inntekter i USD som de kan betale sine dollarutgifter med. Dermed kan det godt hende at en del av kostnadsøkningen som registreres i statistikken ikke er en reell kostnadsøkning for operatørselskapene. Om omvendt, en del av kostnadsreduksjonen som registreres i anslagene for 1986 (se tab. 8) trenger ikke å bety en reell kostnadsreduksjon fra oljeselskapenes side, p.g.a. kurfallet på USD.

Hvis det ble antatt at oljeselskapene i sine

anslag internt opererer bare i USD så innebærer det at anslaget for 1986 i NOK fra august-tellingen året før investeringsåret til mai-tellingen i investeringsåret ville blitt redusert fra 11 670 millioner kroner til omlag 9 250 millioner kroner. Dette forholdet som kan ha stor betydning er foreløpig et usikkert punkt i letestatistikken.

KONSESJONSTILDELINGER

Konsesjonstillatelsene fra runde 10 B ble tildelt operatørselskapene i februar 1986. Det var i alt 8 letelisenser på Haltenbanken. Det boreprogram som selskapene leverer med søknadene om letetillatelse må gjennomføres i løpet av 6 år, og som regel stilles det som betingelse at ett hull skal bores i løpet av det første året. Boringer på disse nytildelte lisensene vil derfor ha betydning for investeringsaktiviteten i 1986.

Seinhøstes 1986 skal i alt 39 blokker tildeles i den 11. konsesjonsrunden. 18 av

Tabell 8. Investeringsanslag for letevirksomheten 1984-1987. Mill. kroner

Investeringsår		1984	1985	1986	1987
Året før investeringsåret	mai-telling		5 168	8 670	7 108
	august-telling		7 011	11 670	
	november-telling		6 951	11 364	
Investeringsåret	februar-telling	5 129 1)	5 809	10 457	
	mai-telling	6 573	7 515	8 809	
	august-telling	8 618	8 733		
	november-telling	7 825	8 902		
Året etter investeringsåret	februar-telling	7 491	7 834		

1) Første gang undersøkelsen ble foretatt.

disse blokkene ligger utenfor Møre og Trøndelagskysten, men de resterende ligger utenfor kysten av Troms og Finmark og ved Bjørnøya. Det er ventet at lisenser tildelt i den 11. runden vil være avgjørende for aktiviteten i 1987.

Om alle blokkene som er utlyst i den 11. runden blir utdelt er avhengig av hvilke krav myndighetene stiller til hvor raskt boreprogrammet må gjennomføres.

Det planlegges ikke lisenstildelinger i Nordsjøen i 1986. I 1987 planlegges en 12. konsesjonsrunde, den vil hovedsakelig bestå av blokker nord for Stad, men muligens også blokker i Nordsjøen. Videre er den seismiske kartleggingen kommet så langt utenfor kysten av Nord-Norge at innpå 600 blokker kan være tildelingsklare mot slutten av 80-åra.

RIGGMARKEDET

Selv om en del operatørselskaper nok kunne tenke seg å redusere leteaktiviteten, så har flere av dem leid inn rigger for lang tid. Det betyr for det første at operatørselskapene går glipp av det betydelige fallet i riggraten i løpet av det siste året. For det andre betyr det at operatørselskapene gjennomfører boreriger som ellers ikke ville vært utført, oljeprisfallet tatt i betraktning. Dette fører til en treghet i systemet. Å si opp en borerigg kan koste innpå 90 prosent av den langsiktige leieavtalen. De langsiktige letekontraktene som løper ut blir ventelig ikke fornyet. I stedet leier operatørselskapene i større grad enn tidligere inn rigger for å bore enkelthull. En må derfor kunne forvente at boreprogrammene i liten grad ville bli berørt i de to første kvartalene i 1986, men at reduksjonen først vil vise seg i de to

siste kvartalene.

SKATTEPOLITIKK

Skattemessige forhold spiller også inn for omfanget av letevirksomheten. Å kjøpe seg fri fra en langsiktig leiekontrakt for en borerigg vil ikke kunne føres til fradrag mot nåværende eller framtidig inntekt for salg av olje og gass. Petroleumsskatten kommer på sitt høyeste nivå opp mot 85 prosent, det er derfor klart at det er mer lønnsomt for operatørselskaper i skatteposisjon å fortsette letingen for å styrke seg på lang sikt enn å betale full skatt til staten. Dette innebærer at høye investeringskostnader til leting minsker statens skatteinntekter. Reglene er også slik at selskaper som ennå ikke er i skatteposisjon kan samle opp letekostnader for å utgiftsføre dem når de kommer i slik posisjon. På grunn av dette og petroleumsskattens høyde er letevirksomhet på norsk sokkel forholdsvis konjunkturuavhengig så sant man er, eller er sikker på å komme i skatteposisjon.

IKKE-UTBYGDE OPPDAGEDE RESSURSER

Leteaktiviteten er klart avhengig av hvor store reserver som er oppdaget, men ennå ikke besluttet utbygd. De mest interessante blokkene er nå blokker med beliggenhet i nærheten av de utbygde feltene i Nordsjøen. Mulighetene for å gjøre nye store funn er her minimale, men undervannsteknologien gjør at funn av mindre forekomster kan bygges ut rimelig når de ligger i nærheten av utbygde felt med ledig prosesseringskapasitet.

De oppdagede petroleumsressurser som ikke er besluttet utbygd i Nordsjøen er betydelige, 534,8 millioner m³ olje og 1.841,1 milliarder m³ gass inkl. Troll og Sleipner.

Resterende reserver i de utbygde og beslut-
tet utbygde feltene er 837,9 millioner m³
olje og 387,2 millioner m³ gass. På
Haltenbanken er ressursene 296,0 millioner
m³ olje og 322 milliarder m³ gass, og på
Tromsøflaket er det de oppdagede ressurser
206,7 milliarder m³ gass.

Muligheten for å gjøre nye store funn er
mindre jo lenger leteaktiviteten pågår.
Kombinert med at de fleste operatørsel-
skapene sitter på funn som kontinuerlig
vurderes med hensyn til utbygging innebærer
dette at også ressursmessige grunner er med
på å bestemme investeringsaktiviteten i
letevirksomheten framover.

ANSLAGENE FOR 1986 OG 1987

Anslagene for 1984 og 1985 faller inn i det
mønster som er kjent fra den kvartalsvise
investeringstillingen for industri. Fra mai-
tellingen året før investeringsåret til og
med februar-tellingen i investeringsåret
øker investeringsanslagene sterkt for så å
endre seg mindre vesentlig i de tre siste
tellingene i investeringsåret. Både de fire
tellingene i 1984 og anslagene for 1985
følger dette mønsteret bortsett fra at an-
slagene for investeringene i leting konse-
kvent har vist seg for høye i investerings-
året i forhold til de utførte invester-
ingene.

Hvis det er riktig at anslagene for inve-
steringer i letevirksomheten med det nevnte
unntak faller inn i dette mønsteret, så opp-
fører anslagstallene for 1986 seg atypisk.
Anslagene for 1986 (se tab. 8) steg fra
første til andre registrering og har siden
det falt fra 11,6 til 11,3, 10,4 og til 8,8
milliarder kroner. Her må det riktignok tas
f. orbehold om at statistikken har løpt for
kort tid til at man har et godt nok data-

grunnlag å bygge på. Dessuten ble det i inn-
kjøringsperioden lagt mest vekt på regi-
strering av de utførte investeringskost-
nadene. Dette tatt i betraktning er det
likevel klart at det har skjedd en kraftig
reduksjon av anslaget for letevirksomheten
for 1986 fra august-tellingen året før in-
vesteringsåret til mai-tellingen i invester-
ingsåret. Selv om anslaget fremdeles kan
vise seg for høyt så viser resultatet av den
siste tellingen at det ikke er snakk om noen
dramatisk reduksjon av investeringene i
leting på norsk sokkel i 1986 sammenliknet
med nivået i 1984 og 1985, men en vesentlig
reduksjon i forhold til de investeringskost-
nader som tidligere var planlagt for 1986.

I 1. kvartal 1986 var letekostnadene 1 808
millioner kroner mot 2 465 millioner kroner
i 4. kvartal 1985. Denne nedgangen fra 4.
til 1. kvartal kan være en normal
sesongmessig variasjon. I 1. kvartal 1985
var letekostnadene 1 478 millioner kroner
og i 1. kvartal 1984 1 231 millioner kroner
(se tabell 5). Sammenliknet med 1. kvartal
1985 er det ikke bare letekostnadene som er
høyere. Målt i antall borefartøydøgn (se
tabell 3) steg aktiviteten i samme periode
fra 906 til 1 130 døgn. Målt i antall på-
begynte hull (se tabell 2) var aktiviteten
lik. 12 hull ble påbegynt i begge kvar-
talene. I 1. kvartal 1986 var 4 av disse
undersøkelseshull og 8 avgrensningshull.

Det påløpte investeringsanslaget for 2.
kvartal 1986 er på 2 047 millioner kroner. I
begynnelsen av juni drev 10 borerigger lete-
boring på norsk sokkel. I april ble 4 og i
mai ble 3 hull påbegynt. Sammenliknet med
de fem første månedene i 1985 ligger aktivi-
teten målt i antall påbegynte hull på samme
nivå, 19 mot 20, mens det i den samme peri-
oden har vært en øking i antall borefart-
øydøgn fra 1 660 til 1 724. Hvis anslaget
for 1986 således skal reduseres ytterligere,

så må det skje i 3. og 4. kvartal.

Tabell 9. Antatte og utførte investeringer pr. kvartal. 1984-1986. Mill. kroner

Kvartal	Antatte investeringer registrert i investeringskvartalet	Utførte investeringer registrert i investeringskvartalet
84 1	1 307	1 231
84 2	1 346	2 002
84 3	2 334	1 906
84 4	2 686	2 352
85 1	1 679	1 478
85 2	1 848	1 872
85 3	2 541	2 019
85 4	3 375	2 465
86 1	1 961	1 808
86 2	2 047	
86 3 1)	2 200	
86 4 1)	2 600	

1) Anslagene for 3. og 4. kvartal 1986 er fremkommet ved at anslaget for resten av året i mai-tellingen er delt på 2 og justert for sesongmessige variasjoner.

Det er her verd å legge merke til at anslaget for 2. kvartal i både 1984 og 1985 har vist seg å være for lave, mens anslagene for 3. og 4. kvartal har vist seg å være for høye og i 1985 betydelig høyere enn de utførte. Hvis man regner med at antatte investeringer i 2. kvartal blir lik de utførte og at anslaget for 3. kvartal reduseres med 500 millioner kroner og anslaget for 4. kvartal med 1 000 millioner kroner, blir investeringskostnadene likevel omlag 7 300 millioner kroner i 1986.

Når det gjelder reduksjonen av anslaget for 1986 fra august-tellingen til november-

tellingen året før investeringsåret skjedde reduksjonen så å si i samme øyeblikk som Saudi-Arabia økte sin oljeproduksjon fra 89,4 millioner fat pr. dag i september 1985 til 121,12 millioner fat i oktober samme år. Men noen vesentlig prisreduksjon førte ikke denne produksjonsøkningen til før i januar, og det var først i mai-tellingen, etter at priset var et faktum, at anslagene ble redusert betydelig.

Anslaget for 1987 er usikkert og også det kan bli justert ned. Sammenliknet med førstegangsregistreringen av anslagene for 1985 og 1986 bærer det bud om at lettevirk-somheten for 1987 kan stabilisere seg på et investeringsnivå på mellom 6 og 8 milliarder kroner.

Det er i en viss forstand merkverdig at anslagene for 1986 har blitt nedjustert så kraftig. Investeringer i lettevirk-somhet er investeringer på svært lang sikt. Fra en letetillatelse blir gitt til et eventuelt funn er i produksjon går det minst 10 år. Dette faktum sett i sammenheng med at de fleste oljeselskap mener at prisen på olje vil stige mot århundreskiftet gjør det vanskelig å forstå hvorfor de ikke investerer i en periode med, etter deres egen vurdering, forbigående prisnedgang. Det er imidlertid mulig at anslagene for lettevirk-somheten i de første tellingene - før oljeprisfallet - var urealistisk høye. Selv om investeringsanslagene for 1986 ifølge den kvartalsvise investeringsundersøkelsen er kraftig redusert er ikke nedjusteringen større enn at anslaget fremdeles indikerer en fortsatt økning i investeringer i leting.

FELTUTBYGGING

Feltutbyggingsfasen dekker perioden fra utbygging er godkjent av myndighetene og

fram til driftsstart. Følgende prosjekter befant seg i denne fasen i 1. kvartal 1986: Heimdal, Ekofisk vanninjeksjon, Ula, Gullfaks A, B og C, Oseberg A og B og Øst-Frigg.

Heimdal kom i drift i 2. kvartal og skal produsere gass og kondensat. Heimdal er tilknyttet Statpipe-systemet; gassen transporteres via Ekofisk til Emden, og kondensatet via Brae-feltet på britisk sokkel til St.Fergus. Feltet er bygget ut med stålplattform på 120 meters dyp. Elf er operatør. Ula vil bli satt i drift i 3. kvartal og er bygget ut med tre stålplattformer på 70 meters dyp hvor BP er operatør.

Vanninjeksjonsplattformen på Ekofisk vil bli plassert på den nordlige delen av feltet i juni. Injiseringen av vann i reservoaret som skal øke trykket, hindre innsynking og øke produksjonen fra feltet, ventes å begynne våren 1987. Gullfaks A-plattformen som er en prosessplattform i betong ble også tauet til feltet i inneværende kvartal, og ble plassert på 135 meters dyp.

På Ekofisk vanninjeksjon, Ula og Gullfaks A består arbeidet vesentlig i sammenkoplings- og utprøvningsarbeider. Disse vil vare ut året. I underkant av 3 000 personer vil være beskjeftiget i denne virksomheten i andre halvår 1986. I sluttfasen av et feltutbyggingsprosjekt er det særlig tjenestedelen av kostnadene som veier tungt.

Gullfaks B plattformen er en bore-, bolig- og vanninjeksjonsplattform i betong. Den skal taues til feltet i 1987. Betongunderstellet skal støpes i løpet av en femukers periode i sommer. På grunn av Consemulykken og streiken på byggestedet i vinter er framdriften av prosjektet blitt forsinket med omlag 5 uker. Etter planen skal Gullfaks B være produksjonsklar i desember 1988.

Gullfaks C er en integrert bolig-, prosess- og produksjonsplattform som skal være produksjonsklar i 1990. Den skal plasseres på 217 meters dyp. Betongunderstellet vil være det største som noensinne er bygget. Kontraktbeløpet på prosjekteringen av betongunderstellet er også det største i sitt slag her til lands og lå på i overkant av 2 milliarder kroner.

Oseberg A og B skal etter planen være produksjonsklare i 1989, utbyggingen av dette feltet er inne i en fase hvor store kostnader til både varer og tjenester påløper. Oseberg-utbyggingen veier tyngst av prosjektene i 1986-anslaget og har i øyeblikket plassert store ordrer ved 10 verft og mekaniske verksteder.

Øst-Frigg skal være produksjonsklar i 1988. Dette er det feltutbyggingsprosjekt som

Tabell 10. Felt under utbygging.

Felt	Utbyggings- start	Ferdig- stillelse 1)	Platt- former
Ula	1980	1986	3 stål
Heimdal	1981	1986	1 stål
Ekofisk vann- injeksjon	1983	1986	1 stål
Øst-Frigg	1985	1987	Havbunn install.
Gullfaks A	1981	1988	1 betong
Gullfaks B	1981	1988	1 betong
Gullfaks C	1985	1990	1 betong
Oseberg A og B	1984	1989/90	1 betong 1 stål
Tommeliten 2)	1986	1988/91	Havbunn install. 1 stål

1) Ikke nødvendigvis ordinær produksjonsstart.

2) Vedtatt i Stortinget 12/6-86.

Tabell 11. Påløpte investeringskostnader til feltutbygging 1983-87. Mill. kr.

	1983	1984	1985	1986 1)	1987 1)
Feltutbygging i alt	9 675	14 447	19 158	24 110	19 576
Varer	5 161	8 156	10 328	12 813	9 016
Tjenester	4 356	6 013	8 112	10 074	9 025
Produksjon	158	278	718	1 223	1 535

1) Anslag registrert 2. kvartal 1986.

veier minst av de pågående prosjekter, men det er sannsynlig at det er utbygging av dette slaget som om noen år vil være det vanlige, i alle fall sør for den 62. breddegrad. Feltet bygges ut utelukkende med installasjoner på havbunnen og skal benytte den infrastruktur og prosesskapasitet som finnes på Friggfeltet.

Med utplasseringene første halvår 1986 er ialt 35 plattformen plassert på norsk sokkel (plattformen i tilknytning til rørlednings-systemer ikke medregnet).

Tabell 12. Påløpte investeringskostnader til feltutbygging pr. år og kvartal. 1984-1986. Mill. kr.

År	I alt	1.kv.	2 kv.	3.kv.	4.kv.
1984	14 447	2 361	3 961	3 926	4 199
1985	19 158	3 531	5 176	4 473	5 978
1986	24 110 1)	4 538			

1) Anslag registrert 2. kvartal 1986.

Påløpte investeringskostnader til feltutbygging økte fra 9 675 millioner kroner i 1983 til 14 447 millioner kroner i 1984. Denne økningen fortsatte i 1985 da investeringskostnadene var 19 158 millioner kroner. Anslaget for 1986 er på 24 110 millioner kroner. Dette anslaget ventes ikke å bli

reduisert. Nedgangen fra 1986 til 19 576 millioner kroner i 1987 reflekterer at flere tunge prosjekter i ferd med å bli ferdigstilt. Investeringskostnadene i 1987 vil i første rekke påløpe på Oseberg A og B og på Gullfaks B og C.

En del prosjekter er vedtatt i 2. kvartal 1986 og er følgelig ikke omfattet av statistikken. Dette vil ha konsekvenser først og fremst for 1987-anslaget. Det er i første rekke Tommeliten som ble vedtatt utbygd 12/6-86, gassinjiseringsmoduler som skal plasseres på havbunnen i tilknytning til Oseberg A og B og oppjekkingsarbeider på Ekofisk-feltet.

Tommelitenfeltet skal bygges ut i to trinn. Den første utbyggingsfasen som skal være ferdig i juni 1988 er anslått til 1,77 milliarder kroner og består av gassproduksjonsinstallasjoner på havbunnen. Trinn to skal stå ferdig i 1991 og består av en stålplattform. Totale utbyggingskostnader for begge trinn er anslått til 4,7 milliarder kroner. Den 17/6-86 ble det vedtatt at man skulle injisere gass i steden for som opprinnelig planlagt vann på Oseberg-feltet. Det innebærer at en egen gassinjiseringsmodul skal plasseres på A-plattformen. Det vil medføre en del justeringsarbeider i tillegg til selve modulen. Gassen som skal injiseres skal produseres fra en modul

plassert på havbunnen på Troll-feltet og føres i rørledning til Oseberg. Dette medfører en økning av kostnadene på Oseberg i 1986 og i 87, men man regner med en besparelse totalt fordi man med denne løsningen slipper å bore vanninjiseringshull. Oppjekkingsarbeidene på Ekofisk er kostnadsberegnet til 1,5-2 milliarder kroner som vil påløpe i det alt vesentligste i 1987.

Anslaget for 1986 er i mai-tellingen nedjustert med 2,6 milliarder kroner i forhold til februar-tellingen. Dette skyldes at Heimdal-feltet er kommet i drift tidligere enn antatt og innebærer at driftsforberedelseskostnader som i forrige telling ble regnet som investeringskostnader nå regnes som driftskostnader. Dessuten har enkelte operatører endret praksis når det gjelder rapporteringen til Byrået ut fra fra forskjellige budsjetter og plantall som eksisterer.

Anslaget for 1987 vil etter all sannsynlighet også bli påvirket av at det nylig ble oppnådd enighet om salg av gassen fra både Troll- og Sleipner-feltene. Utbyggingen av disse feltene er imidlertid ennå ikke godkjent av Stortinget og etter Byråets definisjoner befinner de seg derfor fortsatt i letefasen. Det har imidlertid i mange år pågått feltutviklingsstudier og prosjekteringsarbeid på disse feltene. Det innebærer at kostnadene til feltutbyggingen vil kunne begynne å påløpe raskt etter at en slik godkjennelse er gitt.

Troll-feltet er verdens største gassfelt til havs. Shell er operatør for utbyggingsfasen og Statoil for driftsfasen. Troll Vest og Øst har gassressurser på til sammen 1 288 milliarder Sm^3 gass og 41 millioner Sm^3 olje. Gassressursene i Troll er mer enn dobbelt så store som de opprinnelige reservene i de feltene som nå er utbygd og

under utbygging (570,8 milliarder Sm^3). Troll-feltet ligger på 300-350 meters dyp og vil mest sannsynlig bli bygget ut med en fast installasjon i betong i første omgang.

På Sleipner-feltet er Statoil operatør. Ressursene på Sleipner-feltet (inkludert Gamma-strukturen og satelitter) er 221 milliarder Sm^3 gass og 80 millioner Sm^3 olje. Også Sleipner vil i første omgang bli bygget ut med en fast installasjon.

En ny rørledning skal gå fra Troll til Sleipner og til Zeebrugge i Belgia. Kjøperne i Belgia og Frankrike vil få gass gjennom denne ledningen, mens kjøperne i Forbundsrepublikken Tyskland og Nederland vil få gassen gjennom Statpipe-systemet som også vil bli knyttet til Trollfeltet. Avtalen som nå er inngått omfatter 450 milliarder Sm^3 gass fra 1993 til 2020 eller litt i underkant av en tredjedel av ressursene i de to feltene.

Ifølge planen skal Sleipner være produksjonsklar i 1983 og Troll i 1995. Investeringskostnadene til Troll- og Sleipner-utbyggingen er anslått til om lag 40 milliarder 1985-kroner, mens anslaget for rørledningen er anslått til 20 milliarder kroner. Hvis de foreløpige planene for produksjonsstart i 1993/95 skal holde, vil investeringskostnadene i hovedsak påløpe i perioden 1988-94. Selv om disse investeringene er betydelige og selv om også andre felt vil bli bygget ut i denne perioden, vil ikke investeringsaktiviteten komme opp i den størrelsesorden den hadde mens utbyggingen av Statfjord-, Gullfaks- og Oseberg-feltene pågikk for fullt. Ifølge tall fra Oljedirektoratet vil i alt 130 milliarder 1985-kroner være investert på disse feltene når de er kommet i drift i 1990.

Anslaget for 1987 er etter all sannsynlighet

for lavt sett på bakgrunn av utbyggingen av Tommeliten, oppjekkingen på Ekofisk og gassinjiseringsmodulen på Oseberg. Hvis utbyggingen av Troll og Sleipner blir vedtatt slik at kostnader til utbyggingen begynner å løpe i 1987 er det ikke umulig at det høye nivået i investeringskostnadene fra 1986 kan holde seg også i 1987.

Fallet i råoljeprisen slår altså ikke ut i anslagene for 1986 og 1987 for feltutbygging slik det gjorde for leting. Det henger sammen med at de vedtatt utbygde prosjektene går sin planlagte gang. Dessuten vil investeringer i feltutbygging hurtigere gi inntekter.

Fallet i feltutbyggingskostnader, som muligens kan bli forskjøvet fra 1987 til 1988 var ventet også før oljeprisfallet. Men på lengre sikt kan forholdet også her være et annet, noe som en eventuell oppjustering av anslaget for 1986, som følge av de nye prosjektene, vil forsterke.

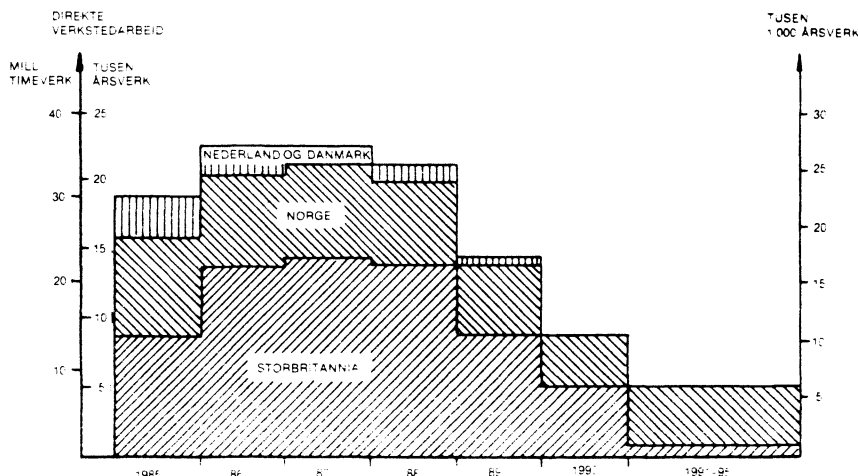
Figur 1 viser behovet for timeverk slik situasjonen så ut til å være i mai 1985. De

norske prosjektene som lå til grunn for figuren framgår av tabell 13.

Av feltene i tabell 13 står planene pr. mai 1985 ved lag for Tommeliten, Statfjordsatellittene, Troll og Sleipner, mens de andre feltene er forskjøvet i tid. Fram mot 1995 vil det altså være Troll, Sleipner og Statfjordsatellittene som kan skaffe den offshorebaserte verftsindustrien oppdrag. Men av disse feltene er det bare Tommeliten som til nå er godkjent utbygd av myndighetene.

Dette bildet vil imidlertid kunne endre seg selv om oljeprisen skulle forbli lav. Grunnen til det er at når Gullfaks- og Osebergfeltet er ferdig utbygd og satt i drift i 1990-91 så vil flere av operatørselskapene ha større inntekter fra disse feltene, og etter hva som har vært regelen til nå forholdsvis lave investeringskostnader. En fortsatt høy petroleumsskatt vil i en slik situasjon fungere som et insitament til investeringer i felt selv om de i øyeblikket kan synes marginale. Elf, som i dag er i denne situasjonen, har utfra en slik tankegang ønsket seg en fusjon med Saga som er i

Figur 1. Prognoser for kapasitetsbehov ved byggeverksteder for installasjoner på norsk, britisk, dansk og nederlandsk sokkel.

Kilde: Norsk Offshoreindustriens konkurransevne. Sintef, Asbjørn Habberstad A/S.

Tabell 13. Felt under vurdering. Mai 1985.

Felt	Ferdig- stillelse	Platt- former	Investeringer Mrd. 84 NOK
Hod	1988/89	Havbunn install.	2
Tommeliten	1990	2 stål	
2/1 Nord	1991	2 stål	9
Snorre	1995	2 stål/ betong	30
Troll- området	1994	1 stål 1 betong Havbunn install.	35
Sleipner Brage/ Veslefrikk	1992	1 stål/ havbunn install.	12
Statfjord satellitter	1993/94	1 stål/ havbunn install.	27
Draugen	1995	1 betong/stål	20
Gudrun	1989	1 stål	8
Balder	1991	1 stål	7
Hild/Huldra	1993	1 stål/betong	10
Midtgard/ Tyrihans	1995	1 (2) stål/ betong/hav- bunn install.	60
Askeladd/ Albatross	1996	1 (2) stål/ betong/hav- bunn install.	40

Kilde: Norsk Offshoreindustri konkurranse-
evne. Sintef, Asbjørn Habberstad.

den motsatte posisjon.

UTSIKTENE FOR LEVERANDØRINDUSTRIEN

Politikken fra myndighetenes side i forbindelse med feltutbyggingsprosjektene på

norsk sokkel har vært at norsk leverandør-
industri, både vareproduserende og tjeneste-
ytende, skulle bygge opp kompetanse på leve-
ranser til offshorevirksomhet ved å få til-
delt oppdrag på norsk sokkel. Deretter
skulle de bruke den kompetanse som dermed
ble bygget opp for å gå ut på det inter-
nasjonale offshore-markedet.

Dette har imidlertid ikke blitt resultatet,
og av flere grunner. For det første har
aktiviteten på feltutbyggingen på norsk
sokkel vært så høy at leverandørene ikke har
hatt ledig kapasitet som kunne ha vært brukt
til eksportframstøt. Den kapasitetsopp-
bygging som har skjedd - særlig for de som
har levert tjenester til feltutbyggingspro-
sjektene - har skjedd for å dekke den økende
etterspørselen fra norsk sokkel.

Den høye investeringsaktiviteten har ført
til en økt import av plattformer og deler
til slike (se tabell 14) og en minsket
eksport.

Tabell 14. Import 1) og eksport av bore- og
produksjonsplattformer, moduler
og deler til bore- eller produks-
jonsplattformer. 1983-1985.
Mill. kroner.

	Import	Eksport
1983	1 942,9	2 392,5
1984	1 479,0	951,9
1985	2 242,0	791,1

1) Omfatter ikke direkte import til norsk
kontinentalsokkel som ikke er en del av
norsk tollområde. Den direkte importen
er betydelig.

Dette henger sammen med at det er en stor
ledig kapasitet ved verftene i Vest-Europa,
en kapasitet som holdes oppe ved hjelp av

statlige subsidier. Dessuten vil etter-spørselen etter offshoreutstyr på verdensmarkedet falle minst like mye som fra norsk sokkel. Leverandørindustrien har dermed vært stilt overfor motstridende krav: På den ene siden krav om internasjonalisering for at bransjen skal være levedyktig på lang sikt. På den andre siden så store ordremengder på hjemmemarkedet at den har måttet bygge ut kapasiteten for å dekke etter-spørselen.

Nå kan det ikke utelukkes at de tjenesteytende engineeringsselskapene i årene framover kan tilby annen industri i Norge sine tjenester, men at det skal kunne skje i et omfang som tilsvarer leveransen av slike tjenester til feltutbyggingsprosjekter de seineste åra er tvilsomt. Et moment som kan forsterke de vanskeligheter denne næringer etter all sannsynlighet kommer opp i er at en del verft og operatørselskaper bygger opp egne avdelinger som kan levere pakker hvor både vare- og tjenestedelen inngår eller

hvor operatørselskapene blir selvforsynte med slike tjenester.

Nedbyggingen av kapasiteten innenfor disse næringene vil måtte komme i løpet av svært få år. Troll- og Sleipner-utbyggingen kan føre til at investeringsanslagene for 1987 vil bli betydelig oppjustert. Nedbyggingen kan dermed nå se ut til å skje i takt med at disse prosjektene ferdigstilles. Den omstilling som under enhver betingelse vil bli nødvendig, vil dermed foregå på kortere tid enn om disse prosjektene hadde kommet seinere. Grunnen til dette er at nivået på investeringsanslagene både for 1986 og 1987 ligger så høyt også uten disse prosjektene at kapasiteten i leverandørsektorene er presset, noe både lønnsglidningen i vår og importen av utstyr til norsk sokkel vitner om. I 1985 utgjorde varedelen av feltutbyggingskostnadene 10,3 milliarder kroner. Av dette påløp 1,9 milliarder kroner eller omlag 18 prosent i utlandet.

REFERANSER:

Faktaheftet 1986, Olje- og Energidepartementet.

Statistisk Ukehefte nr. 1/86, 12/86, 24/86.

Oljedirektoratet, Arsberetning 1986.

TABELL- OG DIAGRAMVEDLEGG

Innhold	Side
B. KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE	
Tabell B1: Olje- og gassproduksjon	1*
Tabell B2: Produksjonsindeksen etter næring og anvendelse	1*
Tabell B3: Industriproduksjon - produksjonsindeksen	1*
Tabell B4: Ordretilgang - industri	2*
Tabell B5: Ordreserver - industri	2*
Tabell B6: Lagerbeholdning	3*
Tabell B7: Arbeidsmarkedet - arbeidskraftundersøkelsen	3*
Tabell B8: Arbeidsmarkedet - arbeidskontorenes registreringer	3*
Tabell B9: Industriinvesteringer i verdi - investeringsundersøkelsen	4*
Tabell B10: Boligbygging	4*
Tabell B11: Detaljomsetningsvolum - sesongjustert indeks	4*
Tabell B12: Detaljomsetningsvolum mv. - endring fra foregående år	4*
Tabell B13: Timefortjeneste	5*
Tabell B14: Konsumprisindeksen	5*
Tabell B15: Engrospriser	5*
Tabell B16: Utenrikshandelen - verditall	6*
Tabell B17: Utenrikshandelen - indekser	6*
Diagrammer	
Olje- og gassproduksjon	7*
Produksjonsindeksen	7*
Ordreindeksen - industri	8*
Byggearealstatistikk og boliglån, nye boliger	9*
Ordreindeksen - anleggsvirksomhet	9*
Arbeidsledighet og sysselsetting	10*
Antatte og utførte investeringer i industrien	10*
Lager	10*
Detaljomsetning m.v.	10*
Lønninger	11*
Konsum- og engrospriser	11*
Utenrikshandel	11*
C. INDIKATORER FOR OLJEVIRKSOMHET	
Tabell C1: Produksjon av råolje på norsk sokkel	12*
Tabell C2: Produksjon av naturgass på norsk sokkel	13*
Tabell C3: Leteaktivitet på norsk sokkel	14*
Tabell C4: Påløpte kostnader til leting etter olje og gass på norsk sokkel	15*
Tabell C5: Påløpte investeringskostnader til feltutbygging på norsk sokkel	15*
Tabell C6: Råoljepriser pr. fat	16*
D. NASJONALREGNSKAPSTALL FOR UTLANDET	
Tabell D1: Bruttonasjonalprodukt	17*
Tabell D2: Privat konsum	17*
Tabell D3: Offentlig konsum	17*
Tabell D4: Bruttoinvesteringer	17*
Tabell D5: Eksport av varer og tjenester	18*
Tabell D6: Import av varer og tjenester	18*

E. KONJUNKTURINDIKATORER FOR UTLANDET

Tabell E1: Sverige	19*
Tabell E2: Storbritannia	19*
Tabell E3: Forbundsrepublikken Tyskland	19*
Tabell E4: Frankrike	19*
Tabell E5: USA	20*
Tabell E6: Japan	20*

1*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL B1: OLJE- OG GASSPRODUKSJON

Produksjon av råolje i millioner tonn og naturgass i milliarder standard kubikkmeter. Tallene for årene viser gjennomsnittlig månedsproduksjon.

	1981	1982	1983	1984	1985	-----1985/1986-----					
						Nov	Des	Jan	Feb	Mar	Apr
Råolje	2.0	2.0	2.6	2.9	3.2	3.6	3.7	3.6	3.3	3.6	1.3
Naturgass	2.2	2.1	2.1	2.3	2.2	2.3	2.7	2.7	2.4	2.7	1.1

TABELL B2: PRODUKSJONSINDEKS ETTER NÆRING OG ANVENDELSE

Sesongjusterte indekser. 1980=100.

Årsindeksene er et gjennomsnitt av månedsindeksene for året.

	1981	1982	1983	1984	1985	-----1985/1986-----						
						Nov	Des	Jan	Feb	Mar	Apr	
Produksjon etter næring:												
Bergv.dr., industri og kraftf. 1)	101	100	101	104	105	107	106	106	107	110	94	
Bergverksdrift 1)	101	99	114	116	120	125	127	124	119	113	136	
Industri	99	97	95	98	101	102	101	101	104	106	92	
Kraftforsyning	110	112	127	128	124	128	129	127	126	121	95	
Produksjon etter anvendelse:												
Eksport 1)	101	103	109	116	117	118	117	117	118	118	104	
Konsum	100	99	100	101	103	103	105	102	105	105	98	
Investering 2)	199	116	111	114	119	123	118	120	124	125	108	
Vareinnsats i bygg og anlegg	105	102	101	99	102	106	100	103	110	108	101	
Vareinnsats ellers	89	95	92	94	96	97	96	96	98	99	87	

1)Utenom utvinning av olje og naturgass.

2)Se merknad etter tabell 17.

TABELL B3: INDUSTRIPRODUKSJON - PRODUKSJONSINDEKSEN

Endring i prosent fra foregående år og fra samme periode året før i et tremåneders glidende gjennomsnitt 1).

	1983	1984	1985	-----1985/1986-----					
				Okt.	Nov.	Des.	Jan.	Feb.	Mars
Industri ialt	-0.8	2.6	2.3	1.4	1.5	1.3	2.4	-2.3	0.2
Næringsmidler, drikkev. og tobakk	-4.9	-1.3	-0.8	-7.6	-3.6	-5.2	1.7	-8.7	0.4
Tekstilvarer, bekledn.v., lær mv.	-7.7	-1.3	2.8	4.9	4.1	4.0	2.9	-4.6	-1.9
Trevarer	-6.2	-1.0	1.4	-0.5	-0.5	-1.0	1.2	-3.8	4.5
Treforedling	5.7	10.6	3.7	0.6	-1.8	-5.1	-4.4	-7.6	-1.5
Grafisk produksjon og forlagsv.	1.7	0.7	2.1	2.2	2.4	3.0	3.1	-1.2	2.0
Kjemiske prod., mineraloljep. mv.	6.9	5.9	1.5	0.8	1.7	4.0	4.5	1.3	2.1
Mineralske produkter	-2.1	-5.5	7.3	9.1	6.5	3.5	7.6	5.7	13.0
Jern, stål og ferrolegeringer	21.0	11.4	0.9	-2.7	-7.7	-9.9	-8.0	-9.3	-11.1
Ikke-jernholdige metaller	29.1	10.7	-2.4	-2.8	-2.5	1.3	3.1	1.8	-0.9
Metallvarer	-10.4	3.0	4.8	3.7	2.9	3.7	4.3	-0.4	-0.2
Maskiner	-10.6	4.2	7.3	6.9	5.9	5.1	4.1	-1.8	-0.8
Elektriske apparater og materiell	-0.1	3.5	7.9	8.9	9.8	6.9	4.3	-1.1	-0.3
Transportmidler	-13.7	-5.0	-3.6	-2.0	-1.1	0.1	0.7	-5.1	-5.4
Tekn. og vitensk. instr. mv.	11.2	0.6	3.7	7.2	5.7	5.6	5.9	2.2	7.7
Industriproduksjon ellers	0.5	-1.3	7.7	6.1	6.4	8.0	7.2	0.2	3.6

1)Tallene i kolonnene for månedene viser endring i prosent fra samme periode året før for summen av produksjonen for den aktuelle måneden, måneden før og måneden etter.

2*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL B4: ORDRETLGANG - INDUSTRI

Ordretilgang til utvalgte industrigrupper, fordelt på eksport- og hjemmemarkedet. Sesongjusterte verdiindekser. 1976=100. Tallene for årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

	1982	1983	1984	1985	1984				1985				1986
					1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	
Produksjon av kjemiske råvarer:													
Ordretilgang i alt	180	189	215	233	197	212	204	248	225	248	229	229	204
For eksport	178	195	237	239	219	239	224	267	197	274	248	236	188
Fra hjemmemarkedet	184	181	185	225	169	173	178	220	265	212	205	218	229
Produksjon av metaller:													
Ordretilgang i alt	133	198	224	231	227	214	223	231	244	239	226	215	198
For eksport	142	218	243	246	251	232	246	244	264	259	236	226	211
Fra hjemmemarkedet	102	133	158	181	144	152	164	171	181	171	209	162	159
Produksjon av verkstedprodukter ekskl. transportmidler og oljerigger mv.:													
Ordretilgang i alt	145	147	168	200	161	160	163	189	192	210	194	203	201
For eksport	158	164	213	231	192	212	200	250	223	212	253	235	206
Fra hjemmemarkedet	140	141	150	188	145	144	146	165	177	214	168	192	198

1) Ikke sesongjustert

TABELL B5: ORDRERESERVER - INDUSTRI

Ordrereserver i utvalgte industrigrupper, fordelt på eksport- og hjemmemarkedet. Verdiindekser. 1976=100. Tallene for årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

	1982	1983	1984	1985	1984				1985				1986
					1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	
Produksjon av kjemiske råvarer:													
Ordrereserver i alt	175	182	221	258	178	201	229	274	264	249	259	260	239
For eksport	183	189	259	247	216	224	269	328	265	231	249	244	185
Fra hjemmemarkedet	164	172	172	272	131	172	180	205	263	273	271	279	308
Produksjon av metaller:													
Ordrereserver i alt	104	127	141	132	160	141	141	120	151	140	130	107	121
For eksport	115	152	167	151	193	165	168	141	176	161	148	120	137
Fra hjemmemarkedet	78	63	71	81	74	77	69	65	85	86	81	72	77
Produksjon av verkstedprodukter ekskl. transportmidler og oljerigger mv.:													
Ordrereserver i alt	163	169	175	222	171	171	173	186	199	224	230	234	251
For eksport	190	187	202	260	200	193	192	224	240	256	265	278	295
Fra hjemmemarkedet	151	161	164	205	159	162	165	169	181	210	215	215	233

3*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL 86: LAGERBEHOLDNING

Lagerbeholdning i industri og engroshandel. Verdiindeksær. 1982=100.

	1982	1983	1984	1985	-----1984-----				-----1985-----				1986
					1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	
Industri og engroshandel:													
Lager i alt:	100	90	87	86	85	84	92	87	88	84	87	85	86
Norskproduserte varer:													
For innenlandsk bruk	100	101	96	94	96	90	102	96	97	91	95	93	94
For eksport	100	74	72	73	66	70	78	75	75	72	79	67	68
Importerte varer:													
Lager i alt	100	90	87	86	87	90	89	83	86	85	81	90	89
Industri:													
Lager i alt	100	87	84	81	82	84	86	83	83	83	80	79	79
Lager av egne produkter	100	86	83	82	81	81	85	83	84	83	83	78	81
Lager av råstoffer	100	89	87	80	84	92	90	82	81	83	75	80	77
Lager etter vare:													
Jern og stål	100	86	79	84	83	77	80	76	92	82	82	78	80
Andre uedle metaller	100	57	59	62	47	51	65	71	68	59	60	60	59
Tre- og treforedl.prod.	100	93	86	79	94	90	85	75	85	81	77	72	78

TABELL 87: ARBEIDSMARKEDET - ARBEIDSKRAFTUNDERSØKELSEN

Tallet på arbeidssøkere uten arbeidsinntekt og tallet på sysselsatte. 1000 personer.

	1982	1983	1984	1985	-----1984-----				-----1985-----				1986
					1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	
Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt:													
Kvinner	25	33	28	28	25	27	35	24	26	23	38	23	22
Menn	27	35	33	24	35	36	35	27	31	21	25	18	17
Totalt	52	67	61	52	60	63	70	51	58	44	63	42	39
Tallet på sysselsatte:													
	1946	1957	1970	2012	1975	1978	1947	1979	1991	2009	2007	2042	2059

TABELL 88: ARBEIDSMARKEDET - ARBEIDSKONTORENES REGISTRERINGER

Tallet på registrerte arbeidsløse og ledige plasser. Arbeidsløshetsprosenten.

	1983	1984	1985	-----1985/1986-----						
				Des.	Jan.	Feb.	Mars	Apr.	Mai	
Sesongjusterte tall:										
Registrerte arbeidsløse	1000 pers.	63.6	66.6	51.4	38.7	36.0	34.2	36.1	35.8	37.0
Ujusterte tall:										
Registrerte arbeidsløse	1000 pers.	63.5	66.6	51.4	42.7	46.8	42.4	38.8	36.0	30.2
Herav: Permitterte	1000 pers.	10.8	8.3	5.6	5.9	5.7	4.8	3.9	4.2	3.0
Ledige plasser 1)	1000 pers.	3.3	4.3	5.8	4.5	11.0	12.0	9.4	12.0	..
Arbeidsløshetsprosent		3.8	3.9	3.0	2.5	2.7	2.5	2.2	2.1	1.8
Arb.løse/led.plasser 1)		22.0	16.1	8.9	9.5	4.3	3.5	4.1	3.0	..

1) Tallene for ledige plasser fra og med januar 1983 er ikke uten videre sammenliknbare med tall for tidligere år på grunn av endringer i beregningsmetoden.

4*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL B9: INDUSTRIINVESTINGER I VERDI - INVESTERINGSUNDERSØKELSEN

Antatte og utførte industriinvesteringer. Mill.kr. Sesongjustert.
Tallene for årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

	1983	1984	1985	1984		1985		1986			
				3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv
Utførte	1554	1854	2371	1880	2263	1892	2305	2429	2859	2884	..
Antatte	1739	2001	2654	2032	2174	2399	2395	2785	3037	3212	3514

TABELL B10: BOLIGBYGGING

Antall boliger i 1000. Sesongjustert. 1). Tallene for årene viser gjennomsnittet av månedstallene for det samme året.

	1983	1984	1985	1985/1986						
				Nov.	Des.	Jan.	Feb.	Mars	Apr.	
Boliger satt igang		2.6	2.2	2.2	2.7	2.2	2.2	2.4	2.3	2.1
Boliger under arbeid		33.9	29.8	27.6	28.3	30.9	27.4	28.7	33.9	24.6
Boliger fullført		2.7	2.6	2.2	1.9	1.6	2.6	2.5	2.6	1.7

1) Seriene er sesongjustert uavhengig av hverandre.

TABELL B11: DETALJOMSETNINGSVOLUM

Sesongjustert indeks. 1979=100. Tallene for årene viser gjennomsnittet av månedstallene for det samme året.

	1981	1982	1983	1984	1985	1985/1986					
						Nov.	Des.	Jan.	Feb.	Mars	Apr.
Omsetning ialt	102	102	101	102	113	120	118	119	120	117	122

TABELL B12: DETALJOMSETNINGSVOLUM MV.

Endring i prosent fra foregående år og fra samme periode året før i et tremåneders glidende gjennomsnitt. 1)

	1983	1984	1985	1985/1986					
				Okt.	Nov.	Des.	Jan.	Feb.	Mars
Omsetning ialt	-0.9	1.1	10.5	13.2	13.0	12.3	12.4	10.2	12.4
Detaljomsøtning etter næring:									
Nærings- og nytelsesmidler	-2.0	-0.5	0.2	-0.7	-0.2	1.1	1.2	0.8	1.4
Bekledning og tekstilvarer	-1.8	1.7	5.9	14.6	10.8	6.9	0.8	-2.6	5.8
Møbler og innbo	1.5	2.6	6.9	9.5	9.8	11.3	9.0	4.7	9.1
Jern, farge, glass, stent. og sport	-3.6	1.0	1.8	3.5	5.2	5.7	3.8	0.8	5.2
Ur, opt., musikk, gull og sølv	-0.2	-0.4	1.5	2.0	4.6	5.1	7.4	5.5	12.1
Motorkjøretøyer og bensin	-0.9	2.3	31.3	36.6	38.2	34.2	37.4	30.1	31.7
Reg. nye personbiler	-4.9	-1.7	49.5	59.4	62.0	53.7	52.7	37.4	43.3

1) Tallet i kolonnene for månedene viser endring i prosent fra samme periode året før for summen av omsetningsverdien for den aktuelle måneden, måneden før og måneden etter.

5*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL B13: TIMEFORTJENESTE

Gjennomsnittlig timefortjeneste i industri og i bygge- og anleggsvirksomhet.
Kroner.

	1983	1984	1985	1984				1985			
				1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv
Industri, kvinner	45.3	49.1	52.8	47.2	48.3	50.1	51.0	51.3	52.2	53.1	54.7
Industri, menn	54.0	58.6	63.3	55.9	57.7	59.8	60.9	61.3	62.9	63.6	65.3
Bygge- og anl., menn	61.9	65.9	71.0	62.9	64.9	67.4	68.3	68.6	70.2	71.1	74.2

TABELL B14: KONSUMPRISINDEKSEN.

Endring i prosent fra foregående år og fra samme måned ett år tidligere.

	1983	1984	1985	1985/1986						
				Des.	Jan.	Feb.	Mars	Apr.	Mai	
Ialt	8.4	6.3	5.7	5.6	6.0	6.1	5.5	5.8	5.6	
Varer og tjenester etter konsumgruppe:										
Matvarer ialt		8.1	6.9	6.5	6.4	7.2	7.9	7.6	8.2	7.6
Drikkevarer og tobakk		10.1	5.4	4.4	5.1	6.7	7.2	7.3	7.2	9.0
Klær og skotøy		5.3	5.7	7.2	7.9	9.4	10.0	7.4	8.2	8.0
Bolig, lys og brensel		9.9	7.7	6.2	6.0	5.0	5.1	4.6	4.8	4.5
Møbler og husholdningsartikler		7.9	4.7	4.8	5.1	5.6	6.1	6.3	6.5	5.6
Helsepleie		6.6	5.0	6.4	8.2	8.4	8.2	8.7	8.7	6.7
Reiser og transport		9.9	6.3	3.7	2.9	3.1	2.5	1.7	2.1	2.2
Fritidsysler og utdanning		6.6	6.3	6.4	6.0	6.5	6.3	6.2	6.2	6.2
Andre varer og tjenester		8.9	4.6	6.0	7.3	7.4	7.1	6.8	7.4	7.3
Varer og tjenester etter leveringssektor:										
Jordbruksvarer		7.3	5.7	6.0	7.2	8.2	8.3	8.6	9.4	8.6
Andre norskproduserte konsumvarer		8.6	7.0	5.7	5.2	4.9	4.5	3.2	3.3	2.6
Importerte konsumvarer		6.9	5.7	5.9	5.8	6.3	7.3	6.1	7.2	7.0
Husleie		9.2	7.4	4.9	4.5	4.5	4.5	4.6	4.6	4.6
Andre tjenester		10.5	5.6	5.5	5.8	6.7	6.7	6.9	7.1	7.7

TABELL B15: ENGROSPRISER.

Endring i prosent fra foregående år og fra samme periode ett år tidligere.

	1983	1984	1985	1985/1986					
				Des.	Jan.	Feb.	Mars	Apr.	Mai
Ialt	5.8	6.3	5.0	3.4	3.2	2.2	1.6	0.6	1.4
Matvarer og levende dyr	5.6	7.3	7.6	6.3	8.6	8.5	8.3	8.6	9.1
Drikkevarer og tobakk	9.5	6.3	5.3	4.7	7.0	6.9	7.1	7.1	7.8
Råvarer, ikke spis., u. brenselst.	2.6	10.1	2.3	-1.6	-2.6	-3.3	-4.8	-4.6	-3.9
Brenselstoffer, -olje og el.kraft	8.6	7.7	5.0	3.0	-1.1	-5.0	-7.7	-12.5	-12.5
Dyre- og plantefett, voks	13.1	24.0	-1.0	-14.6	-14.5	-13.1	-17.9	-18.7	-18.2
Kjemikalier	5.0	5.7	2.6	1.0	0.8	0.3	0.7	0.0	0.6
Bearbeidde varer etter materiale	4.7	5.3	4.2	2.8	3.0	2.5	2.1	1.6	2.5
Maskiner og transportmidler	5.2	3.7	4.4	3.7	3.9	3.5	3.9	4.0	6.3
Forskjellige ferdigvarer	5.6	4.9	5.1	4.5	4.9	4.9	5.1	4.6	5.3

6*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL B16: UTENRIKSHANDELEN - VERDITALL

Verditall for tradisjonell vareeksport og vareimport iflg. handelsstatistikken.1). Milliarder kroner. Sesongjustert. Tallene for årene viser gjennomsnittet av månedstallene for det samme året.

	1981	1982	1983	1984	1985	1985/1986					
						Des	Jan	Feb	Mar	Apr	Mai
Eksport	4.3	4.4	5.0	5.8	6.2	5.9	6.1	5.8	5.7	5.4	5.8
Import	7.1	7.6	7.6	9.0	10.7	11.6	12.2	11.5	11.8	13.1	12.2

1)Eksport er regnet uten skip, oljeplattformer, råolje og naturgass.
Import er regnet uten skip og oljeplattformer.

TABELL B17: UTENRIKSHANDELEN - INDEKSER

Volum- og prisindekser for tradisjonell vareeksport og vareimport iflg. handelsstatistikken.1). 1980=100. Årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

	1983	1984	1985	1984				1985				1986
				1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	
Sesongjusterte tall:												
Eksportvolum	112	117	121	115	114	120	121	122	122	120	119	122
Importvolum	96	110	123	104	110	111	114	122	117	121	133	141
Ujusterte tall:												
Eksportpriser	114	128	133	125	127	127	131	133	135	134	132	126
Importpriser	116	120	127	117	118	121	123	125	128	129	128	124

1)Eksport er regnet uten skip, oljeplattformer, råolje og naturgass.
Import er regnet uten skip og oljeplattformer.

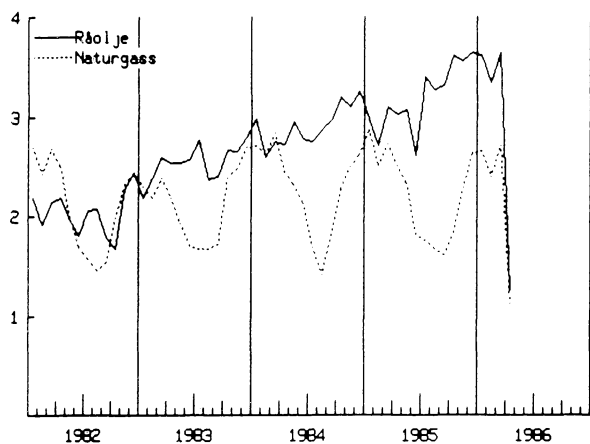
MERKNAD TIL TABELL B2.

2) For tilbakegående år er produksjonsindeksen etter anvendelse avstemt mot de endelige årlige nasjonalregnskapene, der verdien av skip og oljeplattformer først regnes som investert når skipet er ferdigbygd eller plattformen er slept ut på feltet. I byggeperioden regnes produksjonen som levert til lager av varer under arbeid og ikke investeringer, noe som vil gi store variasjoner i indeksen mellom de berørte årene.

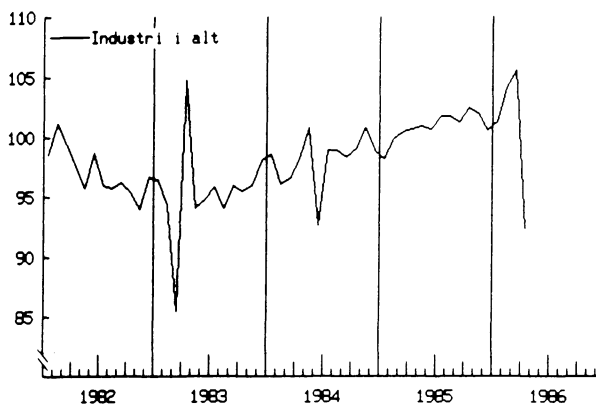
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

OLJE- OG GASSPRODUKSJON

Råolje (mill. tonn) og naturgass (milliarder S m³ (kubikkmeter)).
Ujusterte tall

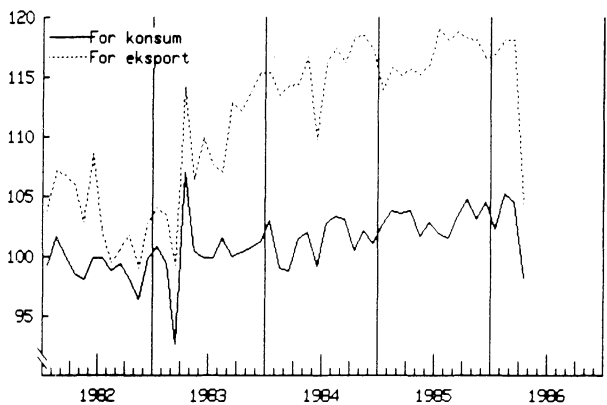

PRODUKSJONSINDEKS.
Sesongjustert. 1980=100

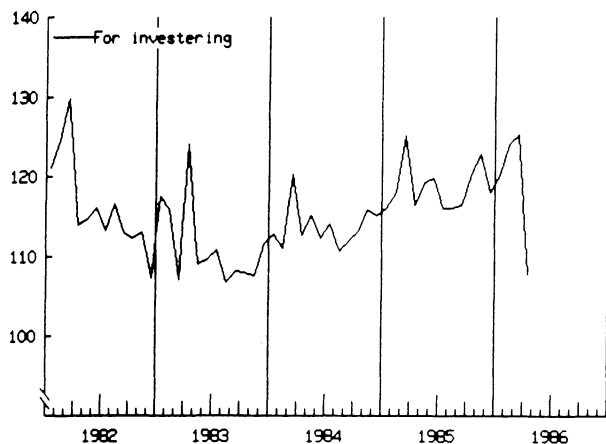
PRODUKSJONSINDEKS ETTER ANVENDELSE.

Bergverksdrift industri og kraftforsyning uten
oljeutvinning. Sesongjustert. 1980=100

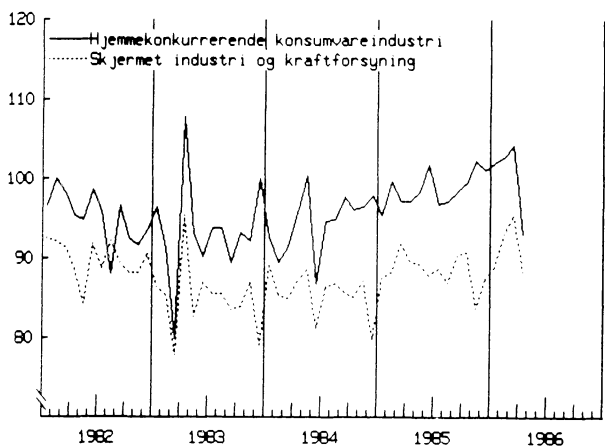
PRODUKSJONSINDEKS ETTER ANVENDELSE.

Bergverksdrift industri og kraftforsyning uten
oljeutvinning. Sesongjustert. 1980=100

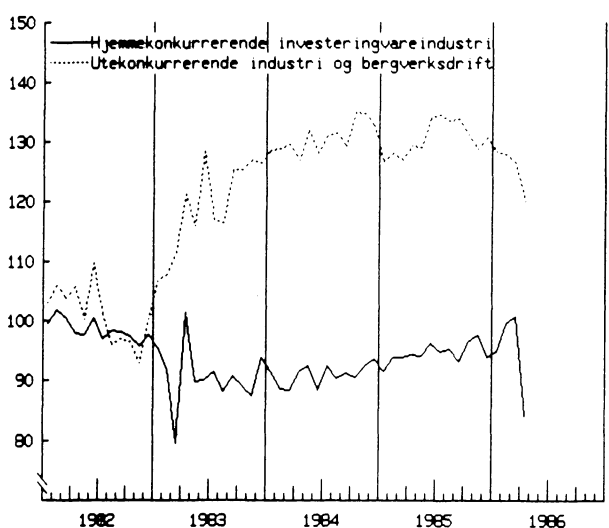
PRODUKSJONSINDEKS ETTER KONKURRANSETYPE.

Bergverksdrift industri og kraftforsyning uten
oljeutvinning. Sesongjustert. 1980=100

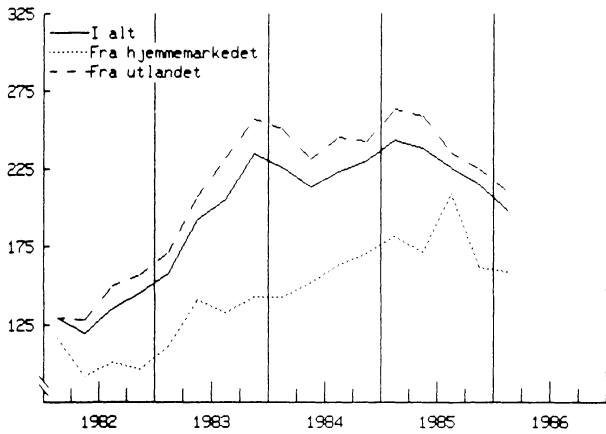
PRODUKSJONSINDEKS ETTER KONKURRANSETYPE.

Bergverksdrift industri og kraftforsyning uten
oljeutvinning. Sesongjustert. 1980=100

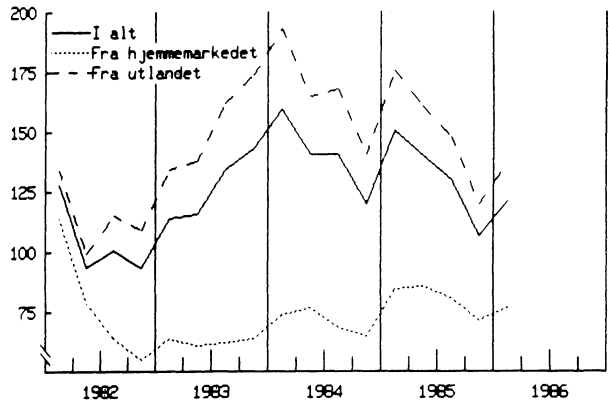

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

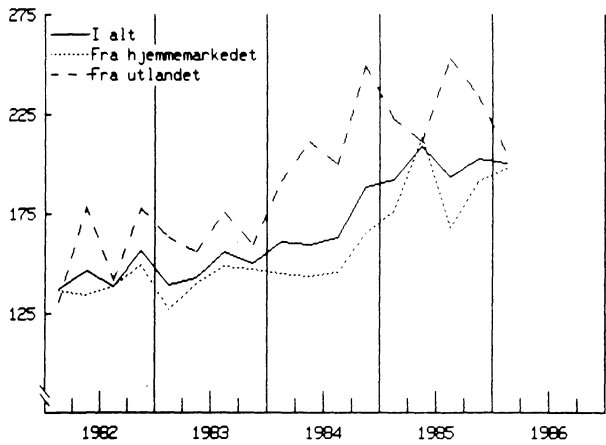
ORDRETILGANG
Metaller.
Sesongjustert verdiindeks. 1976=100

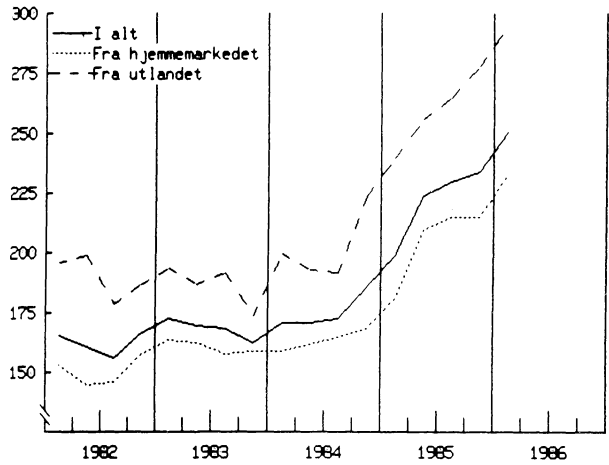
ORDRESERVER
Metaller.
Ujustert verdiindeks. 1976=100

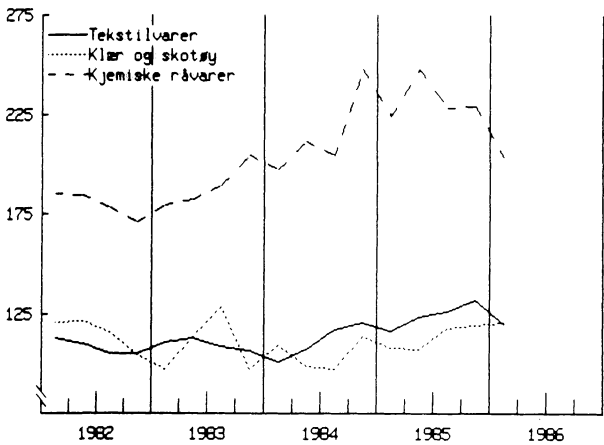
ORDRETILGANG.
Verkstedsprodukter uten transportmidler og oljeplattformer m.v.
Sesongjustert verdiindeks. 1976=100

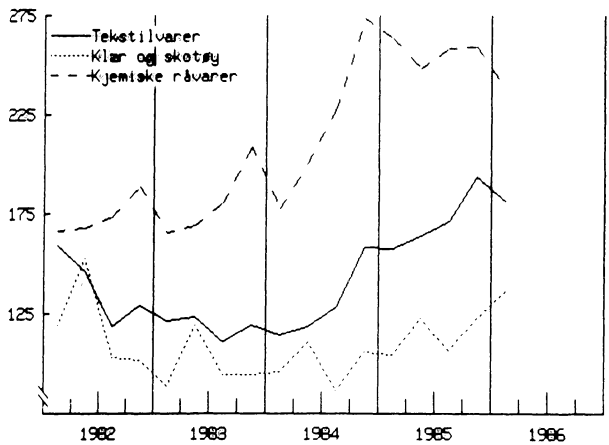
ORDRESERVER
Verkstedsprodukter uten transportmidler og oljeplattformer m.v.
Ujustert verdiindeks. 1976=100

ORDRETILGANG.
Tekstilvarer kler og skotøy og kjemiske råvarer.
Sesongjustert verdiindeks. 1976=100

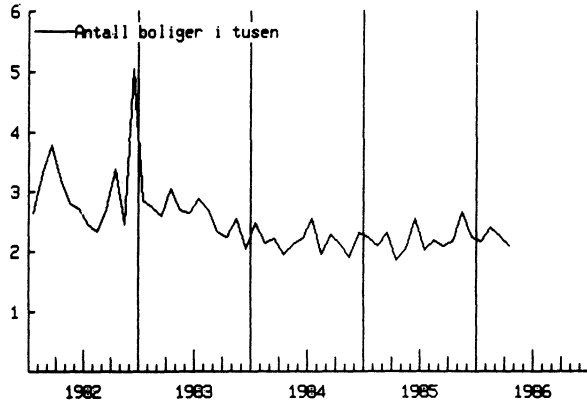

ORDRESERVER
Tekstilvarer kler og skotøy og kjemiske råvarer
Ujustert verdiindeks. 1976=100

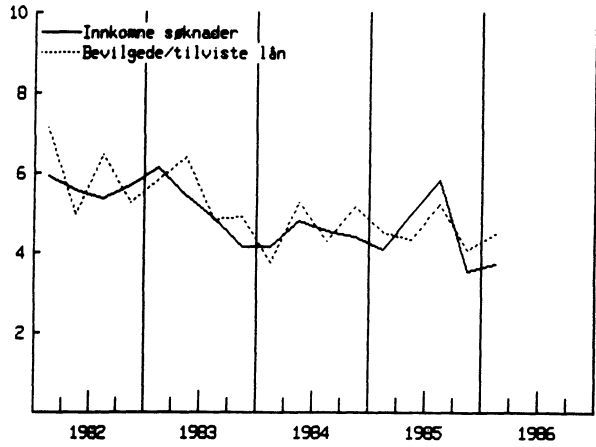

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

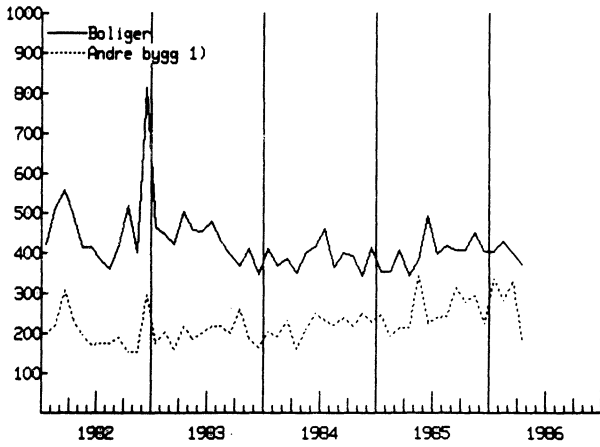
BYGG.
Boliger satt i gang. Sesongjustert.

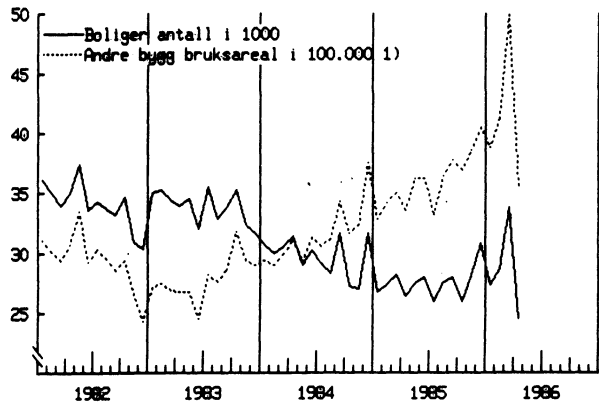
BOLIGLÅN NYE BOLIGER
Antall Husbanklån og PSV-tilvisninger i 1000.
Sesongjustert.

BYGG SATT I GANG
Bruksareal i 1000 kvm. Sesongjustert.

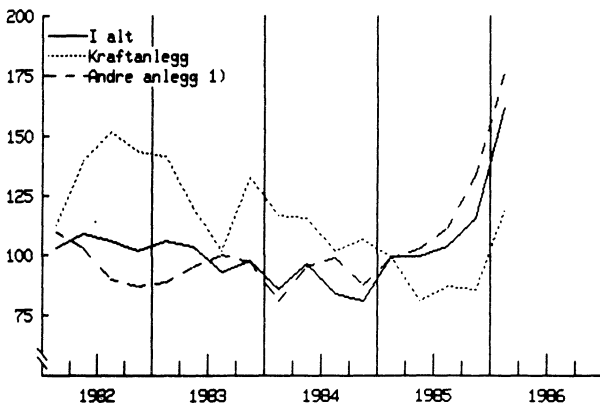
BYGG UNDER ARBEID
Sesongjustert

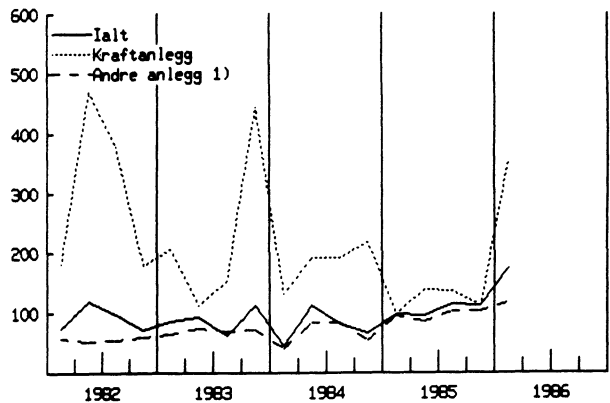
1) Utenom jordbruk, skogbruk og fiske. Over 60 kvm. bruksareal.

1) Utenom jordbruk, skogbruk og fiske. Over 60 kvm. bruksareal.

ANLEGGSVIRKSOMHET
Ordrereserve. Verdiindeks 1. kv. 1985 = 100.

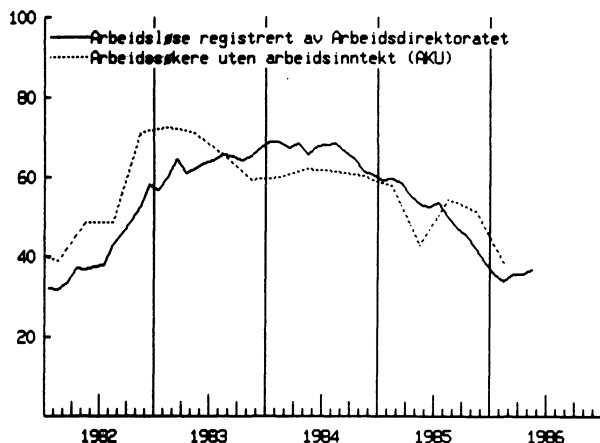
ANLEGGSVIRKSOMHET
Ordretilgang. Verdiindeks 1. kv. 1985 = 100.

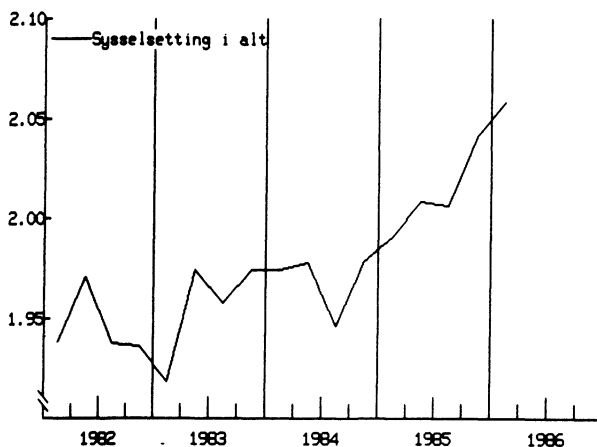
1) Sesongjustert.

ARBEIDSLLEDIGE.

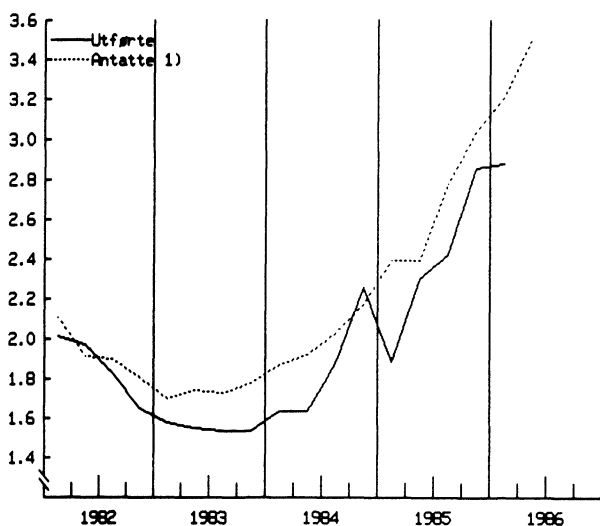
Registrerte arbeidsløse ved arbeidskontorene og arbeidssøkere uten arbeidsinntekt. Sesongjusterte tall i tusen.

TOTAL SYSSLETTING IFØLGE ARBEIDSKRAFTUNDERSØKELSEN.
1000 000 personer.

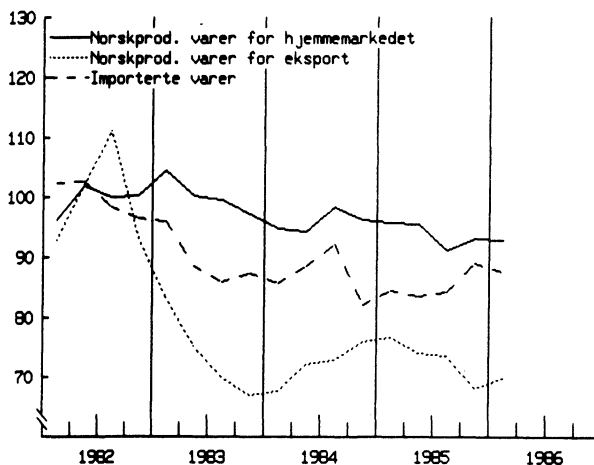
ANTATTE OG UTFØRTE INVESTERINGER I INDUSTRIEN.
Sesongjusterte verditall. Milliarder kroner pr. kvartal.

1) Anslag gitt i samme kvartal.

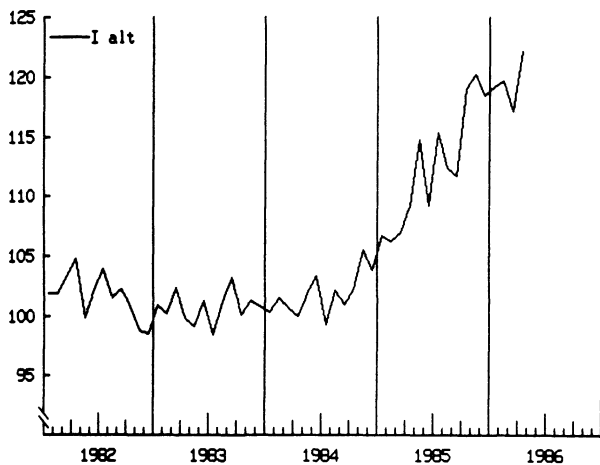
LAGER.

Industri og engroshandel.
Sesongjustert volumindeks. 1982=100

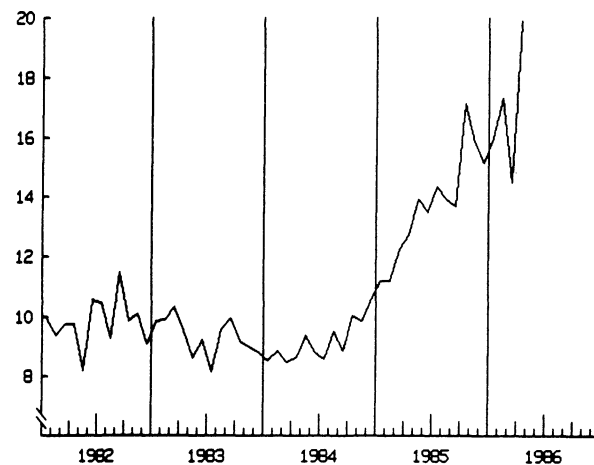
DETALJOMSETNING.

Sesongjustert volumindeks. 1979=100

REGISTRERTE NYE PERSONBILER.

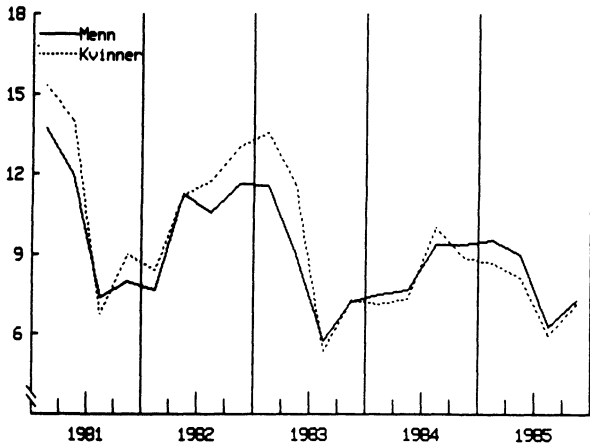
1000 stk. Sesongjustert.

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

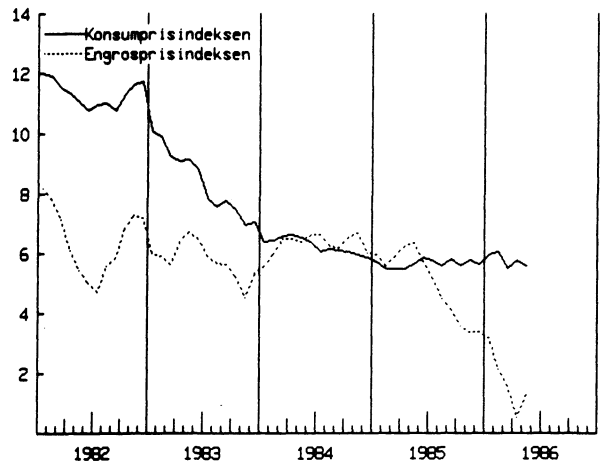
LØNNINGER.

Gjennomsnittlig timefortjeneste i industri, prosentvis endring fra ett år tidligere.

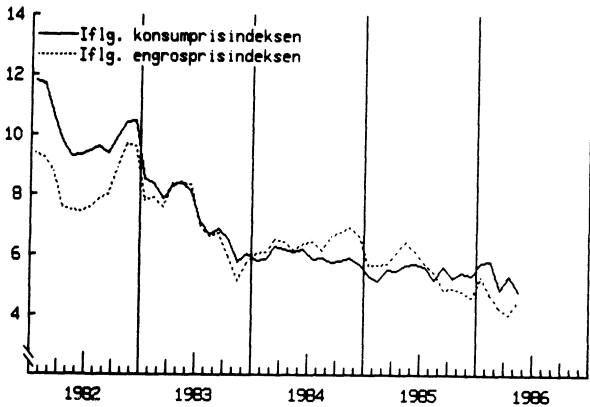
INNEMLANDSKE PRISER.

Prosent endring fra ett år tidligere.

PRISSTIGNING FOR KONSUMVÆRER 1).

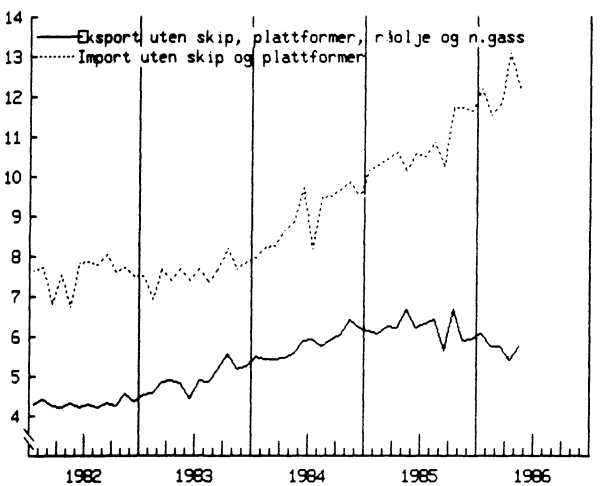
Prosent endring fra ett år tidligere.

1) Konsumprisindeksen for varer omsatt gjennom detaljhandelen og engrosprisindeksen for varer levert til konsum.

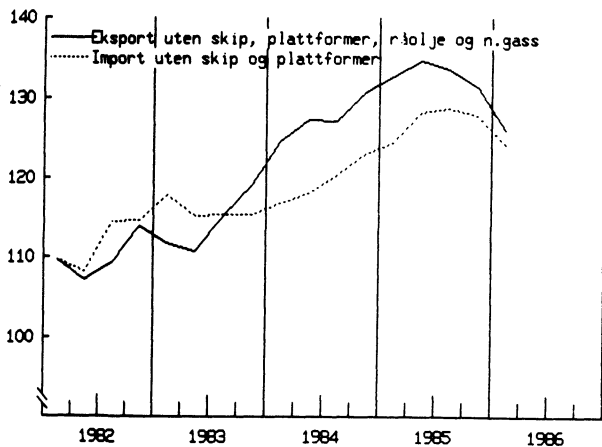
UTENRIKSHANDEL MED TRADISJONELLE VARER.

Sesongjusterte verditall. Milliarder kroner.

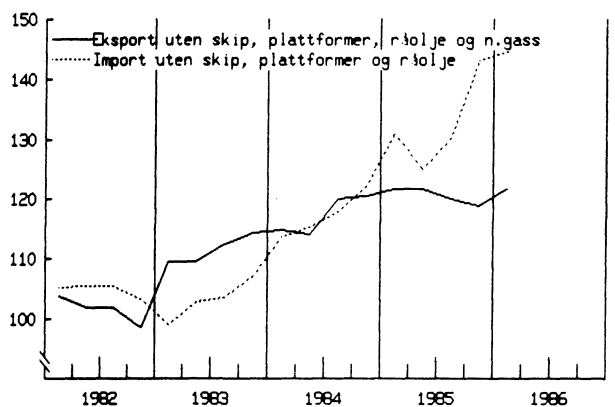
UTENRIKSHANDEL MED TRADISJONELLE VARER.

Prisindekser (enhetspriser). 1980=100.

UTENRIKSHANDEL MED TRADISJONELLE VARER.

Sesongjustert volumindeks. 1980=100

INDIKATORER FOR OLJEVIRKSOMHET

TABELL C1: PRODUKSJON AV RAOLJE PÅ NORSK SØKKEL. 1)

	Total	Ekofisk	Frigg	Statfjord	Murchison	Valhall	Heimdal
1980	24.451	21.531		2.839	81		
1981	23.450	16.273		6.575	602		
1982	24.515	14.150		9.441	857	67	
1983	30.482	13.031		15.803	880	769	
1984	34.682	11.172	34	18.610	2.447	2.419	
1985*	38.410	10.417	60	24.036	1.445	2.452	
Januar-april							
1985	11.866	3.610	28	6.622	671	936	
1986	11.886	2.580	18	8.294	373	616	5
1985*							
Januar	2.997	958	7	1.596	199	237	
Februar	2.725	846	7	1.480	181	211	
Mars	3.111	920	7	1.782	154	248	
April	3.033	886	7	1.764	137	240	
Mai	3.079	901	6	1.816	102	254	
Juni	2.617	818	4	1.462	89	243	
Juli	3.403	894	3	2.179	98	230	
August	3.278	854	2	2.160	101	161	
September	3.318	835	3	2.243	92	144	
Oktober	3.622	861	5	2.504	100	152	
November	3.571	813	4	2.496	93	165	
Desember	3.656	831	5	2.554	99	167	
1986*							
Januar	3.621	816	5	2.513	101	186	
Februar	3.343	733	6	2.333	89	182	
Mars	3.650	777	5	2.586	89	193	
April	1.272	254	2	862	94	55	5

1) Uoverensstemmelser i tabellen skyldes maskinell avrunding.

INDIKATORER FOR OLJEVIRKSOMHET

TABELL C2: PRODUKSJON AV NATURGASS PÅ NORSK SOKKEL. MILLIONER SM . 1)

	Total	Ekofisk	Frigg	Statfjord	Murchison	Valhall	Heimdal
1980	25.973	15.938	9.991	44			
1981	26.162	14.760	11.312	86		4	
1982	25.534	14.583	10.810	109		31	
1983	25.831	13.690	11.797	234	22	88	
1984	26.765	12.190	13.670	291	103	511	
1985*	26.668	11.653	13.691	827	61	435	
Januar-april							
1985	10.646	4.573	5.773	99	22	180	
1986	8.918	2.612	5.128	1.031	9	99	39
1985*							
Januar	2.874	1.256	1.542	23	6	47	
Februar	2.515	1.082	1.365	23	6	39	
Mars	2.732	1.174	1.480	26	4	48	
April	2.525	1.061	1.386	27	6	46	
Mai	2.334	1.068	1.188	26	5	46	
Juni	1.823	965	789	20	5	44	
Juli	1.765	977	712	30	5	41	
August	1.685	908	712	35	6	24	
September	1.615	778	778	31	5	22	
Oktober	1.854	772	917	136	5	24	
November	2.295	774	1.358	131	5	27	
Desember	2.651	838	1.464	319	3	27	
1986*							
Januar	2.660	800	1.487	340	3	30	
Februar	2.405	728	1.347	298	2	30	
Mars	2.721	851	1.530	300	2	30	
April	1.132	233	756	93	2	9	39

1) Uoverensstemmelser i tabellen skyldes maskinell avrunding.

14*
INDIKATORER FOR OLJEVIRKSOMHET

TABELL C3: LETEAKTIVITET PÅ NORSK SOKKEL. 1)

	Antall hull påbegynt			Boremeter	Borefartsydøgn			Gjennomsnitt vanndyp (m)	Gjennomsnitt totaldyp (m)
	Totalt	Undersøks- elsehull	Avgrens- ningshull		Totalt	Norske	Uten- landske		
1980	36	26	10	136683	3877			176	3115
1981	39	26	13	135054	4131			181	3235
1982	49	35	14	155299	4376			162	3314
1983	40	33	7	135801	3900			201	3155
1984	47	35	12	149034	4235	3803	432	213	3116
1985	50	29	21	140778	4037	3544	493	235	3208
Januar-mai									
1985	20	13	7	60226	1660	1441	219		
1986	19	10	9	55115	1696	1645	78		
1985									
Januar	2	2	-	9977	310	248	62		
Februar	5	4	1	9550	272	213	59		
Mars	5	3	2	14966	324	287	37		
April	3	1	2	11449	358	328	30		
Mai	5	3	2	14284	396	365	31		
Juni	4	2	2	9532	265	235	30		
Juli	4	1	3	10911	387	352	35		
August	6	5	1	18493	407	351	56		
September ...	2	-	2	10359	334	304	30		
Oktober	5	3	2	7861	321	268	53		
November	4	3	1	8554	314	274	40		
Desember	5	2	3	14842	349	319	30		
1986									
Januar	4		4	10014	400	369	31		
Februar	3	2	1	9944	364	336	28		
Mars	5	2	3	11381	366	374	19		
April	4	3	1	16274	298	298	0		
Mai	3	3	0	7502	268	268	0		

1) Kilde: Oljedirektoratet.

15*
INDIKATORER FOR OLJEVIRKSOMHET

TABELL C4: PÅLØPTE KOSTNADER TIL LETING ETTER OLJE OG GASS PÅ NORSK SOKKEL.1)
MILLIONER KRONER.

	1984			1985				1986
	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.
Letekostnader i alt	2002	1906	2352	1478	1872	2019	2465	1808
Undersøkelserboringer .	1453	1443	1729	1176	1376	1435	1699	1393
Borefartøyer	594	564	733	541	465	631	631	553
Transportkostnader ..	163	164	221	127	169	158	211	190
Varer	272	240	308	189	216	211	296	221
Tekniske tjenester ..	423	475	467	319	526	433	508	429
Generelle undersøkelser	147	147	168	60	120	178	193	78
Feltevaluering og feltutvikling	219	174	284	89	181	185	340	220
Administrasjon og andre kostnader	183	142	171	153	195	221	233	117

1) Tabellen dekker letefasen, dvs. kostnader som påløper etter at letetillatelse er gitt og fram til en eventuell utbygging er godkjent av myndighetene.

TABELL C5: PÅLØPTE INVESTERINGSKOSTNADER TIL FELTUTBYGGING PÅ NORSK SOKKEL. 1)
MILLIONER KRONER.

	1984			1985				1986
	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.
Feltutbygging i alt	3961	3926	4249	3531	5176	4473	5978	4538
Varer	2699	1865	2241	1826	2859	2171	3473	2423
Bærestruktur inkl. utrustning av skaft ...	589	599	690	524	794	540	646	706
Dekk/dekkramme	1214	449	575	486	714	586	898	466
Moduler	789	766	834	715	1006	773	1226	955
Andre varer	107	51	92	99	345	272	703	296
Tjenester	1195	2020	1838	1515	2136	2159	2301	1861
Prosjektering og prosjekttjenester	481	517	765	555	725	841	988	703
Maritime tjenester	263	801	247	215	541	398	370	211
Andre tjenester 2)	132	216	307	206	289	205	180	192
Egne arbeider 2)	319	486	519	540	580	715	763	755
Produksjonsboring	67	41	170	190	181	143	204	254

1) Omfatter Heimdal, Ekofisk vanninjeksjon, Ula , Gullfaks A, B og C, Oseberg A og B og Øst-Frigg
2) Driftsforberedelseskostnader er inkludert.

16*
INDIKATORER FOR OLJEVIRKSOMHET

TABELL CG: RÅOLJEPRISER PR. FAT. 1)

	Normpriser i US\$			Offisielle salgspriser i US\$			Spotpriser i US\$				Eksportpris for verden 2)		Spotpris i Nkr
	Ekofisk fjord	Stat- blend	Brent- blend	Arabian light	Arabian heavy	Bonny light	Arabian light	Arabian heavy	Bonny light	Ekofisk	US\$	Nkr	Ekofisk
1984													
Januar				29.00	26.00	30.00	28.64	26.35	29.73	29.64	28.61	225.16	233.27
Februar	30.10	29.66	30.10	29.00	26.00	30.00	28.61	26.66	30.25	30.05	28.61	220.30	231.39
Mars				29.00	26.00	30.00	28.57	26.87	30.23	30.18	28.62	214.65	226.35
April				29.00	26.00	30.00	28.45	26.99	30.20	30.25	28.62	217.23	229.60
Mai	30.05	29.60	30.05	29.00	26.00	30.00	28.43	27.08	30.06	29.91	28.65	223.76	233.60
Juni				29.00	26.00	30.00	28.12	27.12	29.57	29.43	28.65	224.04	230.14
Juli				29.00	26.00	30.00	27.72	26.70	28.67	28.78	28.65	235.22	236.28
August	29.10	28.75	29.15	29.00	26.00	30.00	27.79	26.75	28.47	28.57	28.58	237.21	237.13
September				29.00	26.00	30.00	27.94	27.06	28.63	28.56	28.73	247.37	245.90
Oktober				29.00	26.00	30.00	27.85	26.80	28.63	27.88	28.59	253.59	247.30
November	28.00	27.70	28.10	29.00	26.00	30.00	27.96	26.59	28.04	27.80	28.43	247.34	241.86
Desember				29.00	26.00	30.00	27.78	26.29	27.84	27.05	28.43	255.30	242.91
1985													
Januar	26.80	26.60	26.90	29.00	26.00	30.00	28.08	26.70	27.53	27.05	28.38	260.24	248.05
Februar	27.35	27.15	27.45	28.00	26.50	28.65	27.91	26.65	28.55	28.73	28.13	265.83	271.50
Mars	28.05	27.85	28.15	28.00	26.50	28.65	27.81	26.63	28.44	28.28	27.96	265.06	268.09
April				28.00	26.50	28.65	27.66	26.53	28.29	28.23	27.77	247.15	243.86
Mai	27.40	27.10	27.40	28.00	26.50	28.65	27.01	25.59	27.02	26.89	27.67	247.92	241.92
Juni				28.00	26.50	28.65	26.79	25.05	26.53	26.58	27.37	241.40	236.82
Juli				28.00	26.00	28.65	27.05	25.19	27.21	27.01	27.21	229.92	230.69
August	27.05	26.80	27.00	28.00	26.00	28.65	27.50	25.39	27.88	27.44	27.11	223.12	227.97
September				28.00	26.00	28.65	27.79	25.66	28.55	28.15	27.29	227.60	233.52
Oktober				28.00	26.00	28.65	27.80	25.78	29.07	28.88	27.41	216.81	230.58
November	28.55	28.30	28.55	28.00	26.00	28.65	27.86	25.81	30.38	30.08	27.61	215.36	234.00
Desember				28.00	26.00	28.65	26.92	25.17	27.78	26.78	27.29	208.77	201.96
1986													
Januar	25.60	25.35	25.70	28.00	26.00	28.65	23.50	22.60	26.36	199.02	170.63
Februar	19.05	18.80	19.15	28.00	26.00	28.65	17.80	17.50	24.44	178.17	127.58
Mars	15.90	15.65	16.00	28.00	26.00	28.65	14.20	14.00	14.85	105.88	99.82
April				12.80	12.40	12.65	90.45	88.66
Mai				14.25	13.95	13.16	97.91	103.79

1) Kilder: Normpriser: Olje- og energidepartementet. (Faktaheftet).

Offisielle salgspriser: Petroleum Economist til 1984. IEA Oil Market Report fra 1985

Spotpriser: OPEC Bulletin til og med 1985. Petroleum Intelligence Weekly fra og med 1986.

Eksportpris for verden: Oil and Gas Journal.

Valutakurser: Statistisk Månedshefte.

2) Offisielle salgspriser veid sammen med eksportvolum.

NASJONALREGNSKAPSTALL FOR UTLANDET

TABELL 01: BRUTTONASJONALPRODUKT

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1981	1982	1983	1984	1985 anslag	1986 prognose	1987 prognose
Danmark	-0,9	3,0	2,1	3,5	3,1	2 1/2	2 1/2
Frankrike	0,2	1,8	0,8	1,5	1,2	2 1/2	2 1/2
Italia	0,1	-0,5	-0,2	2,8	2,3	2 3/4	2 3/4
Japan	4,0	3,3	3,2	5,1	4,6	3 1/4	3
USA	2,5	-2,1	3,4	6,6	2,2	3	3 3/4
Storbritannia	-1,5	1,9	3,3	2,8	3,2	3	2 1/4
Sverige	-0,3	0,8	2,4	3,4	2,3	2	1 3/4
Forbundsrepublikken Tyskland	-0,2	-1,0	1,5	3,0	2,4	3 1/2	3
Norge	0,9	0,3	4,5	5,6	4,2	2 1/4	..

Kilde: OECD.

TABELL 02: PRIVAT KONSUM

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1981	1982	1983	1984	1985 anslag	1986 prognose	1987 prognose
Danmark	-2,3	1,5	1,7	2,7	3,6	2 3/4	3
Frankrike	2,0	3,4	1,0	1,1	2,4	3	2 1/4
Italia	0,8	-0,7	-0,3	1,9	1,9	3	2 3/4
Japan	0,8	4,3	3,2	2,8	2,7	3 1/2	4
USA	2,0	1,3	4,6	4,4	3,3	3	3 1/4
Storbritannia	-0,1	0,7	3,9	1,9	2,8	3 3/4	3 1/2
Sverige	-0,5	1,4	-1,8	1,3	2,6	2 1/4	2
Forbundsrepublikken Tyskland	-0,6	-1,3	1,2	0,8	1,7	4 1/2	4
Norge	1,1	1,8	1,5	2,7	8,2	3 1/4	..

Kilde: OECD.

TABELL 03: OFFENTLIG KONSUM

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1981	1982	1983	1984	1985 anslag	1986 prognose	1987 prognose
Danmark	2,6	2,8	-0,6	-0,6	1,3	-1/4	3/4
Frankrike	2,2	2,5	1,4	1,0	1,3	1	1/2
Italia	3,0	2,6	2,4	2,4	2,5	2	1 1/2
Japan	5,2	1,8	2,9	2,5	2,6	2 1/4	2 3/4
USA	0,9	2,0	0,9	4,3	6,0	1	1 3/4
Storbritannia	0	0,9	1,8	1,4	0,5	3/4	1/2
Sverige	2,0	0,8	0,8	2,0	1,5	1 1/4	1 1/2
Forbundsrepublikken Tyskland	1,5	-0,9	0,3	2,5	2,1	2 3/4	2 3/4
Norge	6,1	3,9	4,6	2,0	3,4	1 3/4	..

Kilde: OECD.

NASJONALREGNSKAPSTALL FOR UTLANDET

TABELL 04: BRUTTOINVESTERINGER I FAST REALKAPITAL

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1981	1982	1983	1984	1985 anslag	1986 prognose	1987 prognose
Danmark	-19,2	5,4	1,6	12,5	13,6	7	1 3/4
Frankrike	-1,6	0,7	-2,3	-1,2	2,5	4	4 1/4
Italia	0,6	-5,2	-3,8	6,2	4,1	3 3/4	4 1/2
Japan	3,6	1,9	-0,3	4,6	5,8	6 3/4	4 1/4
USA	3,1 1)	-6,8 1)	7,9 1)	17,6 1)	7,4 1)	3 1/2 1)	5 1/2
Storbritannia	-8,5	6,4	5,2	7,9	1,0	4 1/2	2 3/4
Sverige	-5,3	-1,1	1,6	3,9	6,5	3/4	1/4
Forbundsrepublikken Tyskland	-4,2	-5,3	3,2	0,8	-0,3	4 1/2	6 1/2
Norge	17,9	-11,0	5,8	8,7	-21,9	15 1/2	..

Kilde: OECD. 1) Private bruttoinvesteringer.

TABELL 05: EKSPORT AV VARER OG TJENESTER

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1981	1982	1983	1984	1985 anslag	1986 prognose	1987 prognose
Danmark	8,2	2,6	3,8	3,8	3,5	3 1/4	3 1/2
Frankrike	5,3	-2,6	4,4	7,3	2,3	1 3/4	2 3/4
Italia	4,1	1,2	3,4	6,5	8,2	5 1/4	4
Japan	15,9	3,5	4,2	17,5	5,9	-2 1/4	1/2
USA	0,7	-7,8	-3,5	6,2	-3,0	5	8 1/4
Storbritannia	-1,8	1,2	2,6	7,2	6,0	4 1/4	2
Sverige	1,1	4,4	10,7	6,5	2,7	4	3 1/4
Forbundsrepublikken Tyskland	8,4	3,2	-0,2	8,2	7,2	2 3/4	2
Norge	1,4	-0,1	7,3	7,5	10,0	3/4	..

Kilde: OECD.

TABELL 06: IMPORT AV VARER OG TJENESTER

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1981	1982	1983	1984	1985 anslag	1986 prognose	1987 prognose
Danmark	-1,7	2,9	0,3	6,2	7,3	5	2 1/2
Frankrike	1,6	6,8	-0,9	3,9	5,2	4 1/2	3 3/4
Italia	-5,1	1,7	-0,4	9,2	9,4	7	6 1/4
Japan	5,5	2,6	-5,1	11,1	0,5	3	7
USA	7,0	1,3	10,6	22,8	2,7	5 3/4	4 1/4
Storbritannia	-3,5	4,8	5,8	9,5	3,0	5	5 1/4
Sverige	-7,1	4,3	0,4	4,7	7,5	3 1/2	2 3/4
Forbundsrepublikken Tyskland	0,7	-0,1	1,1	5,2	4,7	5 1/2	6
Norge	1,5	3,7	0,0	8,2	7,7	3 1/4	..

Kilde: OECD.

19*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR UTLANDET

TABELL E1: S V E R I G E

		1983	1984	1985	-----1985/1986-----					
					Nov.	Des.	Jan.	Feb.	Mars	Apr.

Sesongjusterte tall:										
Industriproduksjon	1980=100	101.0	109.6	111.9	112.8	110.1	114.4	112.3	116.1	112
Arbeidsløshet	1000 personer	151	136	125	117	123	115	119	134	122

Ujusterte tall:										
Ordretilgang 1)	1980=100	144.7	164.9	174.7	176.0	189.0	185.0	179.0	185.0	..
Konsumpriser	1980=100	132.7	143.2	153.7	156.5	157.1	158.9	159.0	158.7	159.7

1)Verdi av tilgang på nye ordrer til industrien.

TABELL E2: S T O R B R I T A N N I A

		1983	1984	1985	-----1985/1986-----					
					Nov.	Des.	Jan.	Feb.	Mars	Apr.

Sesongjusterte tall:										
Industriproduksjon	1980=100	96.9	100.7	103.6	103.7	104.1	102.2	102.4	102.3	..
Ordretilgang 1)	1980=100	103.2	111.0	112.5	119.6	130.4	109.8	114.1
Detaljomsætningsvolum	1980=100	107.1	110.6	115.3	117.4	117.3	117.0	117.2	119.8	119.0
Arbeidsløshet	1000 personer	2912	3047	3166	3167	3181	3205	3210	3199	3202

Ujusterte tall:										
Konsumpriser	1980=100	127.1	133.4	141.5	143.5	143.7	144.0	144.5	144.7	146.1

1)Volumet av tilgangen på nye ordrer til verkstedindustrien fra innenlandske kunder.

TABELL E3: F O R B U N D S R E P U B L I K K E N T Y S K L A N D

		1983	1984	1985	-----1985/1986-----					
					Des.	Jan.	Feb.	Mars	Apr.	Mai

Sesongjusterte tall:										
Industriproduksjon	1980=100	96.1	99.6	105.0	103.1	106.8	106.2	105.7
Ordretilgang 1)	1980=100	91.6	96.2	104.1	107.0	100.0	105.0	106.0	110.0	..
Detaljomsætningsvolum	1980=100	95.9	96.2	96.9	95.0	100.0	98.0	98.0
Arbeidsløshet	1000 personer	2266	2266	2306	2291	2281	2287	2285	2250	2247
Konsumpriser	1980=100	115.6	118.4	121.0	121.6	121.4	121.1	121.0	120.9	120.8

1)Volumet av tilgangen på nye ordrer til investeringsvareindustrien fra innenlandske kunder.

TABELL E4: F R A N K R I K E

		1983	1984	1985	-----1985/1986-----					
					Nov.	Des.	Jan.	Feb.	Mars	Apr.

Sesongjusterte tall:										
Total industriproduksjon	1980=100	97.2	99.9	100.1	103.1	99.1	98.9	99.8	99.9	..
Arbeidsløshet	1000 personer	2040	2309	2395	2361	2325	2378	2368	2389	2429

Ujusterte tall:										
Konsumpriser	1980=100	138.6	149.2	157.9	160.1	160.3	160.4	160.0	160.4	161.0

20*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR UTLANDET

TABELL E5: U S A

		1983	1984	1985	1985/1986					
					Nov.	Des.	Jan.	Feb.	Mars	Apr.

Sesongjusterte tall:										
Total industriproduksjon	1980=100	100.4	112.1	114.7	115.5	116.4	116.7	115.8	115.0	115.2
Ordretilgang 1)	1980=100	110.7	126.7	131.4	130.8	135.5	136.3	135.5	131.9	131.7
Detaljomsætningsvolum 2)		95.6	102.3	106.8	106.9	107.8	107.9	108.7	108.9	110.4
Arbeidsløshet	1000 personer	10690	8533	8310	8161	8023	7831	8527	8419	8342
Konsumpriser	1980=100	120.9	126.1	130.5	132.4	132.9	133.3	132.8	132.2	131.8

1) Verdi av tilgang på nye ordrer på varige varer.

2) Mrd. dollar i 1972-priser

TABELL E6: J A P A N

		1983	1984	1985	1985/1986					
					Nov.	Des.	Jan.	Feb.	Mars	Apr.

Sesongjusterte tall:										
Industriproduksjon 1)	1980=100	104.8	116.5	121.9	121.4	121.6	121.8	122.0	121.7	121.7
Ordretilgang 2)	Mrd. yen	741	878	884	850	916	892	890	898	..
Arbeidsløshet	1000 personer	1561	1610	1567	1690	1700	1600	1530	1630	1720
Konsumpriser	1980=100	109.7	112.1	114.4	115.1	115.4	115.7	115.6	114.8	114.9

1) Industriproduksjon og gruvedrift.

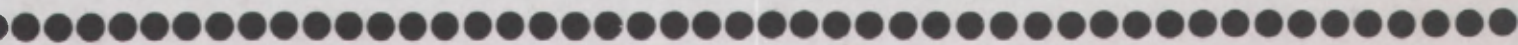
2) Verdien av tilgangen på nye ordrer til maskinindustrien fra innenlandske kunder.

UTKOMMET I SERIEN REPRINT

- 1 Bjerkholt, Olav and Øystein Olsen: Uncertainty in Hydro electric Power Supply
- 2 Biørn, Erik: Inflation, Depreciation and the Neutrality of the Corporate Income Tax
- 3 Biørn, Erik: Sammenhengen mellom forbruksutgift og beskattet inntekt - noen prinsipielle betraktninger supplert med norske data
- 4 Biørn, Erik: Kan den senere tids konsumutvikling forklares ved hjelp av økonomisk teori?
- 5 Biørn, Erik: Nyere utviklingslinjer i økonometri
- 6 Aslaksen, Iulie and Olav Bjerkholt: A Framework for Evaluating Planning Strategies for an Oil Exporting Country under Uncertainty of Future Oil Prices and Rates of Return
- 7 Gleditsch, Nils Petter, Olav Bjerkholt and Adne Cappelen: Conversion: Global, National and Local Effects. A Case Study of Norway
- 8 Brunborg, Helge: Myter om befolkningsutviklingen
- 9 Heldal, Johan and Torbjørn Østdahl: Synoptic Monitoring of Water Quality and Water Resources. A Suggestion on Population and Sampling Approaches
- 10 Noack, Turid og Lars Østby: Færre barn - Årsaker og konsekvenser
- 11 Biørn, Erik, Morten Jensen og Vidar Knudsen: Korttidsdynamikk i norsk økonomi belyst ved kvartalsmodellen KVARTS.
- 12 Cappelen, Adne, Nils Petter Gleditsch and Olav Bjerkholt: Military Spending and Economic Growth in the OECD Countries
- 13 Dagsvik, John, Boyan Jovanovic and Andrea Shepard: A Foundation for three popular Assumptions in Job-Matching Models

UTKOMMET I SERIEN DISCUSSION PAPER

- 1 Aslaksen, Iulie and Olav Bjerkholt: Certainty Equivalence Procedure in the Macroeconomic Planning of an Oil Economy
- 3 Biørn, Erik: On the Prediction of Population Totals from Sample Surveys Based on Rotating Panels
- 4 Frenger, Petter: A short Run Dynamic Equilibrium Model of the Norwegian Production Sectors
- 5 Aslaksen, Iulie and Olav Bjerkholt: Certainty Equivalence Procedures in Decision-Making under Uncertainty: an Empirical Application
- 6 Biørn, Erik: Depreciation Profiles and the User Cost of Capital
- 7 Frenger, Petter: A Directional Shadow Elasticity of Substitution
- 8 Longva, Svein, Lorents Lorentsen and Øystein Olsen: The Multi-Sectoral Model MSG-4, Formal Structure and Empirical Characteristics
- 9 Fagerberg, Jan and Gunnar Sollie: The Method of Constant Market Shares Revisited
- 10 Biørn, Erik: Specification of Consumer Demand Models with Stochastic Elements in the Utility Function and the First Order Conditions
- 11 Biørn, Erik, Erling Holmøy and Øystein Olsen: Gross and Net Capital, Productivity, and the Form of the Survival Function - Some Norwegian Evidence
- 12 Dagsvik, John K.: Markov Chains Generated by Maximizing Components of Multidimensional Extremal Processes
- 13 Biørn, Erik, Morten Jensen and Morten Reymert: KVARTS - A Quarterly Model of the Norwegian Economy

Økonomiske analyser

Utkommer med omlag 10 nummer pr. år.
Prisen for et årsabonnement er kr 80,-,
løssalgpris kr 10,-. Forespørsler om
abonnement eller løssalg kan rettes til
opplysningskontoret i Statistisk Sentralbyrå.

Statistisk Sentralbyrå

Postboks 8131 Dep. N-0033 Oslo 1
Tlf. (02) 41 38 20